

En norsk kulturelite?

*En studie av gruppedannelse gjennom bosted, sosial bakgrunn
og partnervalg.*

Jørn Ljunggren

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

15. oktober 2010

Forord

Denne oppgaven er ferdigstilt i et svært begivenhetsrikt år for meg. De siste månedene har resultert i bolig, bok og ikke minst barn. At oppgaven nå foreligger i sin nåværende form er det mange som skal takkes for. Alle feil og mangler er imidlertid mine egne.

For det første fortjener min hovedveileder Marianne Nordli Hansen stor takk for svært kyndig og inspirerende veiledning, og for å ha utvist stor tålmodighet til en masete student med mange baller i lufta samtidig. Hansen skal også ha takk for å ha tilrettelagt og fulgt opp datasettet som er benyttet.

Stor takk også til min biveileder Johs. Hjellbrekke, som selv fra den andre siden av fjellet flere ganger har ledet meg på rett vei med sin ubegrensede kunnskap.

Flere personer ved instituttet skal også takkes. Patrick Lie Andersen har vært så uheldig å ha kontor litt for nære, og har dermed måttet bære hovedbyrden av alle mine syntaks- og SPSS-frustrasjoner. Hva skulle jeg gjort uten deg! Også Øyvind Wiborgs kvantitative råd har vært sikre som banken, tusen takk! Takk også til alle personene på 421 for hyggelig kontorfellesskap, og spesielt Are Skeie Hermansen som jeg har hatt stor glede og nytte av å diskutere alle løpende problemer med.

Gjennom deltakelse på prosjektet *Elites in an Egalitarian Society: Recruitment, Reproduction and Circulation* har jeg også fått nyttig kritikk og konstruktive innspill, takk til alle deltakere her, spesielt til Magne Flemmen for gode råd i en kritisk periode. Øystein Haakseth fortjener de største takksigelser for alltid å stille opp når jeg spør: du har vært til uvurderlig hjelp gjennom diskusjoner, tilbakemeldinger og språklig veiledning! Takk også til Osloforskning for stipend.

Jeg ønsker også å takke min tidligere lærer Roald Arnøy for å for mange år siden ha ledet meg på rett spor! Hadde det ikke vært for deg ville det sannsynligvis ikke engang blitt vitnemål fra videregående.

Jeg vil videre takke Mamma, Pappa og Annika som gjennom alle årene på ulikt vis har støttet og oppmuntret meg. Det samme gjelder Terje Hammer, Kim Vindslund, Kenneth Dahlgren, Geir Brændvik og Anne Krogstad.

Sist, men ikke minst vil jeg takke Kristin, du skal ha stor takk for å ha holdt ut med både meg og kultureliten. Selv i perioder hvor jeg kun har snakket om regresjoner og utdanningseffekter har du støttet meg og vært en god sparringspartner. Oppgaven hadde ikke vært ferdig nå om det ikke var for deg! Takk til Solveig og Isak som hele tiden viser meg at livet handler om mer enn fag.

Jørn Ljunggren

Oslo, 10. oktober 2010

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg den norske kultureliten og har to hovedspørsmål. Det første er om det er fruktbart å benytte Pierre Bourdieus kapitalteori for å identifisere en norsk kulturelite, mens det andre omhandler standsformasjon, eller gruppedannelse, i denne kultureliten. Det benyttes kvantitative analyser på norske registerdata. *Kulturelite* er et stadig mer benyttet begrep i offentligheten, men sosiologiske analyser med denne gruppen som hovedfokus er det foreløpig få av. Innledningsvis presenteres ett av unntakene som ser på omtalen av en norsk kulturelite og hvordan den oppfattes i norske medier når begrepet benyttes, hovedsakelig er det negative karakteristikker som dominerer.

Det første hovedspørsmålet forsøkes besvart gjennom en teoretisk drøfting av Bourdieus kapitalteori med spesiell vekt på begrepet om kulturell kapital, som står i motsetning til en annen hovedtype kapital, økonomisk. Kulturell kapital anses å være helt essensielt for en kulturelite ut fra dette perspektivet, ved å danne grunnlag for reproduksjon av sosial ulikhet på andre måter enn gjennom tradisjonell overføring av arv (økonomisk kapital). Viktig i denne sammenheng er også Max Webers skille mellom klasse og stand og Bourdieus forsøk på å tenke gjennom dette skillet på nytt. Stand er for Weber en form for kulturelt fellesskap og har en mer subjektiv dimensjon enn klasse, som grovt sagt for ham handler om individers livssjanser, men Bourdieu konstruerte enkelt sagt en ny klassemodell som inkluderer både stand og klasse (kultur og økonomi). Denne modellen danner utgangspunktet for operasjonaliseringen av en norsk kulturelite og for den videre drøftingen, samt de empiriske analysene.

Fra Weber hentes videre tre indikatorer for standsformasjon, eller med et annet ord gruppedannelse. Disse tenkes å kunne vise til om en norsk kulturelite er noe mer enn bare en kategori, og danner grunnlaget for det andre hovedspørsmålets tre underpunkter:

- i) Er den norske kultureliten preget av *bostedsmessig standsformasjon*? Hvor er kultureliten bosatt og skiller den seg fra andre klassefraksjoner i dens bosettingsmønstre?
- ii) Er den norske kultureliten preget av *bakgrunnsmessig standsformasjon*? Hvordan ser den norske kulturelitens individer ut med hensyn til sosial bakgrunn og hvem i det norske samfunnet har størst sannsynlighet for å oppnå en slik posisjon?

- iii) Er den norske kultureliten preget av *ekteskapsmessig standsformasjon*? Hvordan ser kulturelitens partnervalg ut, og hva har betydning for sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten?

Til sammen tenkes altså disse tre indikatorene på standsformasjon å kunne vise til om kultureliten i noen grad opptrer som en gruppe ved å bosette seg på liknende steder, ha høyere sannsynlighet enn andre grupper for å oppnå denne posisjonen, og ved å ha høyere sannsynlighet for å finne seg en partner som også har denne posisjonen. Gjennom kapitalteorien forventes det videre at det er kultur, fremfor økonomi som vil ha størst betydning for kultureliten. For eksempel kan økonomisk utdanning tenkes å heller virke negativt dersom målet er å oppnå kultureliteposisjon eller partner i kultureliten.

Bourdieu teorier er imidlertid omstridte og en rekke innvendinger er reist. En viktig kritikk, som primært målbæres av John Goldthorpe, handler om at det slettes ikke er mulig å overkomme skillet mellom klasse og stand siden dette er to separate hierarkier. En annen innvending dreier seg om at overføringsverdien av Bourdieus arbeider til norske forhold ikke er særlig stor, og at kulturell kapital nødvendigvis ikke har det samme institusjonelle grunnlaget i Norge. Til tross for relevante innvendinger konkluderes det positivt på det første hovedspørsmålet. Det presenteres videre en rekke studier som på en eller annen måte tar for seg en norsk kulturelite, og dette munner ut i forventninger og nye hypoteser.

Gjennom å benytte registerdata og det Bourdieu-inspirerte klassifiseringsskjemaet ORDC (Oslo Register Data Classification Scheme) identifiseres den norske kultureliten som en egen klassefraksjon. Skjemaet og datasettet som benyttes gjennomgås, og det legges fram deskriptiv statistikk. Det vises videre til fordeler og ulemper ved å benytte logistisk regresjon i analysene.

For å vise hvordan kultureliten skiller seg fra de andre klassefraksjonene presenteres det noe deskriptiv statistikk på sentrale variabler før det første kriteriet for standsformasjon, bosetting, gjøres til gjenstand for analyser. Gjennom å velge Oslo som avgrenset område vises det til at store deler av Oslos kulturelite er bosatt på vestkanten og at jo finere geografisk inndeling som benyttes, desto mer segregerte er de fra arbeiderklassen og den økonomiske overklassen. Det konkluderes med at kultureliten utviser trekk på bostedsmessig standsformasjon.

Det andre kriteriet for standsformasjon handler om sosial bakgrunn, og det undersøkes hvordan kultureliten er sammensatt med hensyn til sosial bakgrunn, men også i hvilken grad bakgrunn og type utdanning påvirker sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon. Til dette benyttes logistisk

regresjonsanalyse separat for kvinner og menn. Også her konkluderes det positivt med tanke på bakgrunnsmessig standsformasjon – sosial bakgrunn har en klar effekt, det samme har ”kulturutdannelse”. Kulturell kapital fremstår her som svært viktig.

Det tredje og siste kriteriet for standsformasjon omhandler partnervalg og undersøkes for det første ved hjelp av til dels omfattende krysstabeller av kulturelitens medlemmer og deres partnere med hensyn til sosial bakgrunn og oppnådd klasseposisjon. Videre gjøres det også her logistisk regresjonsanalyse for å finne sannsynligheten for å oppnå partner med kultureliteposisjon etter ulik bakgrunn, utdanning og egen oppnådd posisjon. Som for de andre to kriteriene utviser kultureliten også her trekk på ekteskapsmessig standsformasjon gjennom at kulturbakgrunn, -utdanning og egen oppnådd posisjon har klare effekter.

Total sett konkluderes det dermed med at en norsk kulturelite er mer enn en løst kategori ved at den utviser trekk for standsformasjon og at Bourdieus kapitalteori fungerer godt for å identifisere og analysere en norsk kulturelite. Forskjellene mellom kultur og økonomi gjenfinnes i samtlige analyser og dette tyder på at den norske kultureliten har kulturell kapital, heller enn økonomisk, som sitt fundament.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	iii
Sammendrag	v
Innholdsfortegnelse	ix
Tabelloversikt	xii
Figuroversikt.....	xiii
1. Kultureliten - innledning.....	1
1.1 Den offentlige debatten om kultureliten	2
1.2 Mye omtalt, men lite studert	4
1.3 Kultur og økonomi.....	4
1.4 Oppgavens struktur	5
2. En bourdieusk kulturelite?	9
2.1 Max Weber: klasse og stand.....	9
2.2 Klasse og sosiale rom.....	13
2.3 "Livsstil handler om stand, ikke om klasse."	15
2.4 Kapital.....	16
Kulturell kapital	18
Sosial kapital.....	19
2.5 En funksjonell kulturelite?.....	20
2.6 Rekruttering, reproduksjon og lukning	22
Overføring av kulturell kapital.....	22
Partnervalg	24
2.7 Oppsummering.....	25
3. Tidligere forskning og nye hypoteser	27
3.1 Kultureliten: klasse, stand eller begge deler?	27

3.2 En norsk funksjonell kulturelite?	31
3.3 Kulturell kapital i det norske samfunnet?	32
3.4 Sosial kapital blant elitene i det norske samfunnet	35
3.5 Ingen legitim kultur, og dermed ingen kulturelite i Norge?	35
3.6 En norsk bourdieusk kulturelite	37
3.7 Lukning og standsformasjon?	40
Bosetting	40
Sosial bakgrunn	41
Partnervalg	42
3.8 Kultureliten og standsformasjon	44
Er den norske kultureliten preget av bostedsmessig standsformasjon?	45
Er den norske kultureliten preget av bakgrunnsmessig standsformasjon?	46
Er den norske kultureliten preget av ekteskapsmessig standsformasjon?	47
4. Data og metode	49
4.1 Datamateriale	49
4.2 Variabler og operasjonalisering	50
Oslo Register Data Classification Scheme	50
Avhengige variabler	53
Uavhengige variabler	57
Kontrollvariabler	61
4.3 Statistiske metoder	62
Deskriptive analyser: sammenlikning av andeler og gjennomsnitt	62
Ekstern validitet/statistisk usikkerhet	63
Logistisk regresjon	64
4.4 Metodiske utfordring: analyser av partnervalg	66
5. Kulturelitens egenart og bosetting	69
5.1 Kultureliten og de andre	69

5.2 Storbyregionene	71
5.3 Oslo: nivå 1	72
Segregering.....	74
5.4 Oslo: nivå 2	75
Segregering.....	77
5.5 Oslo: nivå 3	78
Segregering.....	80
5.6 Oppsummering.....	81
6. Sosial bakgrunn og kultureliteposisjon.....	83
6.1 Kultureliten og sosial bakgrunn.....	83
6.2 Sosial bakgrunn, utdanning og kultureliteposisjon.....	85
Resultater for begge kjønn.....	88
Forskjeller mellom kvinner og menn.....	89
6.3 Oppsummering.....	91
7. Partnervalg	93
7.1 Partnervalg i kultureliten.....	93
7.2 Bakgrunns-, utdannings- og klasseposisjonseffekter på sannsynlighet for partner i kultureliten	99
7.3 Oppsummering.....	104
8. Standsformasjon i den norske kultureliten? Oppsummering, diskusjon og konklusjon.....	107
8.1 Bostedsmessig standsformasjon	107
8.2 Bakgrunnsmessig standsformasjon.....	108
8.3 Ekteskapsmessig standsformasjon.....	110
8.4 Utviser den norske kultureliten indikasjoner på standsformasjon?	111
Litteratur.....	113
Appendiks: Yrkesoversikt kultureliten.....	119

Tabelloversikt

Tabell 1. Frekvensfordeling storbyregioner	54
Tabell 2. Frekvensfordeling Oslo nivå 1.....	55
Tabell 3. Frekvensfordeling Oslo nivå 2.....	56
Tabell 4. Frekvensfordeling Sosial bakgrunn.....	58
Tabell 5. Frekvensfordeling utdanningsnivå.....	59
Tabell 6. Frekvensfordeling utdanningsfelt.....	61
Tabell 7. Frekvensfordeling fødselsår.....	62
Tabell 8. Elitefraksjoners bosettingsandeler i storbyregionene.....	71
Tabell 9. Elitene og populasjonens bosettingsandeler. Nivå 1-inndeling	73
Tabell 10. Elitene og populasjonens bosettingsandsandeler etter nivå 2-inndeling	75
Tabell 11. Elitenes og populasjonens bosettingsandeler i elitesonene. Nivå 3-inndeling	78
Tabell 12 Sosial bakgrunn for elitefraksjoner og populasjon.	84
Tabell 13. Logistisk regresjon: Kultureliteposisjon. Kvinner.....	86
Tabell 14. Logistisk regresjon: Kultureliteposisjon. Menn.	87
Tabell 15 sammenheng mellom partnervalg og sosial bakgrunn. Kvinner.	94
Tabell 16 sammenheng mellom partnervalg og sosial bakgrunn. Menn	95
Tabell 17. sammenheng mellom partnervalg og klasseposisjon. Kvinner	96
Tabell 18. sammenheng mellom partnervalg og klasseposisjon. Menn.	97
Tabell 19. Logistisk regresjon: Partner i kulturelite. Kvinner.	100
Tabell 20. Logistisk regresjon: Partner i kulturelite. Menn.	101

Figuroversikt

Figur 1. Bourdieus rom for sosiale posisjoner og rommet for livsstiler	14
Figur 2. Mulig prosessbeskrivelse for standsformasjon i den norske kultureliten.....	48
Figur 3. ORDC-modellen	52
Figur 4. Fraksjonsvis oversikt over populasjonen.....	70
Figur 5. Oslo nivå 1	73
Figur 6. Segregeringsmål. Nivå 1.	74
Figur 7. Kulturelitens over-/underrepresentasjon Nivå 2-inndeling.	76
Figur 8. Segregeringsmål. Nivå 2.	77
Figur 9. Fire elitesoner etter nivå 3-inndeling.	79
Figur 10. Segregeringsmål. Nivå 3.	80
Figur 11: Predikert sannsynlighet for kultureliteposisjon	90
Figur 12. Predikert sannsynlighet for å ha partner i kultureliten.....	103

1. Kultureliten - innledning

Forskning på sosial lagdeling har gjennom store deler av sosiologifagets historie vært et av de mest fremtredende områdene. Spesielt de siste tiårene har det vokst frem en stor mengde studier som angriper lagdelingsspørsmål langs mange dimensjoner. Helt fra Karl Marx har den kanskje aller viktigste komponenten i klasseforskningen vært økonomiske forskjeller i form av eiendomsbesittelse, det som Max Weber kalte livssjanser. I de senere år har det imidlertid også, i nær tilknytning til Pierre Bourdieu, etablert seg et annet klasseperspektiv som i tillegg til de økonomiske aspektene også inkluderer "kultur". Et perspektiv som vektlegger at klasse også virker og uttrykkes gjennom kultur og symboler, ikke utelukkende gjennom ulike livssjanser. I dette perspektivet er det også mulig å snakke om, og å studere, en klassebasert *kulturelite*. Likevel er det få studier som har kultureliten som hovedfokus.

Denne oppgaven tar for seg den *norske* kultureliten. For det første diskuteres om det er fruktbart å benytte Bourdieus kapitalteori for å identifisere en norsk kulturelite. Forskningsspørsmålet mer konkret er om denne kultureliten utviser indikasjoner på gruppedannelse – det Weber beskrev som *standsformasjon*. Dette undersøkes ved hjelp av statistiske analyser på norske registerdata.

Den analytiske klassemodellen som benyttes her tar utgangspunkt i Bourdieus arbeider, og en norsk kulturelite er allerede definert gjennom denne. I lys av dette er det naturlig at oppgaven også forholder seg til den teoretiske klassediskusjonen: om det lar seg gjøre å uttrykke både økonomi og kultur gjennom ett mål på klasse, eller om andre perspektiver er bedre for å identifisere en kulturelite. Dette utgjør oppgavens første del. Den andre delen av oppgaven består av empiriske analyser på den norske kultureliten, og basert på tre indikatorer på en eventuell standsformasjon, foreløpig definert som *gruppedannelse*, formuleres det tre underspørsmål:

- iv) Er den norske kultureliten preget av *bostedsmessig standsformasjon*? Hvor er kultureliten bosatt og skiller den seg fra andre klassefraksjoner i dens bosettingsmønstre?
- v) Er den norske kultureliten preget av *bakgrunnsmessig standsformasjon*? Hvordan ser den norske kulturelitens individer ut med hensyn til sosial bakgrunn og hvem i det norske samfunnet har størst sannsynlighet for å oppnå en slik posisjon?

- vi) Er den norske kultureliten preget av *ekteskapsmessig standsformasjon*? Hvordan ser kulturelitens partnervalg ut, og hva har betydning for sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten?

1.1 Den offentlige debatten om kultureliten

Om det finnes en kulturelite i dagens Norge er omdiskutert, både faglig og i offentligheten. Videre er det et åpent spørsmål hvem denne kultureliten skulle bestå av, dersom den eksisterer. Ofte konstrueres kultureliten som en lett angripelig stråmann i dagsavisenes debattsider, hvor dens medlemmer blir beskrevet som høytstående tåkefyrster blottet for kontakt med den virkelige verden. Offentlige midler benyttes på tullete kunstprosjekter (Drammens tidende, 2007) uten forankring i befolkningen, det vil si "folk flest". Det finnes imidlertid flere som irettesetter det som kalles kultureliten, blant disse er Fremskrittspartiets politikere: " (...) vi er jo opptatt av mangfoldet, opptatt av underskogen, opptatt av at folk flest skal definere hva de mener er god eller dårlig kultur. Det skal ikke sitte en liten fiff på toppen og ta det valget på vegne av oss andre (...)" (Siv Jensen i, Aasen Weider, 2009).

Men mediene fremlegger også andre perspektiver på kultureliten. På Aftenpostens nettsider kan man for eksempel ta en test for om man tilhører kultureliten eller ikke. I spørsmålene finnes temaer om alt fra tegneserier og forfattere til støtteordninger for kulturlivet, og om det er taket eller innsiden som er det viktigste ved operaen i Oslo (Aftenposten, 2010). Dette antyder at selv om kultureliten er en diffus offentlig kategori finnes det likevel elementer som gjør at det kan identifiseres en *oppfatning* om hvem de er og hva de holder på med. Dette er undersøkt nærmere i en masteroppgave av Tone Knudsen Haarr (2009), og i en senere artikkel (Haarr og Krogstad, 2010). Haarr gjorde en analyse av bruken av kulturelitebegrepet i 36 norske aviser mellom 1983 og 2008, og fant at det er benyttet 1417 ganger. Bruken av begrepet har økt betraktelig gjennom perioden hun studerer, spesielt på 2000-tallet (Haarr, 2009, s. 39).

Kultureliten er altså et stadig mer offentlig benyttet begrep. Gjennom Haarr og Krogstads analyser fremkommer det at det er spesielt fire diskurser om kultureliten som kan identifiseres, og som fungerer konstruerende for *forståelsen* av hva kultureliten gjør og hvem de er. For det første identifiseres en diskurs om *smak, verdi og livsstil*. Hvor kultureliten ses på gjennom sin forskjellighet fra "folket" – de er eksklusive og distingverte i sin smak og negative til folkets forbrukskultur (Haarr og Krogstad, 2010, s. 14). For det andre en *makt- og nettverksdiskurs*, hvor kultureliten ses på som en mektig gruppe mennesker på flere måter. Blant annet har de en sterk definisjonsmakt (for eksempel hva som er god og dårlig smak), de bestemmer hva som skal tildeles av offentlige midler på kulturområdet, de har makt gjennom enkel tilgang til mediene og gjennom sterke koblinger til andre

maktnettverk. Denne makten oppfattes videre som illegitim og mistenkelig (s. 15-16). For det tredje finner Haarr og Krogstad en diskurs om *kulturelitens forakt og arroganse*. De forakter det folkelige og det vanlige, og de forsøker å påtvinge andre sin egen opphøyde smak. Den fjerde og siste diskursen kalles *fordelings- og prioriteringsdiskursen* og handler om at kultureliten er en gruppe som brukes andres penger (folkets) på kunstverk som ingen vil ha, mens det fortsatt ligger personer i landets sykehuskorridorer (s. 16-18).

Når det gjelder *hvem* som oppfattes å tilhøre kultureliten finner Haarr fire kategorier mennesker. For det første er kultureliten *publikum/klientell på tilstelninger eller steder*. For det andre er de *utøvere av kultur* (for eksempel kunstnere, forfattere, skuespillere og musikere). Den tredje kategorien er *akademikere, intellektuelle og dannede mennesker*, mens den siste kategorien er *forvaltere av kultur/administrasjon* (for eksempel forfatterforening, forlags- og teatersjefer) (Haarr, 2009, s. 44-47).

Blant alle treffene av begrepet Haarr undersøker i norske medier er det kun to uttalelser hvor personer "erklærer medlemskap" i kultureliten, mens det på den annen side finnes svært mange treff som rommer fornektelser av kulturelitemedlemskap. (Haarr, 2009, s. 4). Gjennom Haarr og Krogstads analyser danner det seg et bilde av en kategori mennesker som ingen vil tilhøre, men som alle elsker å hate. Som artikkelforfatterne selv påpeker, så trenger ikke det faktum at det eksisterer en medial og diskursiv kulturelite bety at den eksisterer som reell gruppe, og som jeg senere vil komme tilbake til finnes det studier som stiller seg spørrende til (Danielsen, 1998) eller motsetter (Skarpenes, 2007) seg dette. Denne offentlige forståelsen har i følge Haarr og Krogstad (2010, s. 20) likevel sosiale og politiske konsekvenser gjennom "thomas-teoremet", altså at dersom folk definerer situasjoner som virkelige, ja så blir de det i deres konsekvenser.

De negative karakteristikene av kultureliten er altså hyppige i offentlige debatter, men dette viser bare et aspekt av omtalene. Dersom fokuset i stedet rettes mot individuell omtale av personer som inngår i kultureliten blir bildet et helt annet. I denne type omtale beskrives for eksempel skuespillere, regissører og professorer ofte som kreative, flinke og dyktige – som personer andre kan se opp til. Det virker som om det negative bildet, som blant andre Haarr og Krogstad finner, henger tett sammen med selve begrepet *kulturelite* og at de samme personene som blir kategorisert i kultureliten oftere får en positiv beskrivelse, så lenge de nettopp ikke omtales som kulturelite. Det er forskjell på å omtale et individ og en gruppe.

1.2 Mye omtalt, men lite studert

Den offentlige forståelsen og omtalen av kultureliten gir gode grunner for å se nærmere på denne kategorien, men etter min kjennskap er det gjort svært få studier som eksplisitt omhandler kultureliten. Haarr og Krogstad er i så måte et av unntakene, men denne oppgaven har en helt annen metodisk og analytisk fremgangsmåte. Dette vil gjennomgås nærmere lengre ned.

Det er ukontroversielt å hevde at personene som har sentrale posisjoner i kulturlivet, om det så er forlagsredaktører, operasjefer, professorer eller forfattere, besitter en form for makt som andre aktører, i andre posisjoner, ikke har tilgang til i samme grad, og gjennom denne oppgavens klassifisering tilhører disse kultureliten. Ut fra diskursanalysene som ble presentert ovenfor fremkommer det også at denne makten kan betraktes som vanskeligere å legitimere enn makt som er grunnlagt i økonomi og rikdom, og at kultureliten oppfattes som mer lukket siden det tar svært lang tid å lære seg den legitime smak og dens egne koder (Haarr og Krogstad, 2010, s. 21). En kategori bestående av individer i disse posisjonene bør derfor studeres nærmere. Oppgavens hovedbidrag i dette henseende er det konkrete forskningsspørsmålet, om kultureliten utviser trekk som kan indikere gruppedannelse eller standsformasjon, altså om de er noe mer enn en kategori. Dette kan også ses på som en indikator på hvor *lukket* den norske kultureliten er, eller med andre ord: hva er forskjellene i sannsynlighet for å oppnå en slik posisjon (Flemmen, 2008; Hansen, 1995). Målet er å frembringe ny empirisk kunnskap om en gruppe som er mye omtalt, men lite studert. Dersom det er store forskjeller i sannsynligheten for å oppnå en slik posisjon etter sosial bakgrunn kan dette også tolkes som at makt og attraktive goder (selv om ikke diskursanalysene gir inntrykk av at dette er en så attraktiv posisjon) går i arv fremfor å være preget av meritokratiske prinsipper, hvor det er individenes egne prestasjoner som er det avgjørende. Denne oppgaven vil ikke drøfte spørsmål om sjanselighet, resultatlighet eller andre rettferdighetsperspektiver inngående, men ha fokus på å frembringe ny, empirisk basert, kunnskap om en norsk kulturelite.

1.3 Kultur og økonomi

En av de mest fremtredende sosiologene i nyere tid er Pierre Bourdieu. Spesielt innenfor studier av sosial ulikhet er mange av hans arbeider blitt toneangivende for teoretisk fremgangsmåte og noe mange studier må forholde seg til. Det vil også denne oppgaven gjøre. På sett og vis er den teoretiske tilnærmingen, som tidligere nevnt, allerede fastlagt ved at det benyttes et Bourdieu-inspirert klasseskjema for å identifisere den norske kultureliten. Oslo Registerdata Classification Scheme (ORDC) (se kapittel fire) er en klassemodell som er spesialtilpasset for å benyttes på registerdata, og gir unike muligheter for å fange en kategori som kultureliten, en kategori som er liten i størrelse og

ofte vanskelig å få tilgang til. Meg bekjent har det ikke vært benyttet data i samme omfang som dette for å studere kultureliten tidligere.

Selv om bourdieuske teorier og arbeider er mye benyttet er de på ingen måte ukontroversielle. Blant annet mener Ove Skarpenes (2007, s. 532) at det har blitt så vanlig at perspektivene nærmest har blitt *doxa* – noe selvfølgelig som det ikke stilles spørsmål ved – når det gjelder studier av sosial lagdeling og kultur. Selv om Haarr og Krogstads finner at "(...) den *mediale myten* om kultureliten i Norge passer som hånd i hanske i Bourdieus skjema." (Haarr og Krogstad, 2010, s. 22), finner de som allerede vist også at det å tilhøre den norske kultureliten, i motsetning til den franske, ikke er noen hedersbetegnelse, heller det motsatte, det vil si så lenge de omtales som gruppe. De har med andre ord funn som er konsistente med Bourdieu på noen områder, men ikke på alle og det er derfor gode grunner til å undersøke om det er fruktbart å overføre det bourdieuske perspektivet på en norsk kulturelite – oppgavens første spørsmål og utgangspunkt for gjennomgangen av teori og tidligere forskning. Dette vil imidlertid også undersøkes empirisk gjennom det konkrete forskningsspørsmålet. Selv om analysene primært viser til en eventuell gruppedannelse i den norske kultureliten, vil den også synliggjøre om vi gjenfinner de forskjellene som Bourdieus skille mellom kulturell- og økonomisk kapital legger opp til. Tidligere studier basert på ORDC-skjemaet, og en tidligere utgave av dette, har funnet klare forskjeller langs disse aksene i det norske samfunnet (Andersen, 2009; Flemmen, 2008; Hansen, 1995). Denne oppgaven vil kunne bidra ytterligere til å undersøke det teoretiske grunnlaget for ORDC-skjemaet, og om dette fungerer når kultureliten står i fokus.

1.4 Oppgavens struktur

De to neste kapitlene tar i all hovedsak for seg oppgavens første hovedspørsmål, om det er fruktbart å benytte Bourdieus kapitalteori til å identifisere en norsk kulturelite. Max Webers skille mellom klasse og stand kan sies å være et teoretisk utgangspunkt for både Bourdieu og flere av hans kritikere, og dette vil derfor også være utgangspunktet for kapittel to. Fokuset vil være rettet mot den "kulturelle" lagdelingsdimensjonen, *stand*. Det legges videre frem hva Weber mente var de viktigste indikasjonene på standsformasjon. Bourdieus teori om det sosiale rom og de ulike kapitaltypene vil naturlig nok videre være i hovedfokus. Spesielt gjelder dette *kulturell kapital* som her oppfattes å være kulturelitens "grunnlag" i dette perspektivet. Sentrale innvendinger mot bourdieuske perspektiver presenteres, blant annet viktigheten i å fastholde Webers skille mellom klasse og stand, samt at kultureliten bør betraktes som én av flere funksjonelle eliter. Viktige tema er også rekruttering og reproduksjon av kultureliten.

I kapittel tre forsøkes det å bygge videre på de hovedsakelige teoretiske perspektivene fra kapittel to og knytte disse til mer empiriske bidrag som omtaler kultureliten. Kritikken av Bourdieus forsøk på å

overskride Webers skille mellom klasse og stand tas opp igjen, og målbæres her hovedsakelig av, den kanskje mest fremtredende kritikeren, John Goldthorpe. Goldthorpe har sammen med Tak Wing Chan i senere tid gjort en rekke empiriske arbeider som de mener viser at klasse og stand må betraktes som to separate dimensjoner, og at de derfor ikke kan studeres sammen slik de bourdieuske studiene gjør. Kultureliten betraktes fra dette perspektivet å være en "statuselite", som ikke har så mye med klasse å gjøre.

Som tidligere nevnt finnes det også perspektiver og studier som argumenterer mot å anvende Bourdieus kapitalteori på det norske samfunnet. Det er ikke teorien i seg selv, som i forrige avsnitt, men overføringsverdien det stilles spørsmål ved. Sentralt her er Arild Danielsen bidrag om kulturell kapital i Norge, og Skarpenes artikkel om legitim kultur. Særlig den sistnevnte handler om "smak" og livsstil, og det vises derfor kort til andre studier som har belyst dette med teorier og metoder avledet fra Bourdieus arbeider.

I en elitestudie foretatt av den norske makt- og demokratiutredningen identifiseres en kulturelite, men i motsetning til Bourdieus konfliktfokus, vektlegger denne studien at det finnes mange eliter som funksjonelt utfyller hverandre. Kultureliten er følgelig en av mange eliter. Empiriske resultater fra denne studien om hvordan den norske kultureliten skiller seg fra andre eliter på flere områder presenteres (Gulbrandsen m.fl., 2002). Til sist vises det til Marianne Nordli Hansens forløper til ORDC-skjemaet og resultatene fra et omfattende arbeid gjort på det norske samfunnet ved hjelp av dette. Hansen fokuserer der spesielt på rekruttering og reproduksjon i lys av forskjeller mellom klassefraksjoner, det vil si forskjeller i kapitaltyper.

I kapittel tre oppsummeres også status og det formuleres en rekke hypoteser som skal kunne bidra til å svare på oppgavens forskningsspørsmål, *om kultureliten utviser indikasjoner på standsformasjon*. Dette gjøres ved å benytte de tre indikatorer som er avledet fra Weber, om bosetting, sosial bakgrunn og partnervalg. Hypotesene som utformes tenkes å skulle kunne teste en eventuell standsformasjon samtidig som enkelte av dem inkluderer antakelser om at mye kulturell kapital vil bety mer enn mye økonomisk kapital i en kulturelite.

Kapittel fire er en gjennomgang av oppgavens data, ORDC-skjemaet og den metodiske fremgangsmåten for analysene.

I kapittel fem presenteres det informasjon om gjennomsnittsinntekt, gjennomsnittlig utdanningsnivå, kjønns sammensetning og urbanitetsgrad for samtlige klassefraksjoner i ORDC-skjemaet, for å gi et bilde av hvordan kultureliten skiller seg fra de andre fraksjonene og det første standsformasjonskriteriet, bosetting, behandles. Her gjøres det analyser av kulturelitens

bosettingsmønster i Oslo ved hjelp av tre inndelingsnivåer. Dette sammenliknes med andre elites og populasjonens bosettingsmønster. For å se på en eventuell effekt av sosial bakgrunn konstrueres det et segregeringsmål hvor det skilles mellom første- og annengenerasjons kulturelite, som sammenliknes med arbeiderklassen og den økonomiske eliten.

Oppgavens sjette kapittel inneholder analyser av kulturelitens sammensetning når det gjelder sosial bakgrunn, det andre kriteriet for standsformasjon. Videre undersøkes sannsynligheten for å oppnå en slik posisjon ut fra ulik sosial bakgrunn, kontrollert for andre faktorer som utdanningsnivå og -type.

Det syvende kapitlet tar for seg det siste kriteriet for standsformasjon, partnervalg. På samme måte som i kapittel seks undersøkes sammensetningen i kultureliten med tanke på egen og partners sosiale bakgrunn, samt partners oppnådde klasseposisjon. Også sannsynligheten for å oppnå en partner med kultureliteposisjon undersøkes. Igjen inkluderes sosial bakgrunn og utdanning, men her inkluderes naturlig nok også egen oppnådd klasseposisjon med.

Oppgavens åttende og siste kapittel består av en diskusjon av oppgavens funn og om fremgangsmåten har vært tilfredsstillende for å undersøke forskningsspørsmålene. Det lanseres en mulig konklusjon og hvilke nye og ubesvarte spørsmål det sattes igjen med.

2. En bourdieusk kulturelite?

Dette kapitlet tar for seg oppgavens første spørsmål: om det er fruktbart å benytte Bourdieus kapitalteori for å identifisere en kulturelite, mens det neste kapitlet vil undersøke hva vi empirisk vet om kultureliten, fortrinnsvis den norske. Som allerede nevnt vil de empiriske analysene benytte seg av en klassifikasjonsmodell (ORDC), sterkt inspirert av kapitalteorien. Dette gjør det nødvendig å klargjøre og diskutere dette grunnlaget.

Klasseforskning diskuteres både fra faglige og ikke-faglige ståsteder, og debattene er ikke blitt færre ved at det stadig er flere retninger som også inkluderer kulturelle eller symbolske elementer som stratifiseringsgrunnlag. Dette kan knyttes til hva Max Weber kalte henholdsvis klasse og stand (status), og som han betraktet som to analytisk adskilte fenomener. Bourdieu forsøkte imidlertid å overskride dette skillet i sine arbeider, noe som har gitt næring til store faglige debatter.

Både Bourdieus egen forskning og arbeidene som forholder seg til ham er svært omfattende og det er derfor nødvendig å gjøre visse avgrensninger i redegjørelsen som presenteres her. Hovedvekten vil ligge på å presentere og diskutere kapitalteorien, samt å peke på innvendinger som ses som relevante når en kulturelite skal identifiseres. En av de viktigste innvendingene kommer fra de som fastholder at Webers skille mellom klasse og stand (status) fortsatt er viktig og at begrepsparet viser til to separate former for sosial stratifikasjon som ikke kan inkluderes i én modell. Siden kultureliten nødvendigvis har et kulturelt aspekt, kan den derfor ikke sies å være en klasse(fraksjon), men en stand. En annen innvending, som omhandler eliter mer generelt, er ikke uenig i at det kan finnes en kulturelite, men vektlegger at eliter ikke vokser frem gjennom konflikt og dominans, men gjennom meritokratiske prosesser hvor det er individenes oppnådde, og ikke tilskrevne, egenskaper som er de sentrale.

2.1 Max Weber: klasse og stand

På samme måte som den andre av de to store klasseteoretikerne, Karl Marx, mente også Weber at det moderne samfunnet måtte gripes gjennom en forståelse av hvilke livsforhold individene lever under, og *klasse* var således et viktig begrep for dem begge. Videre var de enige om at individets relasjon til eiendom er sentralt – enten eier man eller så eier man ikke – og at dette gir grunnlag for en arbeidsdeling hvor de som ikke har eiendom er tvunget til å selge sin egen arbeidskraft for å overleve (Marx, 1992, s. 20; Weber, 2000, s. 54). Men der Marx' klasser ofte tolkes til å danne grunnlag for en felles "klassebevissthet" og en kollektiv tilhørighet (en klasse for seg selv), mener Weber at dette bare er et potensial i klassene. Tilhørighet eller tilknytning er som oftest ikke grunnlagt i økonomi – i klasseposisjonen, men i *stender*. Klassene består mer konkret for Weber av

individer med liknende livssjanser, mulighetene de har for å skaffe seg tilgang til samfunnets knappe og verdifulle ressurser, eller med andre ord folks markedssituasjon (Weber, 2000, s. 53-57). Stendene er på den annen side "kulturelle fellesskap", og består "(...) vanligvis av mennesker som føler samhörighet med hverandre, selv om denne samhörighet ofte er uten noen fast struktur" (Weber, 2000, s. 60). Stender har altså i motsetning til klasser, en *subjektiv* dimensjon. Fellesskapet, eller samhörigheten, kommer av at individene besitter en felles egenskap som sosialt vurderes og som dermed er gjenstand for ære eller vanære. Avhengig av hva som er samfunnets dominerende lagdelingstype snakker Weber om et *klasesamfunn* eller et *standssamfunn* (Weber, 1978, s. 306).

I sin gjennomgang av standsbegrepet fokuserer Bryan Turner (1988) spesielt på at Webers lagdelingsanalyser er mer dekkende enn Marx' fordi det inkluderer flere innganger til studier av maktfordeling i samfunnet, og ikke, som Marx, legger eiendomsbesittelse som siste instans i alle analyser. Klasse- og standsanalyser bør gjøres sammen fordi den ene dimensjonen ikke er uavhengig av den andre (1988, s. 12). Turner skiller mellom to hovedtyper av stender: *Standsfellesskap* (status communities), som er et varig fellesskap av individer som over lengre perioder deler for eksempel språk, kultur og etnisitet (gemeinschaft-relasjoner), og; *Standssammenslutninger* (status blocs) hvor individer kommer sammen og former en organisasjon med et bestemt mål i sikte (Gesellschaft-relasjoner) (1988, s. 12-13). Turners definisjon på standssammenslutninger er imidlertid den samme som nyttes på Webers tredje maktfordelingsprinsipp, *parti*. Det er således hans første definisjon som benyttes videre her.

For å klargjøre stendenes rolle konstruerer Turner to idealtypiske samfunn – ett helkapitalistisk og ett tradisjonssamfunn. I kapitalistsamfunnet er det lite rom for kulturelle distinksjoner eller etikette – verdien til et individ måles utelukkende gjennom økonomiske kriterier, og menneskene beskrives som *homo economicus* (Turner, 1988, s. 18). Stender har med andre ord ingen plass her. I tradisjonssamfunnet er imidlertid en persons posisjon i samfunnet bestemt ut fra ære, ikke penger, og "aristokratiet" må vise til viktigheten av tradisjon, kontinuitet og kulturell stabilitet for å legitimere sin autoritet (1988, s. 20-21), og styrke sin standsære. Standsæren kommer som oftest til uttrykk gjennom livsstil. Arenaen for individenes økonomiske konkurranse, altså markedet, bryr seg derimot ikke om ære eller personlig anseelse på samme måte. Stendene, og deres rangering i en standsorden, fungerer faktisk som et markedshinder gjennom at stendene monopoliserer goder (som yrker eller utdanningstyper – vi snakker f.eks. i Norge om legestanden) som dermed unndras markedet. De symbolske aspektene som ligger i standsordenen handler på sin side ikke om økonomi, og økonomisk virksomhet kan oppleves som en direkte trussel av de som vil beholde standsordenen slik den er. For skulle økonomisk makt i seg selv bli æresgjenstand kan dette potensielt rive ned hele standsordenens logikk (Weber, 2000, s. 60-67). Selv om klassene er *objektive* (en klasse i seg selv) og

eksisterer uavhengig av om individene anerkjenner dem eller ikke, og stendene er *subjektive* gjennom, i stor eller liten grad, opplevd likhet eller samhørighet, så kan det eksistere en rekke forbindelser mellom de to. For eksempel kan eiendom, som hører til klasse, ofte ende opp som et standstrekk, men det viktige her er *kan*, fordi både personer med og uten eiendom ofte tilhører den samme standen (Weber, 2000, s. 60-61).

I en annen tekst stadfester Weber at stendene er et mangfold av personer som har klart å påberope seg sosial aktelse innenfor en større gruppe, og muligens også statusmonopoler (Weber, 1978, s. 305-307). Om en stand lykkes med dette så kan vi snakke om at de har oppnådd den nødvendige graden av "sosial lukning" som er nødvendig for å monopolisere goder som tilgang til enkeltyrker eller utdanningstyper. Sosial lukning innebærer "... the identification of certain specific attributes of life style as the basis for excluding those without these attributes from access to particular resources," (Scott, 1996, s. 31-32). Stendene er videre vanligst grunnlagt på bakgrunn av kriteriene *livsstil, formell utdanning og arvet - eller yrkesmessig prestisje* og kommer som oftest til uttrykk gjennom *Standformasjonsstrekke*:

- i) Connubium (ekteskapsmønstre, hvor man finner partner innenfor samme stand).
- ii) Kommensalitet (at man spiser og sover sammen), dette kan forsterkes gjennom
- iii) Monopolistisk tilegnelse av privilegerte måter for inntektservervelse og avsky for andre måter, samt
- iv) Statuskonvensjoner eller andre tradisjoner (Weber, 1978, s. 306).

Det er videre slik, i følge John Scott (1996, s. 33), at siden enhver spesialisert sosial kategori, grunnlagt for eksempel på bakgrunn av utdanning, yrke eller eiendom, kan påberope seg en spesiell form for sosial ære så resulterer dette i et mylder av standssituasjoner. Folk formes inn i spesifikke standssituasjoner gjennom inkludering og ekskludering og dette gjør at individer kan oppleve å ha flere standssituasjoner. Det er hvor flere av disse sammenfaller, for eksempel gjennom fritidsaktiviteter, bosettingsmønstre, og andre former for samhandling og uformell interaksjon som etableres gjennom sosial lukning at vi kan snakke om en stand (Social estate): "The 'circulation' of individuals, then, defines a totality of status situations among mobility is easy and typical, and this may be reinforced by informal and intimate interaction. The totality of status situations comprises a social estate." (Scott, 1996, s. 33). Eller som Atle Møen (2008, s. 10) skriver, så er de "moderne stender (...) i første rekke yrkesgrupper med eieomsrett til eksamenspapir som gjev dei lokale monopol og ein særskild livsstil og yrkesære. I denne samanhengen er utdanninga ei kjelde til sosial lagdeling like mykje som ei kjelde til generell kunnskap og danning av eit samfunnsmenneske." .

Standsformasjon er et nøkkelbegrep i denne oppgaven, og vi har sett at Weber lister opp fire måter som dette kan komme til uttrykk på. I det videre vil *standsformasjon* primært forstås som en prosess rundt gruppedannelse. Denne prosessen tolkes her som noe som kan være mer eller mindre fremtredende ved sosiale kategorier, som kultureliten, og at det derfor ikke er snakk om enten/eller, men *grader av*. Et begrep som ligger nært opp til standsformasjon er *sosial lukning*, men heller ikke lukning trenger å forstås som at døren til selskapet er lukket med lås og slå for noen, mens den er vidåpen for andre. Det handler om tilgang til en gruppe og i hvilken grad denne er begrenset.

En tolkning av Webers syn på sammenhengen mellom klasse og stand er at klasser vil utvikle seg til stender i økonomisk stabile tider (Weber, 1978, s. 938), men Scott (1996) mener at Webers egne komparative analyser viser at dette er forenkling som ikke holder mål. Men dersom en klasse skulle slutte seg sammen på en eller annen måte, vil den definisjonsmessig bli en stand (Møen, 2008, s. 15). Og siden felles livsførsel og kultur er spesielt vanlig innenfor borgerskapet og i arbeiderklassen er det kanskje disse klassene som lettest kan utvikle seg til stender, men "I den konkrete verda er klassesluttene fletta inn i standstilthøve, og difor er det også nødvendig å setja interaksjon, sosiale relasjonar, kulturelle tilhøve osv. i det analytiske sentrum" (Møen, 2008, s. 18).

Turner har et litt annet fokus på standsanalyser, og selv om han forfekter et perspektiv hvor klasse og stand bør studeres sammen, argumenterer han også for at økonomisk klasse har blitt mindre på grunn av kapitalismens omveltninger mot slutten av det tyvende århundret (1988, s. 44-45), og at den sosial strukturen nå er langt mer kompleks enn at den vellykket kan fanges opp utelukkende gjennom klasseanalyse (s. 54). Når det gjelder stand som uttrykk for livsstil skriver Turner at det naturlig nok er nære koblinger mellom dette og klasseposisjon (s. 68). Og til den postmoderne kritikken av kulturelle hierarkier¹, hvor skillet mellom høy- og lavkultur er visket ut gjennom massekultur, stiller Turner det enkle spørsmålet om det er "possible to concieve of a society in which status hierarchies and status differences have disappeared entirely?" (1988, s. 76). At klasseforhold og standsforhold er nært sammenflettet er et perspektiv som også benyttes av Bourdieu, og han beskrev selv hans kanskje mest kjente studie, *Distinksjonen*, som et forsøk på å revurdere (rethink) Webers skille mellom klasse og stand (Bourdieu, 1984, s. xii).

¹ Jeg vil komme tilbake til en lignende kritikk av dette perspektivet lengre ned, hvor kultureliten hevdes å være kulturelt altetende fremfor eksklusive i sin smak.

2.2 Klasse og sosiale rom

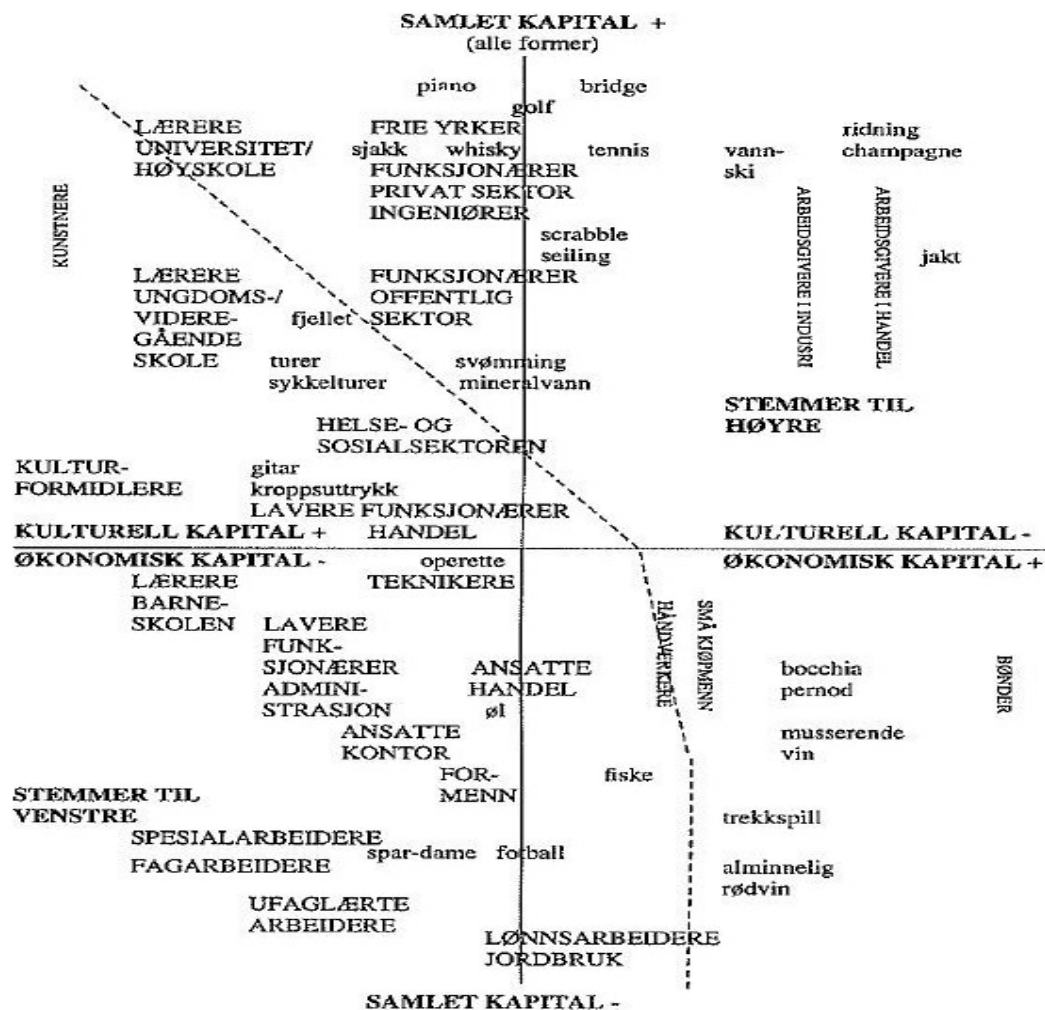
Bourdieu forsøk på å overskride skillet mellom klasse og stand kan sies å ha grunnlag i en mer generell misnøye mot begrepspar som står i motsetning til hverandre, det han kaller "epistemologiske par" (Bourdieu, 1987a, s. 107; 1987b, s. 1). En slik inndeling av verden gjør at noe kommer frem, mens noe annet nødvendigvis blir stilt i bakgrunnen, og Bourdieu mener det må foretas to epistemologiske² brudd for å komme forbi dette skillet. For det første må det foretas et *objektivistisk brudd*, som bryter med folks (subjektive) forståelse av sin egen sosiale situasjon, denne forståelsen er ofte preget av feiloppfatninger, er av praktisk art og nødvendigvis lokalt basert. For det andre må det også foretas et *subjektivistisk brudd* for å unngå at individene fremstilles som strukturdeterminerte, de er tvert imot selvstendige og kompetente aktører i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 150-159).

Når det gjelder spørsmålet om klasse og stand viser disse epistemologiske bruddene seg ved at individer har en objektiv klasseposisjon, men de har også en livsstil, og det samlende her er at disse i stor grad overlapper. *Livsstil* kan ses på som manifestasjoner av klasseforskjeller, og en kulturelite kan hos Bourdieu betraktes som både en klasse og en stand. Hans teori er en *relasjonell* teori, om praksis. Klassene skal derfor ikke forstås essensialistisk, men relasjonelt. Denne relasjonelle tankegangen – at relasjonelle egenskaper bare eksisterer gjennom forholdet de har til andre egenskaper – gir seg utslag i romkonstruksjoner hvor posisjonene eksisterer samtidig og definerer hverandre gjennom sin nærhet eller avstand til hverandre (Bourdieu, 1991c, s. 230).

Bourdieu inkorporering av kultur og forbruk i klasseanalysene har ikke bare blitt kritisert for å gjøre vold på Webers skille mellom klasse og stand (Chan og Goldthorpe, 2007a), men også for at smak og kulturelt forbruk har vært for dominerende (f.eks. Elster, 1981). Men livsstilsfokuset er for Bourdieu bare et aspekt ved det sosiale liv. Det Bourdieu kaller *rommet av livsstiler* er homologt med *rommet av konstruerte klasser*. Det vil si at klasseposisjonen, som tidligere nevnt, i stor grad overlapper med livsstilsposisjonen. Det som kalles det sosiale rom er faktisk to rom lagt oppå hverandre: rommet av konstruerte klasser og rommet av praksiser/livsstil (se figur 1).

² Epistemologi, erkjennelsesteori, handler om hvordan man oppnår kunnskap.

Figur 1. Bourdieus rom for sosiale posisjoner og rommet for livsstiler (Bourdieu, 1995, s. 35)

Fordelingen av aktører og egenskaper gjøres på bakgrunn av det han mener er de to mest virksomme differensieringsprinsippene: *kulturell og økonomisk kapital* (Bourdieu, 1991a). Den vertikale aksene er den viktigste og handler om det totale volumet av kapital, mens den andre, den horisontale aksene, viser til kapitalens sammensetning, altså til vekten av kulturell og økonomisk kapital (Bourdieu, 1995, s. 33-34). Men klassene til Bourdieu er ikke nødvendigvis "klasser for seg selv" – de er klasser på papiret, eller teoretiske klasser, skapt av forskeren for å demonstrere strukturen til det sosial rom, men jo nærmere hverandre aktørene i det sosial rom er, desto likere er de i kapitalmengde og sammensetning, og derfor også i praksiser, disposisjoner og persepsjonskategorier: "Spatial distances on paper are equivalent to social distances" (Bourdieu, 1991a, s. 631). At dette er to rom lagt oppå hverandre fremkommer i figuren gjennom yrkene, som er uttrykk for rommet av sosiale posisjoner,

og praksiser, som er rommet for livsstiler³. Men selv om klassene er teoretisk konstruert, gjelder ikke det samme for rommets struktur, i betydningen en ren teoretisk (nominalistisk) konstruksjon – den er grunnlagt i empiriske undersøkelser.

I følge Bourdieu er det også slik at plasseringen langs disse dimensjonene (aksene) ligger til grunn for ulikheter i disposisjoner og oppfatninger av verden, det som han kaller *habitus*:

”Til enhver klasse av posisjoner svarer det en type habitus (eller en type smak), som er blitt frembrakt av den sosiale betingningen som knytter seg til de tilsvarende betingelsene. (...) Habitus er et forenende og genererende prinsipp som lar indre og relasjonelle kjennetegn ved en posisjon komme til uttrykk i form av en enhetlig livsstil, det vil si som et enhetlig sett av valg av personer, goder og virksomheter.” (Bourdieu, 1995, s. 36).

2.3 ”Livsstil handler om stand, ikke om klasse.”

Å betrakte livsstil som et uttrykk for klasse er imidlertid totalt forfeilet, hevder blant andre Chan og Goldthorpe. Stand utgjør i likhet med klasse et hierarki, men dette er et annet hierarki enn klasse. Standshierarkiet, eller standsordenen, er for dem:

”(...) a set of hierarchical relations that express perceived and typically accepted social superiority, equality or inferiority of a quite generalised kind, attaching not to qualities of particular individuals but rather to social positions that they hold or to certain of their ascribed attributes (...)” (Chan og Goldthorpe, 2004, s. 383).

Chan og Goldthorpe mener derfor at Webers skille må opprettholdes og at stand må studeres separat fra klasse. Fordi det er yrke som i dagens moderne samfunn er det mest fremtredende standstrekket, er dette også utgangspunktet for konstruksjonen av en standsorden. Oppdelingen av individenes ressurser i kapitaltyper innenfor én struktur gir derfor heller ikke mening.

Mer konkret skal stendenes hierarkiske oppbygning identifiseres gjennom å benytte informasjon om den yrkesmessige strukturen i nære vennskap. Gjennom en multidimensjonell skala-analyse fremkommer det således en ledende dimensjon hvor yrkesgruppene⁴ er ordnet ut fra graden av likhet i vennskap. Ved å identifisere en struktur ut fra likhet, avdekkes også en struktur av ulikhet (Chan og Goldthorpe, 2004; 2007a, s. 515). Det kan innvendes at denne skalaen egentlig bare

³ Det bør bemerkes at figuren over er situert i både tid og rom. Den viser altså Bourdieus funn fra Frankrike på 1970-tallet, og kan altså ikke automatisk overføres til norske forhold i 2010.

⁴ Ut fra analysene deres identifiseres det 31 yrkesgrupper, men ved enkelte anledninger benyttes også en noe grovere inndeling med 4 kategorier.

uttrykker forskjeller i inntekt og utdanning, men dette avvises av Chan og Goldthorpe på grunnlag av relativt svake korrelasjoner mellom stand og utdanning og inntekt. Standsskalaen måler dermed noe annet enn for eksempel "sosioøkonomisk status" eller klasse (Chan og Goldthorpe, 2004, s. 392).

Generelt sett tildeles yrkene som innebærer arbeid med symboler og mennesker, spesielt profesjonsyrker, den høyeste statusen. Yrker som innebærer arbeid direkte med materielle ting blir på sin side tildelt lavest status. Denne standsskalaen har likhetstrekk med klassestrukturen, men de påpeker at det er stor forskjell på hvor standshomogene klassene er (Chan og Goldthorpe, 2004). Kultureliten tolkes derfor ut fra dette perspektivet som en stands- eller statuselite som ikke nødvendigvis har noe med klasse å gjøre.

Det eksisterer også andre tilnærminger som fastholder at Webers skille fortsatt både er gyldig og viktig, uten at dette gir seg utslag i samme type standsskala som Goldthorpes. Blant annet skriver Scott at løsningen på "krisen" i lagdelingsforskningen ikke består av å gi opp klassebegrepet, men at "(...) the crisis can be overcome if researchers return to the analytical distinctions that were made by Weber." (1996, s. 5). Også Paul DiMaggio og John Mohr (1985) forfekter et slikt skille, men i motsetning til Chan og Goldthorpe konstruerer de et eget mål på kulturell kapital for å identifisere stendene.

2.4 Kapital

Selv om individenes yrker, som vi har sett, også er viktig for Bourdieu, er det relasjonene i en hel rekke praksiser som betyr noe for klasseposisjonen. Klasseposisjonen og livsstilen er knyttet sammen gjennom habitusbegrepet. Habitus er altså kroppsliggjorte handlingsdisposisjoner – formet av, men også formgivende på, den sosiale strukturen. Disse disposisjonene er i all hovedsak ubevisste og fungerer som mentale skjemaer for hvordan man oppfatter og inndeler verden (Bourdieu, 1996, s. 137; Prieur, 2006, s. 39-40), og den har en nær sammenheng med mengden og sammensetning av de ulike kapitaltypene. Bourdieu benytter også det Goffman kalte "a sense of one's place" for å tydeliggjøre dette, fordi hvordan man oppfatter verden har å gjøre med hvilken posisjon man har i den objektive strukturen, noe som gjør at individene ofte aksepterer den sosial verden slik den er fremfor å gjøre opprør mot den. De sosiale ulikhetene tas for gitt og problematiseres ikke fordi man "har sin plass" i samfunnet. Dermed reproduseres også maktrelasjonene fordi de ikke oppfattes som urettferdige (Bourdieu, 1991c, s. 235), det er selvfølgelig, det som det ikke stilles spørsmål om, hva som også kalles *doxa*.

Bourdieu mener altså at de to viktigste differensieringsprinsippene i det sosiale rommet kan begrepsfestes som former for kapital. Kapital hos Bourdieu er et bredere begrep enn i den tradisjonelle økonomiske betydningen, men det har en rekke likhetstrekk, blant annet er det noe som kan akkumuleres (i materialisert eller kroppsliggjort form) og det har en potensiell evne til å generere profitt (Bourdieu, 2006). Kapital er en form for *sosial energi*, en eksklusiv ressurs eller et potensial og den er ikke likt fordelt i et samfunn, den er et knapphetsgode – og kjennetegnes derfor gjerne av at det er en kamp om å tilegne seg den (Esmark, 2006, s. 87-89). I tillegg til økonomisk og kulturell kapital eksisterer det i følge Bourdieu to kapitalbegreper som ikke er inkludert i det sosiale rom. En tredje hovedform, *sosial kapital*, og en fjerde type som står hevet over de andre, *symbolsk kapital*. Mens sosial kapital er en aktørs tilgang til sosiale nettverk, eller "sosiale forpliktelser" (Bourdieu, 2006, s. 8), er den symbolske kapitalen en form for "metakapital" og kan være kapital av en hvilken som helst form, men den må bli oppfattet symbolsk og gitt anerkjennelse. Den skal altså ikke erkjennes som kapital, men som en legitim kompetanse og som autoritet (Bourdieu, 2006, s. 8-16). Denne anerkjennelsen er som vi har sett egentlig en form for *miserkjennelse*, fordi makten som ligger i kapitalen blir oppfattet som "naturlig" eller ikke som makt i det hele tatt, og de dominerte ser dermed ikke dominansrelasjonen de står i (Bourdieu, 1987b).

Har man mye kapital havner man altså høyt oppe i det sosiale rom (figur 1), i det som Bourdieu kaller maktfeltet⁵ eller den dominerende klassen. Gjennom begrepsbruken ser vi at kapital og makt er to sider av samme sak, jo mer kapital, desto mer makt (Bourdieu, 2006, s. 7). Har man overvekt av økonomisk kapital plasseres man til høyre, og til venstre dersom kapitalen hovedsakelig består av kulturell kapital, som to fraksjoner av den dominerende klassen. Med kapitalbegrepene inkluderes også kultur, smak, viten og dannelsen, det som også omtales som livsstil, som noe som ikke står utenfor verdslige stridigheter – også disse ikke-materielle aspektene ved sosialt liv inngår i en form for (praktisk) økonomi som investeres, veksles og akkumuleres (Esmark, 2006, s. 87-88). Det samme gjelder for den "symbolske makten" som er en slags usynlig makt "... som bare kan utøves med delaktighet av de som ikke vet at de ligger under for den, eller endatil ikke vet at de utøver den." (Bourdieu, 1996, s. 38). På bakgrunn av dette er det også rimelig å kalle individene som er plassert øverst til venstre i det sosiale rommet for en kulturelite, selv om Bourdieu, meg bekjent, ikke selv benyttet dette begrepet. Kulturell kapital blir således selve grunnlaget for å tilhøre kultureliten ut fra Bourdieus teori, det er en mulig fraksjon i maktfeltet, og det er de som behersker (og definerer hva som skal være) den legitime kulturen. Begrepet om kulturell kapital vil derfor naturlig nok

⁵ Som tidligere nevnt er det nødvendig å gjøre en rekke avgrensninger i redegjørelsen av Bourdieus aktuelle arbeider. Dette innebærer blant annet at *felt*begrepet ikke trekkes inn, selv om dette er et svært sentralt begrep for Bourdieu.

gjennomgås noe mer enn begrepet om økonomisk kapital som enkelt sagt tilsvarer det vi vanligvis omtaler som kapital, og som er direkte og konvertibelt til penger: eiendom, verdipapirer, lønn, formue og lignende, altså materielle faktorer som det er lett å måle og å overføre via for eksempel arv (Bourdieu, 2006, s. 8).

Kulturell kapital

Det finnes tre hovedformer for kulturell kapital (Bourdieu, 2006, s. 8-16): Den *Kroppsliggjorte* er den kulturelle kapitalen som finnes i en aktørs habitus, altså i kroppens og bevissthetens disposisjoner. Akkumulasjon er her svært tidkrevende, Bourdieu snakker om *kultivering*. På samme måte som man ikke kan få andre til å trene for at en selv skal bli god i fotball, dreier det seg her om et innprentningsarbeide som aktøren selv må bruke tid på. Den kroppsliggjorte kapitalen er også svært viktig for tilegnelsen av den andre formen for kulturell kapital, den *objektiverte* formen, som er materialisert kulturell kapital i form av for eksempel bøker, bilder, instrumenter og kunstverk. Den tredje formen er *institusjonalisert kulturell kapital*, og har også en slags objektivert form, men står likevel i en særstilling fordi den er garantert av anerkjente samfunnsinstitusjoner. Akademiske kvalifikasjoner er et slags sertifikat på at man har kulturell kompetanse. Dette "sertifikatet" gjør det mulig å økonomisk prissette en gitt akademisk kapital slik at man får en konverteringssats mellom den kulturelle og den økonomiske kapitalen. Igjen ser vi at også denne formen forutsetter knapphet, skulle mange ta den samme akademiske graden vil verdien (både den kulturelle og den økonomiske) av den minske.

Kapitalbegreper er det i senere tid rik overflod av, og innholdet og nytten av disse begrepene diskuteres flittig (Lyngstad, 2009), så også med kulturell kapital. Blant annet har Goldthorpe gitt næring til diskusjonen om begrepets fruktbarhet. I en artikkel (2007b), og gjennom to svar i debatten som denne utløste (2007a, 2008), skriver han blant annet, i tillegg til en krass generell kritikk av Bourdieus arbeider, at begrepet ikke gir mening siden empiriske studier viser at overføringen, eller tilegnelsen, av kulturell kapital, og utformingen av habitus, også foregår gjennom skolen, og ikke bare i hjemmet slik han mener Bourdieu forutsetter i hans arbeider. Videre hevder Goldthorpe at kulturell kapital er vanskelig å operasjonalisere og at de som har forsøkt har som regel endt opp langt fra Bourdieus opprinnelige forståelse. Konklusjonen til Goldthorpe er at det kun finnes to måter å forholde seg til kulturell kapital: enten så forsøker man å "temme" Bourdieu, og med det ender opp med noe som ikke henger sammen med Bourdieus generelle teori, eller så benytter man "den ville Bourdieu", men da er det umulig å gjøre skikkelige empiriske studier.

Goldthorpes artikkel dannet utgangspunktet for en større debatt. Blant annet skriver de Graaf (2007), etter å ha plassert seg selv som benyttende av en "temmet Bourdieu", at kulturell kapital er

et svært nyttig begrep i forklaringen av hvorfor barn fra "culturally deprived origins" ikke tar lang høyere utdanning i utstrakt grad (De Graaf, 2007). Paul DiMaggios (2007) tilsvar vektlegger at begrepet om kulturell kapital, til tross for alle dets feil, står svært sterkt blant annet fordi det betrakter kultur som en "ressurs" som ulike grupper kjemper om og retter fokuset på individens tilegning av utdanning i tillegg til et tidligere ensidig institusjonsfokus, samt at begrepet også trekker inn samhandling som en sterkere faktor i kulturanalysene. DiMaggio vedkjenner seg også å ha "temmet" Bourdieu ved å operasjonalisere kulturell kapital gjennom å måle studenters interesse for og deltakelse i kunst, men mener det er enhver forskers rett å låne og tilpasse begreper slik de selv ser det mest hensiktsmessig. Han skriver også at med Bourdieus teorier fikk man en "... renewal of Weber's emphasis on status as process, and status groups as entities that employ culture as a source of solidarity and means of claim-making." (2007, s. 5).

Et tilsvar som snakker om å kultivere, fremfor å temme, Bourdieu, kommer fra Savage, Warde og Devine (2007). Et av deres hovedfokus er at lagdelingsanalyser trenger en foredling/forbedring av komplekse forklaringsbegreper og at kulturell kapital er en åpenbar kandidat til dette. Styrken til begrepet er i følge dem at det ikke bare viser til en ressurs som fremmer tilegnelse av høyere utdanning, men at det også har en bredere antropologisk betydning i å vise til "livsstil" (a way of life). I sitt bidrag til debatten forsøker Breuer (2008) å flytte diskusjonen inn på hva han mener er rett spor, og sier at hovedspørsmålet ikke handler om å temme Bourdieu eller ikke, men om begrepet om kulturell kapital er "... useful and relevant to the construction of a theory that explains patterns of social stratification and mobility in advanced society?" (2008, s. 1). Breuer mener også at en rekke feil er knyttet til begrepet, men at dette betyr at det må redefineres, ikke skrotes en gang for alle. Og det kanskje viktigste ved begrepet er at makt plasseres midt i den sosiologiske analysen.

Den kulturelle kapitalens funksjon og grunnlag i det norske samfunnet er drøftet av Arild Danielsen (1998), og dette vil bli nærmere gjennomgått i neste kapittel. Men for å foregripe noe så konkluderer Danielsen med at det kan være at det er sosial kapital (sosiale nettverk), organisasjonskapital og politisk kapital som er mest virksomme i Norge og at dette gjør den kulturelle kapitalen mindre betydningsfull (1998, s. 100). Vi skal derfor her se nærmere på den *sosiale kapitalen*.

Sosial kapital

Den sosiale kapitalen er som sagt et differensieringsprinsipp som ikke er inkludert i illustrasjonen av Bourdieus sosiale rom, men som likevel er relevant for kultureliten. For selv om den ikke er reduserbar til de andre kapitalformene er den heller aldri uavhengig av dem. Som Bourdieu skriver er "Sosial kapital [...] aggregatet av de aktuelle eller potensielle ressurser som er knyttet til det å inneha et varig nettverk av mer eller mindre institusjonaliserte relasjoner av gjensidige bekjentskaper og anerkjennelse (med

andre ord medlemskap i en gruppe) som gir hvert av sine medlemmer støtte gjennom kollektiv eid kapital (...). Disse relasjonene kan eksistere utelukkende i en praktisk form, det vil si i et materielt og/eller symbolsk bytte som bidrar til å opprettholde dem" (Bourdieu, 2006, s. 16).

Av dette virker det rimelig å anta at det å inneha mye kulturell kapital, altså å tilhøre kultureliten, samtidig kan være knyttet til det å inneha sosial kapital i et "nettverk" av relasjoner som ofte kan være institusjonalisert. Familie, utdanningsinstitusjoner, naboer, partier og lignende inngår som kilder til sosial kapital.

Dette fremmer synet på at i tillegg til sosial eller kulturell nærhet, så er også den geografiske nærheten viktig for kultureliten. Skal nye "medlemmer" tas opp, for eksempel gjennom ekteskap, så settes definisjonen av gruppen på prøve, og det er derfor viktig for de eksisterende medlemmene å utøve en form for opptakskontroll. Dette skjer gjerne gjennom det som Bourdieu kaller å "produsere anledninger og steder", altså sosiale sammenkomster som fester og samlinger i for eksempel nabolag, privatskoler eller klubber hvor, selv om dette kan fremstå som tilfeldig, individene som deltar er så like som mulig på alle relevante måter. Et stort og kjent familienavn er heller ikke å forakte og ofte arves sosial kapital. Bourdieu legger vekt på at man kan være ettertraktet for sin sosiale kapital (Bourdieu, 2006, s. 16-19). Sosial kapital synes altså som én måte som kan styrke kulturelitens lukning eller standsformasjon, og jeg vil lengre ned vise til to andre prosesser som kan bidra til det samme.

2.5 En funksjonell kulturelite?

I motsetning til Bourdieus "konfliktperspektiv" på klassesamfunnet, hvor kultureliten utøver symbolsk vold og det generelt foregår en "kamp" om kapital, som de dominerende fraksjonene hele tiden har et fortrinn i, finnes det et mer konsensuspreget og til dels faglig populært eliteperspektiv. Dette perspektivet skiller seg også fra Chan og Goldthorpes standsperspektiv, fordi elitene og med dem kultureliten besitter her en form for makt. Generelt sett handler dette perspektivet om at det finnes en hel rekke eliter som sitter på toppen av hvert sitt hierarki og som ideelt er rekruttert gjennom egne ferdigheter og prestasjoner. I dette perspektivet omtales elitene ofte som *funksjonelle* eller *sektorbaserte*, og elitene kjennetegnes ved at de besitter *topposisjoner* som gir de påvirkningskraft (makt) i ulike deler av samfunnet (Hartmann, 2007, kap. 3). John Higley (2008) skriver for eksempel at eliters eksistens kommer av et universelt faktum: fraværet av en robust felles interesse i større kollektiver, og at slike kollektiver, simpelthen for å fortsette å eksistere, er nødt til å ha personer som tar "intelligente" og "objektive" beslutninger som overskrider individuelle interesser.

Det som i følge Michael Hartmann spesielt kjennetegner denne eliteretningen, slik den kom til uttrykk i USA i de første tiårene etter andre verdenskrig, er at den for det første neglisjerer eller avviser lagdelte eller klassemessige sosiale strukturer, altså nettopp det som er viktig for Bourdieu (og Chan og Goldthorpe), og at den for det andre var svært kritisk overfor *massene*, eller det bredere lag av befolkningen. Et uttrykk for dette er William Kornhausers ide om at demokratiet ikke er truet av en maktelite, men av massene (Hartmann, 2007, s. 24). Det er konkurransen mellom de ulike elitene, og at de er tilgjengelige for folk som sikrer et velfungerende demokrati. Den tyske retningen innenfor elitefunksjonalismen (spesielt Dahrendorfs "kritiske funksjonalisme") avviser imidlertid ikke klasseprosesser eller er like negativ til massene. Elitene utsettes i stedet for en mer kritisk undersøkelse, men det vektlegges at en samlet overklasse nå er erstattet av en hel rekke ulike funksjonelle elitegrupperinger, og blant dem en kulturelite (Hartmann, 2007, s. 26-27). Det mest omfattende forsøket på å konstruere en eliteteori innenfor dette perspektivet er i følge Hartmann foretatt av Suzanne Keller og hennes "strategiske eliter". For henne var eliter de personene som besitter posisjoner hvis handlinger og beslutninger har konsekvenser for mange samfunnsmedlemmer. Igjen er det slik at dette dreier seg om mange eliter, på toppen av hvert sitt hierarki og grunnlagt på spesialisert kunnskap og individuelle prestasjoner, heller enn gjennom arv og rikdom. Til sist skriver Hartmann at det funksjonelle eliteperspektivet nå hovedsakelig er preget av empiriske studier som ofrer få sider i sine publikasjoner på teoretiske vurderinger (Hartmann, 2007, s. 31-35).

Innenfor dette eliteperspektivet benyttes ofte *posisjonsmetoden* for å identifisere elitene. Posisjonsmetoden innebærer ganske enkelt å undersøke hvilke formelle posisjoner som eksisterer innenfor gitte sektorer: "En slik utvalgsmetode konsentrerer seg om forvaltning av makt gjennom lederskap i hierarkier, (...)" (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 20). Å foreta en slik avgrensning ut fra sentrale samfunnsposisjoner er noe de aller fleste, selv de konfliktorienterte, eliteforskere vil være enige om⁶. Også C.Wright Mills benytter seg av denne metoden i sitt kjente verk "The Power Elite" og hans maktelite består av "... men whose positions enable them to transcend the ordinary environments of ordinary men and woman; they are in positions to make decisions having major consequences." (Wright Mills, 1956, s. 3-4).

Ved å følge denne posisjonsmetoden/perspektivet kan vi si at kultureliten må være topposisjonene i kultursektoren. Selv om det kan være ukontroversielt å legge fram en liste over sentrale samfunnsaktører ut fra deres formelle posisjoner, og deretter å definere dette som en elite, eller

⁶ Det mest kontroversielle ved denne "elitelisten" er om topposisjonene i fagforeningene skal inkluderes eller ikke (Hartmann, 2007, s. 3).

flere eliter, finnes det på ingen måte noen konsensus i å inkludere kulturposisjoner i denne listen. Det motsatte er kanskje mer vanlig og Hartmann tar i hans bok *The Sociology of Elites* to forbehold til denne listen: for det første mener han *media-eliten* ikke er en egen elite fordi denne i hovedsak er dominert av private firmaer på eiersiden. For det andre er den akademiske eliten i så stor grad blitt avhengig av industrien og politikken at heller ikke denne kan inkluderes som egen elite. At vi derfor "cannot fail to note that, in the end, the top representatives of business, politics, administration, and the judiciary constitute the most important social elites today." (Hartmann, 2007, s. 4). Heller ikke i Wright Mills studie har kultureliten noen fremtreden plass. Han har riktignok et kapittel som handler om "kjendiser", men disse betraktes som å lettere ha tilgang til makteliten heller enn å selv utgjøre den (Wright Mills, 1956, s. kap. 4). Et aspekt ved perspektivet om funksjonelle eliter er, selv om ikke alle nevnt her vil være enig i dette, at rekrutteringen ofte antas å finne sted gjennom meritokratiske prosesser, noe som står i klar motsetning til Bourdieus perspektiv.

2.6 Rekruttering, reproduksjon og lukning

I Bourdieus arbeider er som nevnt reproduksjonen av samfunnsmessige fordeler og ulemper et viktig aspekt, og gjennom kapitalteorien er det naturlig at både rekrutteringen og reproduksjonen foregår på ulikt vis alt ettersom hvilken klassefraksjon (type kapital) det er snakk om. Bourdieu vektlegger også, både teoretisk og empirisk, at det foregår stor intergenerasjonell reproduksjon i begge fraksjoner, altså at de ikke er "åpne" eliter slik det funksjonalistiske perspektivet antyder.

Overføring av kulturell kapital

Vi har sett at sosial kapital kan være et viktig element i en eventuell lukning av kultureliten, men for å oppnå kultureliteposisjon er det nødvendig å besitte mye kulturell kapital. Den *kroppsliggjorte formen* for kulturell kapital kan ikke direkte overføres på samme måte som penger, og på grunn av dette og betingelsene for tilegnelse er den i følge Bourdieu også forutbestemt til å fungere som symbolsk kapital. Det er bare for etterkommere av familier som har mye kulturell kapital at den tidlige akkumuleringen kan skje uten forsinkelser. Sosialisering og akkumulering overlapper her stort og det er for Bourdieu denne formen for arvemessig overføring av kapital som også er den mest tildekkete. Det er derfor den tillegges så stor vekt i systemet av reproduksjonstrategier – den blir ikke sensurert og kontrollert på samme måte som de mer synlige formene for arv blir.

Den objektiverte formen for kulturell kapital kan imidlertid overføres direkte og like lett som økonomisk kapital, men for å virkelig nyttiggjøre seg av den trenger aktøren tilgang til den kroppsliggjorte formen. Den eksisterer imidlertid bare som en effektiv og aktiv symbolsk kapital

"(...) så lenge den er tilegnet av aktører og implementert og investert som et våpen og en innsats i de kampene som pågår i feltene for kulturell produksjon (kunstfeltet, vitenskapsfeltet etc.) og videre i feltet av sosiale

klasser – kamper hvor aktørene bruker styrke og oppnår profitt proporsjonalt med hvordan de mestrer denne objektiverte kapitalen, og derfor i samme grad som de har kroppsliggjort kapital.” (Bourdieu, 2006, s. 14).

Og videre er ”[o]bjektivering av kulturell kapital i form av akademiske kvalifikasjoner [institusjonell kulturell kapital](...) en måte å nøytralisere noen av de egenskapene på som den henter det faktum at den er kroppsliggjort og har de samme biologiske grenser som sin bærer” (Bourdieu, 2006, s. 15).

Den mest skjulte, men likevel viktigste investeringen i, og videreføringen av, kulturell kapital foregår i hjemmet. Bourdieu skriver for eksempel at akademiske evner er et produkt av investering av tid og kulturell kapital. Derfor kan vi også se at kapitalbegrepene er en måte for Bourdieu å trekke historien inn i analysen på. Livet er ikke som et rulettspill, en perfekt konkurranse med perfekt likhet i muligheter – kapital tar tid å akkumulere og den er ulikt fordelt (Bourdieu, 2006, s. 5). Et annet element her er at den kulturelle kapitalen ofte forutsetter et minstemål av økonomisk kapital. Det er den økonomiske kapitalen som muliggjør hvor man kan bosette seg og benyttelsen av tid på å tilegne seg kulturell kapital – både det at familien har tid, men også ved å kunne utsette inntreden på arbeidsmarkedet gjennom lange studier (Bourdieu, 2006, s. 24).

Den institusjonaliserte kulturelle kapitalen har i følge Bourdieu likevel i økende grad fratatt familien den enerådende posisjonen med å overføre makt og privilegier. Det er denne formen for kulturell kapital som er den legitime for å oppnå høye posisjoner i samfunnet og den er derfor blitt et av de viktigste verktøyene i reproduksjon av den sosiale strukturen. Den skjuler sin egen funksjon gjennom å fremstå som en garantist for aktørenes ferdigheter og evner, og skjuler med dette det tilfeldige i tilegnelsen, for eksempel det som har grunnlag i arv og navn (Bourdieu, 2006, s. 25-26).

For den delen av den dominante klassen som er rikest på økonomisk kapital – den økonomiske eliten – er det tilsynelatende en relativt enkel reproduksjonsmekanisme i sving: *Arv*. Rekruttering av nykommere har også en enkel logikk: besitter man store økonomiske verdier hører en også hjemme i den økonomiske eliten (Flemmen, 2008)⁷. Ofte er det imidlertid en sammenblanding av mekanismene hvor både kulturell- økonomisk- og sosial kapital er virksomme, og et eksempel på dette kan være hvordan konsernsjef-/forleggerjobben i Aschehoug forlag nylig gikk fra far til sønn.

⁷ Dette er imidlertid ikke så enkelt. En del av teorien omhandler at også den økonomiske fraksjonen i senere tid er nødt til å benytte seg av utdanningssystemet for å legitimere sin posisjon, såkalte rekonverteringsstrategier hvor den økonomiske elitens barn sendes til høytstående og dyre utdanningsinstitusjoner slik at posisjonen oppnås via utdanning – ikke direkte overført gjennom arv (de Graaf og Kalmijn, 2001).

Partnervalg

Et aspekt som er mye behandlet i forbindelse med reproduksjon og ”lukning” av klasser/stender er *partnervalg*. Som tidligere vist strekker dette seg helt tilbake til Weber og hans begrep om ”Connubium”. Hovedtanken her er at klassen, og dermed også kultureliten, vil være mer lukket for utenforstående dersom det, i tillegg til effektene av sosial bakgrunn og rett utdanning (kulturell kapital), er slik at det foregår connubium, at partnere velges fra samme posisjon som en selv tilhører. Begrepene benyttes til dels om hverandre i litteraturen⁸, men her følges Hansens (1995) skille mellom ”endogami” og ”homogami”, hvor det første innebærer at partnerne har lik sosial bakgrunn, mens det andre vil si at partnerne har lik oppnådd posisjon/utdanning. Dette er et svært omfattende forskningsfelt, og det er vel etablert at det foreligger en sammenheng mellom partneres sosiale posisjon (f.eks. Birkelund og Heldal, 2003; Hansen, 1995 kap. 6; Kalmijn, 1994, 1998; Smits, 2003). Av interesse i dette kapitlet er sosiologiske forklaringer på hvorfor en slik sammenheng eksisterer, og det legges her vekt på to av de dominerende hypotesene for å forklare individenes preferanser, selv om en rekke andre forklaringer også eksisterer⁹ (Kalmijn, 1998). Den første vektlegger økonomi som en viktig faktor i partnervalg og handler kort sagt om at folk har en felles preferanse i å finne en partner med høy status (som regel økonomisk). Den andre hypotesen vektlegger kulturelle forskjeller og at folk ønsker seg en partner med *lik* status som en selv (Kalmijn, 1994). Den andre hypotesen kan igjen utgjøre to underhypoteser: endogami og homogami. Hansen (1995, s. 213) argumenterer i tillegg for at slike mønstre også kan være et resultat av slump, og det vil nødvendigvis være slik at jo mindre en gruppe er, som kultureliten, desto mindre sannsynlighet vil det være å velge en person derfra som partner, rett og slett på grunn av det lille antallet (Kalmijn, 1998, s. 402).

De to hovedhypotesene innebærer, selv om mønsteret som skal forklares er det samme, ulike strukturelle begrensninger – dersom det er slik at alle ønsker seg en partner med høy økonomisk (evt. kulturell) status innebærer dette en konkurranse om å få disse som partnere og siden forutsetningen er at *alle* ønsker seg dette vil resultatet ofte være at de med høy status finner hverandre og at de med lavere status dermed ikke når opp i konkurransen og må ta til takke med partnere som har lavere status (økonomisk eller kulturell). Her trekkes det ofte fram at det er forskjeller mellom kjønnene og at menn oftere ”aksepterer” eller ønsker seg en partner som har lavere status enn en selv, mens kvinner i større grad vil ha partnere med samme eller høyere status,

⁸ For eksempel er endogami definert hos Kalmijn(1994, s. 438) som å gifte seg innenfor (yrkes)gruppen, mens homogami er ekteskap utenfor yrkesgruppen, men med folk som har liknende yrker.

⁹ Gruppeidentifikasjon eller -sanksjon kan forhindre partnervalg på tvers av grupper, men spesielt gruppesanksjoner tenkes å være mindre viktige faktorer de senere år. (Hansen, 1995, s. 206; Kalmijn, 1998, s. 411). Geografiske faktorer spiller selvsagt også inn

men at dette de siste tiårene også er under endring sammen med kvinners yrkesdeltakelse. Om det derimot er slik at folk ønsker seg en partner med *lik* status er det ingen som stenges ute, de har rett og slett ulike preferanser og dette bidrar til å opprettholde klasseskillene (Kalmijn, 1994, s. 424). Dette kan også kobles til det som tidligere ble omtalt som "a sense of one's place", altså at de lavere klassene ikke hiver seg inn i "konkurransen" om partnere fra høyere lag fordi de oppfattes som ikke ønskbare, og at reproduksjonen av klassene slik sett kan fortsette.

2.7 Oppsummering

Gjennom dette kapitlet er det vist hvordan en kulturelite kan defineres gjennom å benytte Bourdieus kapitalteori, det foreløpige svaret på oppgavens første spørsmål er dermed positivt – det virker fruktbart å benytte Bourdieus kapitalteori for å identifisere en kulturelite. Det er vist til Webers skille mellom klasse og stand, og hvordan Bourdieu forsøker å inkorporere elementer fra begge disse i en forståelse av klasse som også innebærer kulturelle elementer. I denne forståelsen er begrepet om kulturell kapital spesielt viktig, og det har derfor vært fokus på å redegjøre for dette. Bourdieus klasseforståelse har høstet mye kritikk, blant annet fra Chan og Goldthorpe, samt andre som ønsker å bevare Webers skille. Kritikerne hevder at klasse og stand er to ulike lagdelingsprinsipper, og ikke med hell kan kombineres i én enkelt analyse. Det er også vist til et annet perspektiv på kultureliten som står i motsetning til Bourdieu gjennom å betrakte eliter som funksjonelle, altså ikke preget av konflikt eller dominans. Til sist er det vist til hvordan kultureliten kan tenkes å manifestere og reprodusere seg, gjennom habitus og innsosialisering av kulturell kapital, gjennom sosial kapital, og gjennom partnervalg. Dette står også i motsetning til det funksjonalistiske eliteperspektivet som vektlegger meritokratiske rekrutteringsprosesser.

Neste kapittel vil søke å gå videre fra de teoretiske perspektivene som her er redegjort for og se nærmere på hva sosiologien *empirisk* sett har å si om kultureliten, og spesielt da en norsk kulturelite, i et bourdieusk lys.

3. Tidligere forskning og nye hypoteser

Dette kapitlet fortsetter der det forrige slapp og diskusjonen her handler om Bourdieus perspektiv på en kulturelite er fruktbart å benytte i Norge. Det vil derfor primært handle om tidligere norske arbeider, men også annen tidligere forskning som er relatert til oppgavens spørsmål inkluderes. Kapitlets første siktemål er å se nærmere på diskusjonen om kultureliten, klasse og stand, men med et sterkere fokus på empiriske aspekter. Igjen er Chan og Goldthorpes innvendinger sentrale og jeg vil vise til empirisk basert kritikk av Bourdieus posisjon, men også en del kritiske innvendinger til Chan og Goldthorpes studier. Det neste avsnittet tar for seg perspektivet om *funksjonelle eliter* og de empiriske resultatene fra identifiseringen av en norsk funksjonell kulturelite, gjort av den norske maktutredningen. Deretter tas spørsmålet om overførbarheten av kapitalteorien til norske forhold opp. Arild Danielsens drøfting av den kulturelle kapitalens grunnlag og funksjon i Norge står sentralt, og hans vektlegging av *sosial kapital* følges opp med presentasjon av en norsk elitestudie med dette som fokus. Også Ove Skarpenes' studier av en eventuell norsk legitim kultur tas opp som en innvending mot overførbarhet til Norge. Kapitlets neste avsnitt omhandler empiriske analyser som tar utgangspunkt i Bourdieus skille mellom kulturell og økonomisk kapital. Gjennom omfattende analyser viser Marianne Nordli Hansen til forskjeller som er svært relevante i en videre analyse av en norsk kulturelite. Før de teoretiske og empiriske perspektivene forsøkes samlet i nye hypoteser tas spørsmålet om lukning og standsformasjon opp, gjennom å se på bosetting og partnervalg.

3.1 Kultureliten: klasse, stand eller begge deler?

I forrige kapittel ble Chan og Goldthorpes innvending mot å studere kultureliten ut fra et bourdieusk perspektiv presentert. De fastholder at Webers skille mellom klasse og stand er to separate dimensjoner for sosial lagdeling, og må bevares, samt at et klasseskjema som forsøker å inkludere begge deler er dømt til å feile. I følge dem finnes det ingen nær homologi mellom klasseposisjon og livsstil. Klasse har å gjøre med økonomisk sikkerhet, mens stand viser seg gjennom kulturelt forbruk. Dette viser de gjennom å konstruere en standsskala i Storbritannia som viser seg å fungere godt til å forklare kulturelt forbruk.

Bourdieu viser gjennom en rekke studier (f.eks. 1991a, 1991b, 1993, 1996; Bourdieu og Passeron, 1990), og spesielt i *Distinksjonen*(1995), at det finnes en klassefraksjon, eller en kulturelite, som skiller seg fra andre fraksjoner ved å beherske det som omtales som den legitime kulturen, de behersker dannelse og de konsumerer ikke bare andre kulturelle uttrykk enn andre deler av befolkningen, men viktigere, de gjør det på en annen måte og de avviser ofte populærkultur. De er en del av maktfeltet og besitter viktig definisjonsmakt, symbolsk makt, som "(...) er denne usynlige

makten som bare kan utøves med delaktighet av de som ikke vet at de ligger under for den, eller endatil ikke vet at de utøver den.” (Bourdieu, 1996, s. 38). Dette bidrar til at en klasse har herredømme over en annen, en *symbolsk* vold.

Chan og Goldthorpe vektlegger imidlertid at de, i motsetning til Bourdieu, ikke *empirisk* kan identifisere noen elite som skiller seg ut ved å konsumere ”høykultur” samtidig som de avviser ”lavere” eller mer populære kulturformer. Det finnes derfor ikke noe bevis på noen nær homologi mellom kulturell og sosial stratifisering slik Bourdieu hevder, men at hovedaksen for kulturell stratifisering i stedet er en som skiller kulturelle *Omnivores*, som har et relativt høyt forbruk av *alle* sjangere, fra kulturelle *univores*, som begrenser seg til kun populærsjangerne¹⁰. Sjansene for å være en av delene har følgelig ikke å gjøre med klasse, men med stand – jo høyere stand man har jo mer sannsynlig er det at man er omnivore (Chan og Goldthorpe, 2007a). Dette viser de gjennom flere artikler om musikksmak (2007d), avislesning (2007c), kunst (2007e) og besøk på kino, teater og dans (2005).

Forfatterne presiserer imidlertid at selv om de benytter begrepet *stand* (status group) på yrkeskategoriene, så mener de *ikke* at de er virkelig eksisterende sosiokulturelle enheter, eller har klare grenser:

”Rather, as we already indicated, we see the social organization of status in modern societies as taking the form of relatively loose social networks (...), among individuals who come together as equals in more intimate forms of sociability, and who tend to value and seek to pursue broadly similar lifestyles (...) We thus treat status effects (...) as resulting primarily from individuals’ efforts to maintain, and possibly to enhance, their status via various lifestyle choices and commitments.” (Chan og Goldthorpe, 2007a, s. 517-518)

Hovedlinjen i Chan og Goldthorpes argumentasjon er at mens det er klasse som er en viktig forklaringsvariabel for økonomisk sikkerhet (risiko for arbeidsledighet og inntektsutsikter) og for høyre-venstre orientering i politiske spørsmål, er det stand som bedre forklarer livsstilsforskjeller, det vil si kulturelt forbruk, og forskjeller i ”liberitarian-authoritarian”-orientering. De øverste stendene kan ikke, slik jeg tolker Chan og Goldthorpe, tillegges noen form for makt slik som kultureliten hos Bourdieu har. Disse livsstilsforskjellene er nettopp bare livsstilsforskjeller.

¹⁰ I enkelte tilfeller benytter de også begrepet ”paucivores”, som er en mellomting mellom omnivore og univore og ”inactives” som ikke benytter den kulturelle formen i det hele tatt, som billedkunst (Chan og Goldthorpe, 2007e).

Begrepet *kulturelite* trekkes også fram i forbindelse med undersøkelsen av sosial stratifisering og billedkunst (Chan og Goldthorpe, 2007e). Dette er studien som gir minst støtte til univore/omnivoretesen, men de finner likevel at de som *ikke* besøker/benyttter seg av billedkunst mer sannsynlig tilhører en lavere stand enn de som regnes som omnivores, men ” even if we were to regard our omnivores in the visual arts as some kind of cultural elite, they still could not be regarded as also forming a social elite—as the homology argument would require.” (2007e, s. 185). Den standsmessige kultureliten er med andre ord ikke en klassemessig mektig elite, men en kulturelite ut fra de kulturuttrykkene den konsumerer.

I forlengelse av Chan og Goldthorpes standsmodell er det også konstruert en norsk standsskala. Det legges til grunn at Norge er et samfunn hvor det er relativt små økonomiske forskjeller og at egalitære verdier står sterkt, begge deler kan indikere at stand ikke er så fremtredende (Chan m.fl., 2010, s. 7). På samme måte som i studiene over legges det til grunn at stand primært uttrykkes gjennom intime relasjonsmønstre, men her benyttes informasjon om ektefeller, samt samboende med felles barn, i stedet for venner. Totalt konstrueres det ut fra registerdata, 35 yrkeskategorier, hvorav én er ”manglende yrkesinformasjon”, og dette utgjør dermed standshierarkiet i Norge.

Skillet mellom manuelt og ikke-manuelt arbeid har fortsatt en effekt på ekteskapsvalgene som gjøres i Norge, altså at stand har betydning for partnervalg. Blant de ikke-manuelle yrkesgruppene er profesjonene som regel plassert høyere enn lederyrker. I det hele tatt er den norske standsordenen svært lik den britiske og dette tas til inntekt for at et webersk standshierarki eksisterer i dagens Norge (Chan, m.fl., 2010, s. 15). Det finnes imidlertid viktige forskjeller mellom de to landene. Ved å benytte Gini-koeffisienten som mål på distribusjonsmessig ulikhet finner de at stand er vesentlig mer likt fordelt i Norge enn i Storbritannia (Chan, m.fl., 2010, s. 28).

I forholdet mellom stand og utdanning og inntekt, finner de korrelasjoner, men disse er relativt svake og følger ikke noe entydig mønster. Også i Norge ser det derfor ut til at stand er noe annet enn sosioøkonomisk status. Det er imidlertid et betydelig overlapp mellom klasse (operasjonalisert med Goldthorpes klasseskjema) og stand, men spredningen av stender innenfor klassene er samtidig ganske stor, spesielt for noen klasser (Chan, m.fl., 2010, s. 24-26). Denne standsordenen sier dermed ikke så veldig mye om en norsk kulturelite, annet at den hovedsakelig er bestående av folk i profesjonsyrker som har liberale, venstreorienterte holdninger.

Chan og Goldthorpes standsmodell er imidlertid også kritisert fra flere hold. En av årsakene til at de finner at det er stand og ikke klasse som betyr noe for det kulturelle forbruket kan rett og slett skyldes deres definisjon av *klasse*, og at dersom klassedefinisjonen hadde vært endret ville

resultatene følgelig også vært annerledes. I artikkelen "Class and Cultural Division in the UK" stiller forfatterne spørsmålet om hvilket mål på yrkesklasse som best sammenfaller med organisering av kulturelt liv i dagens Storbritannia (Le Roux m.fl., 2008, s. 1050). En innvendig er at hva Chan og Goldthorpe faktisk måler gjennom å se på standposisjonene til individene og deres venner, ikke er stand, men *sosial kapital* (Le Roux, m.fl., 2008, s. 1052). Det kan videre innvendes at siden *yrkesposisjonen* inngår i både klasse- og standsskalaen, så er ikke dette nødvendigvis slik at det avdekker en egen struktur, men kan bare være et annet mål for yrkesmessig status. De mener videre at det er tvilsomt om stand er operasjonalisert på en tilfredsstillende måte, og at Chan og Goldthorpes funn bedre passer til skjæringspunktet mellom økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser, og at det er mer fruktbart å benytte begrepet om sosial klasse for samlingen av disse egenskapene (Le Roux, m.fl., 2008, s. 1052-1053).

Le Roux m.fl. benytter heller korrespondanseanalyse¹¹ for å undersøke koblingen mellom klasse og kultur og deres konklusjon etter disse analysene er som de selv sier "(...) simpel, but important. Those who claim that cultural practices are no longer a significant structuring force in conetemporary in Brittain are mistaken(...) Class matters, but only when measured in a particular way." (Le Roux, m.fl., 2008, s. 1065-1066).

Også Ulf Wuggenig (2007) har kritisert Chan og Goldthorpes analyser på dette området. Spesielt mener han at deres avvisning av homologitesen er basert på feil forskningsmetodikk og en feil forståelse av Bourdieus relasjonelle perspektiv. Det er også rart, mener han, at de ikke har inkludert variabler om individenes mobilitetsbaner, siden sosial bakgrunn er essensielt for ens habitus og dermed for livsstilen (s. 310), eller at de ikke har slått sammen alle kulturuttrykkene og gjort en samlet analyse på dem, fremfor å kun ta for seg ett og ett område (s. 312)¹². Wuggenig konkluderer med at: "(...) the author's general conclusion that there is no more cultural elite behavior, seems to be rather misleading as a report in the consumption of the visual arts in England. It simply is not possible to draw such a conclusion on the basis of a survey data set as used by Chan and Goldthorpe." (Wuggenig, 2007, s. 315). Det er ikke bare det at de "laveste" ofte er underrepresentert i slike studier, men et større problem er at elitene ofte er helt fraværende i slike utvalg.

¹¹ Statistisk teknikk basert på multidimensjonal geometri som gjør det mulig å illustrere og analysere mønstre i store datasett (Prieur og Rosenlund, 2010, s. 116).

¹² Chan og Goldthorpe har et tilsvarende svar i samme utgave av *Poetics* hvor de blant annet svarer på noe av Wuggenigs kritikk, og skriver at de i en da upublisert artikkel har sett på alle områdene samlet uten at dette ville overbevist Wuggenig likevel (2007b, s. 325 ,note 17).

3.2 En norsk funksjonell kulturelite?

Som vist i forrige kapittel finnes det også et perspektiv på kultureliten som ikke i særlig grad forholder seg til Bourdieu, men som likevel må sies å stå i radikal motsetning til hans konflikt- og dominansperspektiv. Den største norske studien som kan plasseres innenfor perspektivet om funksjonelle eliter er Den norske maktutredningens publikasjon *Norske makteliter* (Gulbrandsen, m.fl., 2002). Her er det, i tillegg til ni andre sektorelitter, også funnet plass til en kulturelite. Som John Higley anlegger også de et perspektiv som ser elitene som nyttige: "Hittil har ingen klart å utforme et demokrati uten elitegrupper. Kunne vi greid oss uten, ville det, demokratisk sett, vært det beste. Men samfunnets funksjonsdyktighet ville raskt forvitre" (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 43).

Denne studien betrakter *kultur* som en egen sektor, men ved å benytte seg av et mer utvidet kulturbegrep virker det også rimelig å inkludere sektorene for *Forskning og høyere utdanning*, samt *Media*. I denne studien har de ved å benytte posisjonsmetoden kartlagt og gjennomført omfattende intervjuer med hele 1725 personer som innehar topposisjoner i norske elitegrupper. Fokuset for intervjuene var elitenes holdninger til norske "etablerte samfunnskompromisser", og gjennom å kartlegge og dele opp "et samfunnsmessig elitesjikt" i formelle hierarkier ender de altså opp med totalt ti sektorer, hvorav tre av disse her karakteriseres som *kultursektorer*¹³, og omtales i det videre her som kultureliten.

I tillegg til holdningsfokuset undersøker denne studien også elitenes sosiale bakgrunn, kjønnssammensetning, oppvekststed, inntekt og formue samt utdanning og politisk preferanse, det som til sammen gir hva de kaller et "portrett av elitene" og det er aspekter ved dette portrettet som her trekkes fram for å se hvordan den norske *funksjonelle* kultureliten¹⁴ ser ut (Gulbrandsen, m.fl., 2002, kap. 3).

Generelt finner studien, ikke overraskende at deres eliteutvalg har et vesentlig høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå enn i den aldersjusterte befolkningen¹⁵. Mens bare fem prosent av befolkningen har det høyeste utdanningsnivået (hovedfag, embetseksamen eller høyere), gjelder

¹³ De andre sektorene er Organisasjon, Politikk, Kirken, Forvaltning, Justis, Næringsliv og Forsvar.

¹⁴ Sammenslåingen av disse sektorene til én kulturelite har visse implikasjoner. For eksempel er det gitt at forskning/høyere utdanningseliten har et høyere utdanningsnivå enn de to andre sektorene gjennom de formelle kvalifikasjonskravene som finnes i denne sektoren. Det vil imidlertid vektlegges å presentere de sektorvise resultatene underveis.

¹⁵ De har trukket et representativt utvalg fra befolkningen, som er aldersjustert for å sammenfalle med alderen på lederne de har intervjuet fordi de fleste topposisjonene som regel oppnås ved en relativt høy alder (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 47)

dette for hele 53 prosent av det totale eliteutvalget¹⁶. I den sammenslåtte kulturelitens er andelen 48 prosent, men med store interne forskjeller, for mens hver tredje i kultursektoren har høyeste utdanningsnivå gjelder dette for bare 15 prosent av mediasektoren. I forskning/høyere utdanning har hele ni av ti dette utdanningsnivået. Til sammenligning har fire av ti i næringslivssektoren dette utdanningsnivået. (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 54-55).

En del av forklaringen på den "lave" andelen i kultursektoren er at mange av lederne er valgte og/eller representanter for grupper hvor høyere utdanning ikke har vært like vanlig, for eksempel fagbevegelsen. Dette kan imidlertid ikke forklare hvorfor ikke en større andel av medielederne har høyeste utdanningsnivå. Blant MDEs sektorer er medieeliten en av de mest åpne i forhold til utdanning (2002, s. 56).

Den utvidete kulturelitens inntekt skiller seg fra både de andre elitene og fra befolkningen. Kultureliten hadde i 1999 en gjennomsnittsinntekt på ca 663 000 kroner, mer enn dobbelt så høyt som befolkningen, men samtidig langt under næringslivselitens gjennomsnitt på 2,4 millioner kroner. Andelen menn varierer mellom de ulike elitene, men generelt er det en sterk overrepresentasjon av menn i alle sektorelitene. Blant alle elitene er det hele 83 prosent menn. I næringslivet er hele 96 prosent menn. Av de tre sektorene som inngår i kultureliten er det *kultur* som har lavest mannsandel med 67 prosent, dette er også den nest laveste andelen blant alle sektorene. I forskning/høyere utdanning er andelen menn 81 prosent, mens mediasektoren har 83 prosent. Den utvidete kultureliten har dermed ca 77 prosent menn (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 48-50).

3.3 Kulturell kapital i det norske samfunnet?

Bourdieu's studier handler i stor grad om Frankrike og et mye omdiskutert tema gjelder overføringsverdien av arbeidene til andre land. I artikkelen *kulturell kapital i Norge* foretar Arild Danielsen (1998) den, etter min kjennskap mest grundige, gjennomgangen av den kulturelle kapitalens forutsetninger, funksjon og grunnlag i det norske samfunnet.

Et av hovedpoengene til Danielsen (1998, s. 79) er at kapital alltid har et institusjonelt grunnlag, og at det derfor også må finnes institusjonelle garantister for verdien av kulturell kapital. Kapitalen er ikke en egenskap ved individene, men noe *strukturelt*. Og siden den kulturelle kapitalen alltid har et nasjonalt særpreget er det derfor viktig av å se på hvilke nasjonale institusjoner som kan tenkes å garantere for verdien av den kulturelle kapitalen.

¹⁶ N for sektorene er som følger: Befolkning: 1693, Eliteutvalget: 1671, Næringsliv: 368, Forskning og høyere utd.: 142, Kultur: 139, Media: 114 og den grupperte kultureliten: 395

Danielsen trekker linjene langt tilbake og viser for det første at siden Norge er preget av en egalitær tradisjon og i lang tid var underlagt Danmark hadde ikke de store eiendomsbesitterne i samme grad som andre steder mulighet til å utvikle en adel og en aristokratisk livsstil. Følgen av dette var at nasjonale høykulturelle institusjoner ikke ble utviklet før etter uavhengigheten. Kulturproduksjonen har heller ikke i Norge hatt en skikkelig selvstendig og autonom, for eksempel har skillet mellom estetikk og moralsk engasjement, altså at kunsten står over eller utenfor samfunnet aldri fått noen sentral posisjon (1998, s. 82-83). Danielsens hovedtese er imidlertid ikke at kulturell kapital og – dominans er helt irrelevant i norsk sammenheng, men at for det om det på midten av 1800-tallet fantes et institusjonelt grunnlag for akkumulasjon av kulturell kapital, ble dette svekket fra slutten av samme århundre på grunn av press fra folkelige bevegelser og nye internasjonale trender. Etter dette har norsk samfunnsliv vært preget av at det eksisterer flere kulturelle eliter eller konkurrerende krefter med ulike kulturelle idealer og ikke et enhetlig kulturelt hierarki. Men Danielsen skriver også at "... spesielt i løpet av de siste par tiårene har grupper innenfor "de nye mellomlagene" forsøkt å bygge opp virkelighetsdefinisjoner og praksiser som kan gi bedre kår for akkumulasjon og utfoldelse av kulturell kapital." (1998, s. 84).

Gjennom inspirasjon fra Stein Rokkans "dobbel-akse-modell" lager Danielsen en typologi med fire poler over den kulturelle strukturen som vokser fram i Norge fra slutten av 1800-tallet. Den første kulturelle polen er knyttet til hva som kalles *det borgerlige establishment*, mens den andre knyttes til *den urbane intelligentsiaen*. Disse kan ses som paralleller til Bourdieus fraksjoner (økonomisk og kulturell) i den dominerende klassen.

I motsetning til Bourdieu, som er skeptisk til ideen om en egen folkelig kultur som noe annet enn etterlikninger av den legitime kulturen i Frankrike, viser Danielsen til to motkulturelle poler. For det første *rurale motkulturer*, som har stått i opposisjon til *den urbane intelligentsiaen*. Disse rurale motkulturene er "... rettet mot legitimiteten til de etablerte kulturelle autoritetenes oppfatninger om hva som er ettertraktelsesverdig, særlig dersom disse oppfatningene forkynnes fra Oslo." (1998, s. 87). Denne motsetningen finnes det også mange eksempler på i dag, og den kan minne mye om den *kulturelle motstanden* som oppstår for eksempel i forbindelse med rovviltskonfliktene i Norge i nyere tid (Skogen og Krange, 2010). Den andre motkulturen, og den siste polen som står i motsetning til *det borgerlige establishment*, er *Arbeiderbevegelsen*, som ikke bare arbeidet for rettigheter i arbeidslivet, men også forsøkte å skape en kultur i motsetning til den borgerlige kulturen innen alt fra film og teater til idrett (Danielsen, 1998, s. 85-89). I Norge ble det utviklet et "nasjonalt kompromiss" hvor ingen av polene fikk fullstendig hegemoni og definisjonsrett på hva som skal være den norske "legitime kulturen". Dette kompromisset har imidlertid forvitret, spesielt fra slutten av 1980-tallet (1998, s. 89-90).

Fra 1950-tallet og fram til 1980-tallet kartlegger Danielsen tre ulike felt og deres påvirkning for å danne et institusjonelt grunnlag for akkumulering og sirkulasjon av kulturell kapital. For det første ser han på *kulturpolitikken* hvor arbeiderbevegelsen og Arbeiderpartiet skaper en *fordelingspolitikk for kulturgoder*, med fokus på folkebibliotek og ambulerende kulturinstitusjoner. Viktig her er "*det utvidete kulturbegrep*", med vektlegging av bredde og aktiv deltakelse. Dette er imidlertid ikke stimulerende for akkumulasjon av kulturell kapital, siden dette kulturbegrepet står i motsetning til en dominerende og legitim kultur. Men, skriver Danielsen, dette er bare det ene av to spor i den statlige kulturpolitikken, fordi det også ble satset på de "*tradisjonsbærende institusjonene for den legitime nasjonale kulturen*" (1998, s. 91) slik at mulighetene for å tilegne seg kulturell kapital likevel var til stede innenfor deler av kultursektoren.

Det andre "*feltet*" Danielsen ser på er *dagliglivets distinksjonssystemer* og konklusjonen her er at selv om en rekke av Bourdieus funn om franske livsstilsdistinksjoner lett kan overføres til norske forhold, så er disse i Norge i større grad knyttet til *økonomisk kapital*, altså at det å vise frem god smak i for eksempel interiør også koster ganske mye.

Det siste feltet er *utdanningssystemet*, og som vi har sett over er utdanning en institusjonalisert form for kulturell kapital og Danielsen gir Bourdieu rett i noen av sine poenger om funksjonene til utdanningssystemet, i det minste i høyere utdanning. Men han mener også at man ikke uten videre kan benytte utdanningsnivå som en indikator på kulturell kapital i Norge siden det her ofte er de teknisk-naturvitenskapelige, og ikke kulturfagene, som har innflytelse i maktfeltet (1998, s. 94-96).

Til slutt i sin artikkel viser Danielsen til noen motstridende utviklingstendenser. Blant annet har utdanningsrevolusjonen, samtidig som den har gitt folk fra ulike sosial lag utdanningsmuligheter, skapt inflasjon i eksamenspapirer. At langt flere tar høyere utdanning enn tidligere gjør også at det skapes et stort mellomlag av folk som i stor grad knytter sin identitet til utdanning, noe som gjør at flere ønsker å "*gjenreise utdanningens symbolske verdi*" (1998, s. 96-97). Når det gjelder "*det utvidete kulturbegrepet*" og massekultur, kan dette også ha hatt som funksjon at høykulturen har fått noe å definere seg i motsetning til (1998, s. 98), og at det dermed også eksisterer en dominerende legitim kultur.

Danielsens konklusjon er imidlertid at *kulturfeltet* ikke ser ut til å være spesielt sentralt i det norske maktfeltet siden svært få politikere har bakgrunn fra kulturliv eller academia, og at den kulturelle kapitalen har et dårligere institusjonelt grunnlag i Norge enn hva Bourdieu forutsetter i Frankrike. Danielsen mener også, som nevnt i forrige kapittel at det den sosiale kapitalen til gjengjeld kan være svært virksom i Norge (1998, s. 100), vi skal derfor kort se på en studie som tar for seg sosial kapital blant de norske elitene.

3.4 Sosial kapital blant elitene i det norske samfunnet

Gjennom å benytte data fra Makt- og demokratiutredningen har Johs. Hjellbrekke og Olav Korsnes (2005) undersøkt sosial kapital-strukturen til de norske elitene. De vektlegger der at sosial kapital kun er én av flere ulikhetsskapende dimensjoner i forhold til makt og at deres analyser derfor samtidig må avdekke de relasjonene denne kapitaltypen har til andre kapitaltyper (s. 471). De påpeker videre at høye volum av sosial kapital er knyttet til feltbaner som samtidig krever akkumulasjon av høye volum av utdannings-/kulturell kapital. Sosial kapital lar seg derfor ikke bare overføre fra en generasjon til den neste, men, som nevnt i forrige kapittel henger den tett sammen med og virker også å være konvertibel til utdannings- og kulturell kapital (s. 479).

Gjennom analysene viser forfatterne at forestillingen om at rekrutteringen til toppstillinger i det norske samfunnet primært skjer fra et lite og homogent sosialt miljø, rikt på kulturell kapital og (til dels også) økonomisk kapital, og kanskje fremfor alt på arvet *sosial kapital*, må nyanseres. For det første stemmer dette bedre for noen deler av eliten (f.eks. for deler av kultureliten: forskning og høyere utdanning), enn for andre (politikk), når vi ser disse under ett. For det andre understreker de den høye variansen de identifiserer internt i klassene med hensyn til kapitalsammensetning i ulike klynger av posisjoner i det norske maktfeltet.

Selv om de finner at rekrutteringen til toppstillinger i det norske samfunnet langt oftere finner sted fra kapitalsterke sosial grupperinger enn hva størrelsen på disse grupperingene skulle tilsa, avdekker deres analyser et klart skille mellom "etablerte" og "nykommere" – et skille som også blir reproduisert fra en generasjon til en annen (s. 494-495). De spør seg derfor i konklusjonen om det ikke er slik at det norske maktfeltet har vært – og kanskje fortsatt er – preget av at interne opposisjoner i ulike delfelt som virker dempende på opposisjoner *mellom* feltene.

3.5 Ingen legitim kultur, og dermed ingen kulturelite i Norge?

"Det som finnes av «elitekultur» i Norge er gjenstand for «sanksjonering»" (Skarpenes, 2007, s. 552)

En norsk studie som tar opp kulturelitens smak og eksistensen av en legitim kultur i Norge er artikkelen *Den legitime kulturens moralske forankring* (Skarpenes, 2007), inspirert av Michelle Lamonts (1992) studie av øvre-middelklassemenns kultur i USA og Frankrike. Lamont avdekker der, enkelt sagt, tre ulike typer av symbolske skiller som disse mennene benytter for å skille seg fra andre grupper: *moralske skiller*, *sosioøkonomiske skiller* og *kulturelle skiller*. Skarpenes' artikkel undersøker heller ikke kultureliten, men "den høyt utdannede norske middelklassen" og deres forhold til kulturell dannelse. Skarpenes finner gjennom 113 intervjuer at denne kategorien ikke benytter kultur som "grensedragningsmekanisme", men primært som underholdnings- og avslapningsfunksjon (2007, s.

544). Heller ikke *omnivore-tesen* (kulturelt altetedende) som Chan og Goldthorpe benytter får støtte av Skarpenes' studie. Det er underholdningskultur som er gjennomgående blant hans informanter og de er heller ikke særlig villig til å rangere noen kulturelle produkter som mer høytstående enn andre. Også her trekkes den norske egalitære kulturen frem:

"En kulturell domfellelse oppleves ofte samtidig som en dom over et menneske. Derfor virker det som at den «legitime kulturen» er moralsk forankret i en form for demokratisk folkelighet. Å felle kulturelle dommer likestilles med det å felle moralske dommer." (Skarpenes, 2007, s. 549).

Det er ikke det borgerlige som er det legitime i Norge, det er det *folkelige*, og Skarpenes konkluderer med at selv om det kan finnes en legitim kultur i Frankrike, ser ikke dette ut til å være tilfelle i Norge, men det som kan finnes i Norge er en liten "medial kulturelite" som ser ned på den folkelige smaken og som har så stor tilgang til media at de ser ut til å representere den høyt utdannede middelklassen mer enn de faktisk gjør (2007, s. 558).

Det finnes også andre studier som tar for seg Bourdieus teorier om kulturell smak og undersøker dette i Norge (og Danmark). De undersøker ikke ved å spørre direkte *hva* som er legitim kultur, men finner klare forskjeller mellom sosiale klasser i kulturelt forbruk og/eller hva de rangerer som for eksempel favorittforfattere eller hvilken kunnskap de har om ulike kulturelle uttrykk. En annen forskjell til Skarpenes er at flere av disse benytter samme metodiske verktøy som Bourdieu, korrespondanseanalyse. For eksempel viser Gripsrud og Hovden (2000) at det er objektive forskjeller mellom studenter i Bergen, både etter sosial bakgrunn (fars utdanning) og eget utdanningsfelt. Arild Danielsen bekrefter den antatt nære sammenhengen mellom *høy* utdanning (indikator på kulturell kapital) og kunst- og kulturbruk, selv kontrollert for en rekke andre faktorer (2006, kap. 4), mens Annick Prieur og Lennart Rosenlund viser gjennom sine studier at det finnes en rekke forskjeller i kulturelt forbruk som går langs aksene i det sosiale rommet de har konstruert for Aalborg, og at selv om "... the Aalborg cultural elite cannot be portrayed as adherents to Kantian aesthetics, the oppositions stand out between the abstract and the concrete and between the intellectually challenging and the light." (2008, s. 64). De finner også at de med mye kulturell kapital har en tendens til å avvise "de kapitalfattiges" forfattere (2010, s. 124)¹⁷, altså det motsatte av Skarpenes' funn.

¹⁷ Denne artikkelen har også en mer omfattende gjennomgang av perspektivene på klassebasert kulturelt forbruk.

Skarpenes' artikkel om den legitime kulturen dannet også utgangspunktet for en større faglig debatt om Bourdieus perspektiver og om metodiske tilnærminger i studiet av klassekulturer (Skarpenes og Sakslind, 2008; Ketil Skogen m.fl., 2008a, 2008b). Det skal ikke her gås nærmere inn på denne debatten, men et sentralt poeng i forhold til oppgavens fokus er at Skarpenes' nevnte hypotese om at det kan finnes en "liten medial kulturelite" hviler på feil premisser i den forstand at han mener den ikke er representativ for den høyt utdannede middelklassen. Hans informanter er ikke "strebere" på samme måte som den kulturelle delen av fransk middelklasse, slik Bourdieu og Lamont viser til. Denne oppgavens klassifiseringer legger imidlertid til grunn at middelklassen og eliten ikke er det samme, og at det derfor ikke er særlig rart om kultureliten ikke er representativ for andre enn seg selv. Kultureliten defineres her som en vesentlig snevrere gruppe enn Skarpenes' utdannede middelklasse, og det er lite trolig at det kan settes likhetstegn mellom de to kategoriene i form av praksiser. Jeg tolker altså Skarpenes dit hen at dersom det ikke finnes noen legitim kultur så kan det heller ikke finnes noen kulturelite i Norge. Som vi skal se under finnes det på den annen side norske studier som kan sies å identifisere en norsk kulturelite.

3.6 En norsk bourdieusk kulturelite

Det er etter hvert blitt et svært stort antall studier, også norske, som på en eller annen måte benytter seg av Bourdieus ideer om sosial stratifisering og kapital. Et av de mest omfattende norske arbeidene som benytter kapitalteorien, og hvor det er mulig å snakke om en kulturelite, er Marianne Nordli Hansens *Class and Inequality in Norway* (1995).

I denne studien er Hansens målsetting å avdekke om potensielt ulike klassekulturer kunne bidra til klasseforskjeller og overføring av disse på tvers av generasjoner (1995, s. 16). For å si det enkelt er både klasse og stand inkludert i samme modell. Til dette arbeidet konstruerte hun et Bourdieuinspirert klassifikasjonsskjema med to dimensjoner og totalt ti klasser (fraksjoner). I forlengelse av Weber vektlegger hun at "eiendomsbesittelse" og meritter (credentials) kan utgjøre to uavhengige former for eksklusjonsmekanismer og at klasser, definert på bakgrunn av liknende markedsposisjon, kan utvikle seg til stender. Det holder derfor ikke med en vertikal klasserangering fordi det på samme klassenivå kan utvikles grupper som er ulike med hensyn til smak, verdier og livsstil. Skjemaet består derfor i tillegg til den vertikale rangeringen, også av en horisontal inndeling av klassefraksjoner. Dette gir mulighet for å svare på om det finnes forskjeller også mellom ulike klassefraksjoner, basert på en hovedvekt av økonomisk eller kulturell kapital. I konstruksjonen av skjemaet er yrke og sektor (privat/offentlig) viktige kriterier (1995, s. 62-63).

Toppnivået, eller overklassen, som her er mest interessant, består er i denne klassifiseringen av to fraksjoner og en midtgruppe bestående av ingeniører på høyere nivå og tjenestemenn og ledere i

offentlig sektor. Den første toppkategorien består av yrker som er topposisjoner i den økonomiske sfære, altså hovedvekt av økonomisk kapital, og den største yrkesgruppen her er bedriftsledere (en økonomisk elite). Den andre gruppen utgjøres både av de med en ”symmetrisk kapitalsammensetning”, og av de som har en hovedvekt av kulturell kapital. Vi finner her både profesjonsutøvere og for eksempel professorer, redaktører og kunstnere¹⁸. Denne kategorien vil i det videre kalles for kultur- og profesjonseliten (Hansen, 1995, s. 90-91). Av spesiell interesse her er hvordan den siste gruppen er fremstilt og hvordan den skiller seg fra de andre kategoriene, og ut fra kapitalteorien spesielt fra den økonomiske eliten.

Hvordan skiller kultur- og profesjonseliten seg fra de andre fraksjonene? For det første har de kulturelle fraksjonene i klasseskjemaet, slik kapitalteorien forutsetter, et gjennomgående høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå enn de økonomiske fraksjonene, og det aller høyeste nivået finnes ikke overraskende i kultur- og profesjonseliten med gjennomsnittlig 6,5 års høyere utdanning. Til sammenligning har den økonomiske eliten 4,8 år¹⁹. Hansen presiserer imidlertid at høy utdanning ikke er noen betingelse for å ha mye kulturell kapital siden det finnes mange posisjoner i den kulturelle sfæren som ikke har formelle utdanningskrav (1995, s. 89, 94). Likevel var det i 1990 71,6 prosent av kultur- og profesjonseliten som hadde utdanning på universitetsnivå, mens andelen av den økonomiske elitens med like høy utdanning var 47,2 prosent. I perioden mellom 1980 og 1990 ekspanderte utdanningssystemet kraftig, men den sosiale ulikheten i utdanningsoppnåelse økte likevel samtidig (1995, s. 126-127).

Som vi har sett er utdanning en av de viktigste formene for, og indikatorene på, kulturell kapital, og viktigere, det er kanskje også det uttrykket for kulturell kapital som er lettest å måle kvantitativt. En nyere norsk studie som tar for seg dette er Patrick Lie Andersens (2009) undersøkelse av om betydningen av klasse og kulturell kapital for skoleprestasjoner i Norge. Andersen benytter der den samme klassemodellen som i denne oppgaven og skiller dermed klart mellom kultureliten og andre klassefraksjoner og finner at elevene med foreldre plassert i kulturfraksjonene gjennomgående oppnår bedre karaktersnitt i tiende klasse enn de fra økonomifraksjonene (2009, s. 74-79). Andersens funn viser at det er en statistisk signifikant forskjell mellom kultur- og økonomifraksjonene, ikke bare blant elitene, men at disse forskjellene er gjennomgående på alle

¹⁸ De syv andre kategoriene i klassifiseringskjemaet til Hansen er: **på mellomnivået**: 4: mellomnivåansatte i privat sektor. 5: mellomnivåansatte i offentlig sektor. 6: Kjøpmenn, butikksjefer og ledere for mindre bedrifter. **På det laveste nivået**: 7: Ansatte på lavere nivå og servicearbeidere. 8: Bønder og andre ledere innen primærsektoren. 9: Faglærte arbeidere. 10: Ufaglærte arbeidere (Hansen, 1995, s. 91-93)

¹⁹ Tallene gjelder for personer som var mellom 40-45 år i 1990.

nivåer. Studien tolkes med andre ord til inntekt for at kulturell kapital har en betydning for skoleprestasjoner.

Når det gjelder *type* utdanning viser Hansens analyser, gjennom en tolvdeling av universitetsutdannelse, at barna med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten velger kultur- og profesjonsfeltene langt oftere enn de andre klassene, og at de tar lite økonomisk utdannelse. Totalt sett er resultatet at de som kommer fra de øvre klassene har betydelig variasjon i deres utdanningsvalg, men at de som regel velger de utdanningstypene som er typiske i deres klassefraksjon (statusgruppekultur) (1995, s. 150-151).

Hansens undersøker også inntektsforskjeller blant de med ulikt klasseopphav. Her er rangeringen av klassene det motsatte av hva vi så på utdanningsnivå. De mannlige lederne og direktørene har den høyeste inntekten i 1990, men bare det fjerde høyeste utdanningsnivået. Ulikhetsmønsteret passer altså godt med ideen om å dele klassene på bakgrunn av økonomisk og kulturell kapital (1995, s. 99-102).

Sammenhengen mellom yrkessuksess (inntekt) og klassebakgrunn undersøkes blant folk som har liknende utdanningsmeritter og yrkesposisjoner (1995, s. 163). Hansen vektlegger at det i tillegg til å være skiller i klassestrukturen, hvor om ens bakgrunn er fra kultur- eller økonomifraksjonene i noen grad kan påvirke hva slags belønninger man er opptatt av (grovt forenklet ære eller penger), vil det også finnes skiller innad i fraksjonene. I kultur- og profesjonseliten kan det for eksempel finnes et skille mellom grupper som har formelle utdanningskvalifikasjoner, som professorer og akademisk orienterte profesjoner, og grupper som ikke har slike kvalifikasjoner, som kunstnere og forfattere (1995, s. 170). Et aspekt som ytterligere kompliserer måling av suksess, som variasjoner i inntekt, er at det i kultur- og profesjonseliten ikke er gitt at dette er et korrekt kriterium på suksess, kanskje kan det der ha mer med ære enn med penger å gjøre, slik vi så Weber vektla i stendenes logikk (1995, s. 172-173).

I undersøkelsen av inntektsulikhet blant universitetsutdannete finner Hansen at dette fortsatt er tilfellet også når det kontrolleres for faktorer som utdanningsnivå, ansattstatus, arbeidstid og lignende. De som skiller seg ut er de som har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten i den forstand at denne bakgrunnen gir en negativ effekt på lønn i *kunst, media og reklame-sektoren* (1995, s. 191). De med foreldre i kultur- og profesjonseliten gjør det altså inntekstmessig dårligere i en kategori hvor det er rimelig å skulle forvente at bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten skulle gi fordeler. Som antydnet over kan dette komme av ulike rangeringssystemer – det er mulig at andre ting enn inntekt verdsettes høyest i denne kategorien.

3.7 Lukning og standsformasjon?

Bosetting

I forrige kapittel ble det trukket fram, i forbindelse med redegjørelsen av sosial kapital, at et viktig aspekt ved kultureliten og dens lukning for andre kan være hvor den er bosatt, altså om de omgår hverandre i nabolag, på skoler og lignende. Sosial kapital er knyttet til steder og anledninger hvor denne kan akkumuleres og være virksom. Vi har også sett gjennom Hjellbrekke og Korsnes' analyser at sosial kapital er et viktig moment i norske eliter, og i lys av Webers kategorier for standsformasjon er *kommensalitet* (at man spiser og sover sammen) således et viktig fenomen, om man ser dette i en noe utvidet forståelse slik at det også innebærer nabolag og lignende. Mens fokuset i denne oppgaven er på kultureliten og dermed kulturell ulikhet, er litteraturen på bosetting ofte preget av fokus på økonomisk- og inntektsulikhet eller etniske forskjeller. Mer generelt er studier av bosettingsmønstre et svært omfattende forskningsfelt, og denne oppgaven kan ikke på grunn av dens omfang forholde seg til dette.

I forlengelse av det tidligere omtalte "a sense of ones' place" har Mai Heide Ottosen (2009) foretatt en analyse av hva hun kaller *residentale erfaringer i arbeider- og overklassen* i to Københavnsnære kommuner, én arbeiderklassekommune og én overklassekommune, hvor den sistnevnte har en hovedvekt av informanter som er akademikere og i noen grad *behersker dannelse og god smak*. Ottosesens fokus er primært på hvordan ulike steder påvirker familiepraksis, men hun vektlegger også at den classesegregerte bosettingen kan være preget av fenomenet, at "Man har en tendens til at udelukke sig selv fra det, man er udelukket fra, og man falder til, finder sin plads der, hvor man er placeret." (s. 42). Oppsummeringsvis viser Ottosen at sammenkoblingen mellom det familiære og lokalområdet er sterkest for de som har bodd i overklassekommunen hele livet – det er kun for beboerne i overklassekommunen at nærområdet trekkes fram som en kilde til kollektiv identitet i form av å distingvere seg som en sosial klasse (oss og dem) (s. 64). Samtidig er overklassekommunen et sted "med usynlige tegn: "Er man ukendt med koderne, kan det være vanskelig å være tilflytter." (s. 66). Ottosen trekker ikke fram sosial kapital-begrepet, men poengene som her er trukket fram må sies å være svært forenlig med en virksom sosial kapital i overklassekommunen.

Lennart Rosenlund tar i hans omfattende bourdieuske analyse av Stavanger blant annet for seg de ulike klassefraksjonenes bosetting i byen (2001), og også han tar for seg fenomenet "a sense of ones' place". I en sammenligning av hvor respondentene sier de vil bo viser det seg at "... the citizens seem somehow to "know" where in the city they socially will fit in. (...) The[y] choose their preferred residential areas where their own kind are already living and are numerous. (...) and recognise the areas where they would not fit" (s. 337). Den romlige differensieringen av bo-områdene er hierarkisk

oppbygget og følger mengden av kapital, noen områder er "høystatus-steder" med stort innslag fra den dominerende klassen, mens andre steder er "lavstatus-steder" hvor det er arbeiderklassen som er størst, og disse stedene er igjen preget av et kontinuum mellom overvekt av de ulike kapitaltypene, hvor kulturell kapital er mest dominerende på den ene siden, mens økonomisk kapital dominerer på den andre (s. 338). Rosenlund vektlegger at dette er et midlertidig resultat av en pågående prosess hvor sosiale skiller er omformet til geografiske og romlige skiller, og vi ser altså at det i Stavanger eksisterer et klart overlapp mellom sosiale og geografiske skillelinjer.

Sosial bakgrunn

Som tidligere vist mener Weber at stendene i større eller mindre grad kan være preget av lukning eller standsformasjon, og i Hansens studie avdekkes en rekke indikasjoner på at topposisjonene i det norske samfunnet, også i kultur- og profesjonseliten er vesentlig mer tilgjengelig for de med "rett" sosial bakgrunn. Hansen mener derfor at det i noen grad er mulig å snakke om *lukning*, forstått som begrenset tilgang. *Norske makteliter* har viet et helt kapittel til dette spørsmålet, det vil si om elitene kun rekrutterer folk fra bestemte sosiale klasser. Deres hovedkonklusjon er at elitene ikke gjenspeiler befolkningens klassebakgrunn. Det er nesten fire ganger så mange av elitene som har bakgrunn fra overklassen/øvre middelklasse som i befolkningen og omvendt er det nesten tre ganger så mange som har arbeiderklassebakgrunn i befolkningen enn i elitene. For de tre sektorene i kultureliten er det *kultur* som har den høyeste andelen med høy bakgrunn, 43 prosent. For *forskning/høyere utdanning* er andelen 37 prosent, mens i *media* er andelen 35 prosent, den nest laveste andelen av samtlige sektorer (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 79).

Men til tross for stor overrepresentasjon av de med høy bakgrunn i alle elitene konkluderer ikke forfatterne med at de er lukket, begrepet som benyttes er i stedet at de har en "innsnevret rekruttering". Dette begrunnes med at i alle elitene er det personer med bakgrunn fra alle klasser. Siden elitene også har et langt høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå enn befolkningen, foretar de også analyser hvor de ser på sannsynlighet for å oppnå eliteposisjon, kontrollert for utdanning. Disse analysene viser at selv om utdanningsnivå har den sterkeste effekten er det også effekt av klassebakgrunn – de med overklasse/øvre middelklassebakgrunn har 4,7 ganger høyere odds for å oppnå eliteposisjon enn de med arbeiderklassebakgrunn. Konklusjonen deres er derfor at den mest dekkende hypotesen er "Sammenhengen mellom klassebakgrunn og eliteposisjon skyldes både at ulike samfunnsklasser har forskjellig utdanningsnivå, og at det i tillegg er en direkte sammenheng mellom klassebakgrunn og elitestatus." (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 88). Noe av denne direkte effekten av bakgrunn kan forklares ved at de fra høyere lag i langt større grad enn de fra lavere lag har tilgang til *nettverk* (jfr. Hjellbrekke og Korsnes' funn i deres sosial kapital-analyser på det samme datasettet), men her målt ved foreldres verv i organisasjoner på nasjonalt nivå (Gulbrandsen, m.fl.,

2002, s. 90-91). Hvorfor de ulike klassene har forskjellig gjennomsnittlig utdanningsnivå tas imidlertid ikke opp.

Partnervalg

Som det ble vist i forrige kapittel eksisterer det også en omfattende litteratur om lukning av klasser gjennom partnervalg, men det er dessverre etter min kjennskap få studier som eksplisitt undersøker dette hos en kulturelite. Unntak her er de allerede presenterte studiene til Hansen (1995) og den norske maktutredningen (Gulbrandsen, m.fl., 2002) som jeg straks vil komme tilbake til. Først skal det kort gjennomgås noen studier som tar for seg partnervalg og som inkluderer indikatorer på kulturell kapital. En slik indikator, og som dermed er viktig for kultureliten, er som tidligere nevnt, høy utdanning.

Jeroen Smits (2003) har undersøkt i hvilken grad de høyt utdannede i 55 land kan sies å utgjøre en ekteskapsmessig "lukket gruppe", altså i hvilken grad de gifter seg med andre med høy utdanning, og finner at det forekommer utdanningshomogami i samtlige 55 land. Norge viser seg i denne undersøkelsen som preget av relativt lav utdanningshomogami. Oddsraten er 8,5, som betyr at de høyt utdannede i Norge har en odds for å gifte seg med en som har høy utdanning som er 8,5 ganger høyere enn for de med lav utdanning. USA har den samme oddsraten som Norge og dette er litt lavere enn Sverige (9,2) og vesentlig lavere enn Danmark (17,4). Samtidig har Norge en noe høyere oddsrate enn for eksempel Storbritannia, Canada og Nederland. Smits forklaring på forskjellene tar ikke direkte for seg disse (relativt) små forskjellene, men fokuserer på landenes ulike religion og moderniseringsgrad. Analysene viser imidlertid at for alle de nevnte statene er det sterkere utdanningshomogami blant de eldre ekteparene enn blant de yngre, noe som tas til inntekt for at utdanningshomogami svekkes over tid.

I motsetning til Smits skiller Matthijs Kalmijn (1994) i sin partnervalgsanalyse mellom kulturell og økonomisk status gjennom å benytte yrkesinformasjon om nygifte i USA i 1970 og 1980. Han finner at dette har en klar betydning for partnervalgene, og at forskjellene mellom kultur og økonomi er størst i toppen av det amerikanske samfunnet. Dette er på linje med Bourdieus egne arbeider fra Frankrike. I absolutte tall finner Kalmijn at det er relativt få som gifter seg innad i sin egen yrkesgruppe (6 prosent), men at dette i hovedsak skyldes hans meget detaljerte inndeling. De høyeste nivåene av homogami finnes blant profesjons- og tekniske yrker. Han finner også store kjønnsforskjeller i homogamirater, forårsaket av det kjønnssegregerte arbeidsmarkedet (1994, s. 434). I hans sammenlikning av viktigheten av kulturell og økonomisk status på homogami, finner han at kulturell homogami er den viktigste faktoren både i 1970 og i 1980, men at økonomisk homogami har økt i perioden på bekostning av kulturell homogami. Når gruppene rangeres i et kulturelt hierarki

finner han videre at det er de i midten som er mest åpne for andre, mens bunnen og toppen er vesentlig mer lukket for de med annen status. Det er heller ikke slik at kvinner med høy kulturell status i større grad gifter seg med menn med høy økonomisk status, dette ser tvert om ut til å være en hindring (Kalmijn, 1994, s. 442-445), noe som kan tenkes å bekrefte skillet mellom kultur og økonomi i toppen av samfunnshierarkiet.

I følge Kalmijn identifiseres er det slik at "... the marriage patterns observed above are more in line with a view of status groups as cultural entities that keep their distance from each other than with the view of status groups as economic entities that rely primarily on exclusion to prevent lower groups from gaining access." (1994, s. 448). I en annen, noe eldre, amerikansk studie finner også Paul DiMaggio og John Mohr (1985) gjennom en operasjonalisering av kulturell kapital, forstått som holdninger, aktiviteter og kunnskap om kultur, at dette er positivt korrelert med utdanningsnivået til ektefellen.

En studie som tar for seg spørsmålet om utdanningshomogami og endring over tid i Norge er foretatt av Gunn Birkelund og Johan Heldal (2003). I deres analyser tar de for seg fem kohorter født mellom 1900 og 1949, hvor par som har likt utdanningsnivå defineres som homogame. Trenden er at graden av utdanningshomogami er svekket, samtidig som utdanningsnivået i befolkningen har økt. I den eldste kohorten var 70 prosent av alle ekteskap homogame, mens dette har sunket til 40 prosent i den yngste kohorten. Birkelund og Heldal presiserer imidlertid at dette ikke trenger å forstås som at samfunnet er blitt mer "åpent", siden en stor andel av de homogame parene tidligere bestod av personer uten utdanning og at det kan være slik at siden kvinner nå tar utdanning i så stor grad så kan det føre til at homogamiraten igjen vil øke (2003, s. 17).

Som sagt finnes det to norske studier som undersøker partnervalg og hvor det samtidig snakkes om eliter eller kulturell kapital. Den første av disse er foretatt av Hansen (1995, kap 6.), og som i de andre analysene som er vist til fra denne undersøkelsen, er også denne opptatt av skillene mellom de økonomiske og kulturelle klassefraksjonene, og forventningen er at det er klassene med mest kulturell kapital som er mest påvirket av klassekulturen på partnervalgene. For å skille ulike effekter fra hverandre sammenligner Hansen de som har vært sosialt mobile med de som har vært sosialt stabile i de øvre klassene.

Generelt finner Hansen at det er en sammenheng mellom partnerne både med hensyn til endogami og homogami, men at den er sterkere for klassehomogami og utdanningshomogami enn for endogami (Hansen, 1995, s. 234). Når det gjelder horisontale barrierer, forskjeller mellom kultur- og økonomifraksjonene, viser funnene tendenser til dette, men de er svakere enn de vertikale barrierene. For alle klassene er klasseinternt ekteskap mer sannsynlig enn ekteskap utenfor

klassen(s. 241). Menn fra de øvre klassene har en tendens til å finne seg koner fra de midtre klassene heller enn i deres egen, men de holder seg ofte til egen sektor, slik at en mann i kultureliten oftest vil finne seg en kone fra den kulturelle middelklassefraksjonen heller enn fra den økonomiske. De horisontale barrierene er videre mer fremtredende for homogami enn for endogami og av spesiell interesse her er at ledere og direktører, altså de som har mye økonomisk kapital, har lav sannsynlighet for å finne seg en partner i de øverste kulturfraksjonene (s. 246).

Ved å inkludere sosial mobilitet i analysen fanger Hansen opp om det kan sies å være en bakgrunnseffekt når man også selv har oppnådd høy posisjon. De som er sosialt stabile vil forsterke eksisterende klassekulturer ved å etablere sosiale nettverk innenfor klassen gjennom partnervalg, altså forsterke standsformasjon. Dette kan skape vanskeligheter for nykommere, og resultatet er en klar negativ effekt av å ha vært mobil. (s. 249,266).

I Maktutredningens partnervalgsanalyser finner de at ca. 90 prosent av eliten er gift eller samboende, og at det finnes sterke tendenser til homogami i utdanningsnivå. Igjen vises ikke forskjellene mellom sektorene slik at resultatene baserer seg på eliten som helhet.

Utdanningshomogami finnes i større grad for elitens kvinner enn for menn, mens bare 33 prosent av mennene har en partner med likt nivå, gjelder dette for hele 74 prosent av kvinnene (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 71). I undersøkelsen av partnernes oppnådde klasseposisjon er det igjen store forskjeller mellom menn og kvinner. Av den totale eliten har 73 prosent av kvinnene en partner i overklassen/øvre middelklasse, mens dette bare gjelder for 41 prosent av mennene, denne tendensen gjelder for alle sektorene. (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 72-73).

3.8 Kultureliten og standsformasjon

Selv om det bourdieuske perspektivet, og modellen som er utledet av det, kan identifisere en norsk kulturelite er det imidlertid rimelig å stille spørsmålet om denne klassefraksjonen bare er en løs kategori eller om den kan sies å være preget av en form for gruppedannelse, altså at den med Webers begrep utviser indikasjoner på standsformasjon. Dette er oppgavens andre hovedspørsmål:

Utviser den norske kultureliten trekk på standsformasjon?

Som tidligere vist er det særlig tre måter dette kan skje på. For det første gjennom "kommensalitet" – bredt forstått som at man bor i nærheten av hverandre, slik Rosenlund viste til i Stavanger, og at dette videre er gunstig for akkumuleringen av sosial kapital. For det andre kan standsformasjon tenkes å forekomme gjennom reproduksjon av posisjon mellom generasjoner, slik Bourdieu har vist gjennom kapitalteorien, og Hansen og Maktutredningen viste forekom også i Norge. For det tredje

gjennom "connubium" – partnervalg, også sterkt empirisk belagt. Gjennom de to første kapitlene er det presentert en rekke elementer som tyder på at dette kan forekomme, og med utgangspunkt i dette kan det formulere tre underspørsmål:

Er den norske kultureliten preget av bostedsmessig standsformasjon?

For det første har vi sett at Haarr i hennes analyse avdekket en generell, medial, oppfatning om at kultureliten er et urbant fenomen. Og ut fra synet om at det eksisterer en kobling mellom sosial og kulturell kapital kan det virke sannsynlig at kultureliten er konsentrert på større steder, altså at det er et byfenomen. Det virker vanskelig å skulle "produsere anledninger og steder" og akkumulere sosial kapital dersom aktørene er bosatt på steder med få innbyggere. Det virker videre sannsynlig at jo større stedet er, desto større vil andelen som tilhører kultureliten være. Akkumulasjon av kulturell kapital synes også å være lettere i de store byene, hvor tilgangen til både objektivert og institusjonell kulturell kapital er vesentlig høyere enn i mer rurale strøk.

Både den sosiale- og den kulturelle kapitalen bør videre henge tett sammen med tilgangen til posisjoner. De sentrale yrkene og posisjonene for kultureliten er etter all sannsynlighet sentralisert i de store byene, med Oslo som ikke bare politisk og økonomisk, men også som *kulturell* hovedstad. Oslo er, som Dag Østerberg skriver, " ... en konsentrasjon av kapital og kultur." (Østerberg, 1998, s. 16). Sentrale kulturinstitusjoner har sin lokalisering i Oslo, mange i selve bykjernen. Her finner vi blant annet, for å nevne noen, nasjonalbiblioteket, nasjonalgalleriet, nationaltheatret, de store forlagene, den norske opera, de største mediene, det største universitetet og mange sentrale forskningsinstitusjoner. I tillegg til dette har selvfølgelig Oslo, som landets største by, en rekke kulturarrangementer og andre kulturinstitusjoner som alle tilbyr "kulturelle" yrker.

"Nationaltheatrets beliggenhet samsvarer med – er et rimelig eller adekvat avtrykk av og uttrykk for – teatrets betydning innen den borgerlige offentligheten: Mellom Slottet og Stortinget."(1998, s. 50).

Dette gir forventninger som danner to hypoteser, de bør for det første ut fra steder, anledninger og posisjoner i stor grad være lokalisert i storbyregionene og spesielt Oslo. De bør videre være konsentrert innenfor avgrensede geografiske områder og deres andeler der bør videre avvike fra populasjonens andeler i samme område for å ikke bare gjenspeile et generelt høyt befolkningstall:

H1: Kultureliten er konsentrert innenfor et mindre geografisk område, og deres andel der er høyere enn populasjonens andel i samme område.

Det kan imidlertid være slik at hypotese 1 støttes, altså at kultureliten er konsentrert innenfor et område og i tillegg har en høyere andel enn befolkningen, men dersom dette ikke avviker fra de

andre elitenes andeler kan dette indikere en mer generell elitemessig bostedssegregering enn standsformasjon for kultureliten. Det må derfor inkluderes en annen hypotese:

H2: Kulturelitens bosettingsandeler avviker fra de andre elitenes bosettingsandeler.

Er den norske kultureliten preget av bakgrunnsmessig standsformasjon?

En annen indikasjon på standsformasjon er at kultureliteposisjonen går i arv mellom generasjoner. Bourdieus arbeider viser at gruppene med mye kulturell kapital er preget av sosial reproduksjon og at denne særlig går gjennom utdanningssystemet. Gjennom Hansens studie ble det vist at det eksisterer en fraksjonsmessig reproduksjon. Andersens studie viser videre at det er kultureliten som har de flinkeste barna, målt ved karakterer ved utgangen av grunnskolen. Siden tilegnelsen av kulturell kapital er et så omfattende og langvarig arbeid, som forutsetter stor innsats fra foreldrene er det også rimelig å forvente at det skal være vanskeligere å oppnå kultureliteposisjon enn annen eliteposisjon for de med arbeiderklassebakgrunn. Dette gir grunnlag for to hypoteser:

H3: Kultureliten har en større andel individer med høy kulturbakgrunn enn de andre elitefraksjonene.

H4: Kultureliten har en mindre andel individer med arbeiderklassebakgrunn enn de andre elitefraksjonene.

Ut fra disse hypotesene kan vi få svar på hvordan kultureliten er sammensatt bakgrunnsmessig, men kultureliten er en svært liten kategori. Andre indikatorer på bakgrunnsmessig standsformasjon kan derfor også være hensiktsmessige. Vi har i tillegg til reproduksjonselementet også sett at fraksjonene i Hansens studie i stor grad tar utdanningsfelt som henger sammen med bakgrunnen. Ut fra dette kan det formuleres ytterligere to hypoteser om bakgrunnsmessig standsformasjon via sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon:

H5: Individer med høy kulturbakgrunn har vesentlig større sannsynlighet enn andre for å oppnå kultureliteposisjon.

H6: Individer med høy kultur-utdannelse har vesentlig større sannsynlighet enn andre for å oppnå kultureliteposisjon.

Er den norske kultureliten preget av ekteskapsmessig standsformasjon?

Det tredje kriteriet for standsformasjon er hva Weber kalte *connubium*, at folk gifter seg innad i egen stand. Vi har tidligere i kapitlet sett at det eksisterer *homogami/endogami* også i Norge. Med tanke på kulturell kapitalbesittelse, samt hypotesen om at folk ønsker seg en partner som er lik seg selv i status, er det rimelig å forvente at blant de i kultureliten som også har denne bakgrunnen, altså *annengenerasjons kulturelite*, i stor grad har partnere med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten (*endogami*). For det andre kan bakgrunn fra kultureliten også ses som en fordel ved partnervalg, uavhengig av kultureliteindividenes egen bakgrunn, og at denne bakgrunnen vil være en andelsmessig stor gruppe blant partnerne. På grunn av kulturelitens relativt lille størrelse forventes det likevel ikke at partnerne med bakgrunn fra kultureliten er den andelsmessig største gruppen. Fra dette formuleres det to hypoteser:

H7: Av partnerkategoriene i kultureliten, er kultur- og profesjonsbakgrunn den største for de som selv har denne bakgrunnen (endogami i kultureliten).

H8: Individene i kultureliten har, uansett egen bakgrunnskategori, i stor grad partnere som har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten.

Det er videre dannet forventninger om at *homogamitendensene* vil være sterkere enn *endogami*. På bakgrunn av dette formuleres følgende hypotese:

H9: Å ha en partner med kultureliteposisjon er vanligst blant dem som selv har kultureliteposisjon.

Igjen er det å anta at kulturelitens relativt beskjedne antall gjør at de absolutte tallene ikke forteller oss særlig mye om sannsynligheter. Det formuleres derfor ytterligere tre hypoteser om sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten relatert til bakgrunn, utdanning og egen oppnådd posisjon:

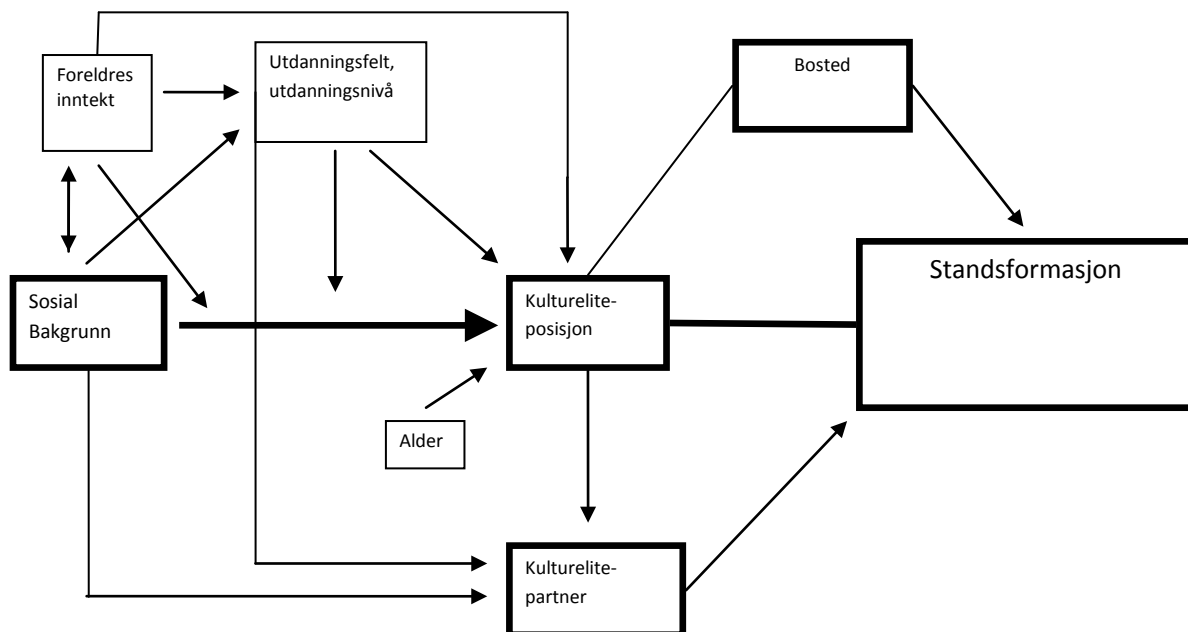
H10: Individene med høy kulturbakgrunn har høyere sannsynlighet enn de med annen bakgrunn for å ha en partner i kultureliten.

H11: Individene med høy kultur-utdanning har høyere sannsynlighet enn de med annen utdanning for å ha en partner i kultureliten.

H12: Individene med oppnådd kultureliteposisjon har høyere sannsynligheter enn de med annen klasseposisjon for å ha en partner i kultureliten.

Samlet sett kan prosessen med standsformasjon i kultureliten forsøksvis illustreres slik:

Figur 2. Mulig prosessbeskrivelse for standsformasjon i den norske kultureliten

For det første kan standsformasjon foregå gjennom at medlemmene i kultureliten er like med hensyn til sosial bakgrunn. Dette er vist gjennom den uthevede hovedpilen fra *sosial bakgrunn* til *kultureliteposisjon*, og videre med koplingen mellom sistnevnte og *standsformasjon*. Både valg av utdanningsfelt og utdanningsnivå tenkes å være påvirket av sosial bakgrunn. På grunn av alderforskjellen på individene i utvalget, er det også rimelig å forvente at høyere alder gir større sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon. Det antas også kunne forekomme samspill mellom sosial bakgrunn på den ene siden og både utdanningsnivå og utdanningsfelt på den annen. Foreldres inntekt tenkes å kunne påvirke både utdanningsnivå, -felt og sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon. I tillegg er det også mulig at effekten av sosial bakgrunn avhenger av foreldrenes inntektsnivå, samt at sosial bakgrunn og foreldres inntekt gjensidig påvirker hverandre. Disse inngår derfor i et samspillsledd. For det andre er det tenkelig at standsformasjon kan foregå gjennom ekteskap- og partnervalg – at både egen kultureliteposisjon og høyere kulturbakgrunn fører til økt sannsynlighet for å ha en partner i kultureliten. Også i denne forbindelse er det sannsynlig at utdanningsfelt og – nivå spiller en rolle. For det tredje kan standsformasjon foregå gjennom at individene i kultureliten er bosatt innenfor det samme geografiske området. Det er derfor en heltrukken linje mellom *kultureliteposisjon* og *bosted*, og en pil videre til *standsformasjon*.

4. Data og metode

I dette kapitlet redegjøres det for utvalget og klassifiseringsskjemaet som er benyttet i oppgavens analyser. De ulike variablene presenteres og forklares og oppgavens videre gang skisseres.

4.1 Datamateriale

De empiriske analysenes utgangspunkt i denne oppgaven er norske registerdata, gjort tilgjengelig for meg gjennom deltakelse på prosjektet *Elites in an Egalitarian Society: Recruitment, Reproduction and Circulation*²⁰ (Korsnes m.fl., 2009). Dataene inneholder informasjon fra flere registre, blant annet: Norsk utdanningsdatabase, arbeidsgiver- og arbeidstakerregistrene, FD-trygd og ligningsregistrene. Registrene er koblet sammen på individnivå og anonymisert ved at personene er gitt tilfeldige løpenumre. Statistisk sentralbyrå har samordnet og kvalitetssikret dataene før de ble oversendt Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo, hvor dataene er videre bearbeidet og benyttet i flere forskningsprosjekter.

Datasettet inneholder opprinnelig informasjon om hele den norske befolkningen (født etter 1954 og deres søsken). Dette er en stor fordel ved at en rekke problemer forbundet med tverrsnitts- og longitudinelle studier unngås, for eksempel selektivt frafall og subjektiv feilrapportering (Skog, 2004: 99-109).

Kultureliten tenkes å være en så liten gruppe personer at det ville vært vanskelig å studere den ved hjelp av representative utvalgsundersøkelser. Disse dataene inneholder imidlertid så mange personer at selv små grupper kan skilles ut og analyseres. Representativitetsproblemer tenkes dermed ikke å forekomme i særlig grad. De forskjellene mellom fraksjonene som identifiseres gjennom analysene her, er slik de er hos populasjonen.

Det konkrete datamaterialet som benyttes i analysene er de komplette fødselskohortene, født fra og med 1955 til og med 1965. Disse kohortene er primært valgt fordi "klassevariabelen" er målt i 2005, altså når personene er mellom førti og femti år gamle – en alder hvor de fleste kan antas å være ferdig med eventuelle utdannelse og ha etablert seg relativt godt i arbeidslivet (Hansen, 1995, s. 79). 1955-65-kohortene utgjør totalt 828 559 personer.

Dataene har svakheter knyttet til oppgaven fordi at det mangler informasjon som kunne gitt et bedre bilde av kultureliten, for eksempel finnes det ikke informasjon om holdninger og forbruk, slik vi har sett noen av studiene i kapittel tre benytter seg av. Det skal imidlertid påpekes at datamaterialet på

²⁰ Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og ledes av professor Olav Korsnes, UiB i samarbeid med professor Marianne Nordli Hansen, UiO og førsteamanuensis Johs. Hjellbrekke, UiB.

flere områder likevel er unikt. Gjennom koblingen av flere registre er informasjonen svært omfattende, og mulighetene for å studere standsformasjon i kultureliten er svært gode gjennom informasjon om blant annet yrke, foreldre, partnere, utdanning og bosted.

4.2 Variabler og operasjonalisering

Jeg vil her gjennomgå de ulike variablene som benyttes i analysene, men vil først gi en presentasjon av klassifiseringsskjemaet som ligger til grunn for samtlige analyser.

Oslo Register Data Classification Scheme

For å identifisere en norsk kulturelite er klassifiseringsskjemaet *Oslo Register Data Classification scheme*, heretter bare kalt ORDC-skjemaet benyttet. Dette "klasseskjemaet" er utviklet ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO, og er basert på Bourdieus ideer om et sosialt rom som stratifiseres av to hovedtyper kapital – økonomisk og kulturell. Det er samtidig en videreutvikling og forbedring av det klasseskjemaet som Marianne Nordli Hansen (1995) tidligere har utviklet. Grunntanken er altså et skjema som både foretar en vertikal og en horisontal inndeling på bakgrunn av personenes yrker. Yrkene som benyttes er det best betalte yrket personen hadde i 2005 og er hentet fra Arbeidstakerregisteret. Yrkene er hovedsakelig kodet ut fra *Standard yrkesklassifisering* (STYRK) (Statistisk sentralbyrå, 1998) i privat sektor, mens yrker i det offentlige er kodet ut fra et eget kodesystem (Hansen m.fl., 2009). Å konstruere klasser ut fra yrkesinformasjon er den oftest benyttede fremgangsmåten (Crompton, 2008, s. kap.4), og det vil ikke her gås i detalj på generelle fordeler og ulemper ved dette, men det kan likevel nevnes at ett problem med å identifisere en kulturelite (som for en rekke andre kategorier/fraksjoner) ved hjelp av yrkesklassifisering er at en del personer i aktuelle yrker ikke lar seg klassifisere gjennom den informasjonen som er tilgjengelig. Årsaken til dette er at det kun finnes yrkesinformasjon om *ansatte*, ikke om *selvstendig næringsdrivende*. Dette medfører at for eksempel selvstendige kunstnere, forfattere og musikere ikke er inkludert i kultureliten, så fremt de ikke er ansatt med disse yrkestitlene. Det ville vært fordelaktig å hatt med disse personene for å kunne skissert et enda bedre bilde av en norsk kulturelite, men de tilgjengelige dataene tenkes likevel å gi den, etter min kjennskap, hittil mest omfattende klassifiseringen av kultureliten. En fullstendig oversikt over yrkene som inngår i kultureliten er lagt ved i appendiks.

Den vertikale inndelingen representerer, som hos Bourdieu, individenes totale kapitalvolum, uavhengig av sammensetning. Sammensetningen av kapital er den andre og horisontale aksene, hvor de med en overvekt av kulturell kapital plasseres i venstre del av skjemaet, mens de med en overvekt av økonomisk kapital plasseres i den høyre delen. Hovedindikatoren på kapitaltype og mengde er

personenes yrke, og i noen tilfeller inntekt/overføringer. Yrkene er ut fra en kvalitativ kapitalevaluering delt inn i klasser og klassefraksjoner sammen med andre liknende yrker.

I tillegg til at Hansens 1995-skjema besto av ti klassefraksjoner, mens ORDC-skjemaet har tretten, er en av de største forskjellene i skjemaet at det nå er innført en midtkategori, som tenkes å ha en symmetrisk kapitalsammensetning. Som i Hansens tidligere skjema svarer den horisontale inndelingen også her grovt sett til et skille mellom ansatte i det offentlige (i kultur- og profesjonsfraksjonene) og ansatte i det private (i økonomifraksjonene). På bakgrunn av disse inndelingskriteriene kan 78 prosent av utvalget som her benyttes klassifiseres. De resterende 22 prosentene mangler eller har ufullstendig yrkesinformasjon (se Hansen m.fl., 2009 for en mer fullstendig utlegning om ORDC-skjemaet).

Klassene og klassefraksjonene er altså kategorier som inneholder posisjoner som tenkes å være like hverandre med hensyn til kapitaltype og – sammensetning, ikke subjektivt opplevde klasser. De er kategorier konstruert for å gjøre empiriske analyser. ORDC-skjemaet med yrkeseksempler er illustrert under.

The Oslo Register Data Class Scheme

Eliter			
<u>Kulturelle:</u> Professorer, artister, musikere, regissører, forlagsredaktører	<u>Profesjon:</u> Leger, dommere, tannleger, politikere, ingeniører, psykologer	<u>Økonomisk:</u> Samme yrker som i øvre økonomisk middelklasse, men med inntekt på over 1 million.	
+	Middelklasse		+
Kulturell kapital	<u>Øvre kulturell:</u> Adjunkter, bibliotekarere, journalister	<u>Øvre profesjon:</u> Konsulenter, ingeniører, spesialsykepleiere	Økonomisk kapital
	<u>Nedre kulturell:</u> Lærere, førskolelærere, sosialarbeidere	<u>Nedre profesjon:</u> Sykepleiere, førstesekretærer, kokker	
	Arbeiderklasse		
	<u>Faglærte arbeidere:</u> Hjelpepleiere, elektrikere, legesekretær, tømrere		
	<u>Ufaglærte og delvis kvalifiserte arbeidere:</u> Assistenten, rengjørere, vektene, vaktmestere, sjåførere		
	<u>Bønder, skogsarbeidere, fiskere:</u> Ikke basert på yrke, men på ligningsdata		
	<u>Velferdsoverføringer:</u> Større overføringer enn personlig inntekt		

Figur 3. ORDC-modellen

Siden operasjonaliseringen er yrkesbasert, og inntektsbasert for økonomifraksjonene, finnes det noen forskjeller mellom fraksjonene gjennom selve klassifiseringen. Dette viser seg først og fremst gjennom kultur- og profesjonselitenes høye utdanningsnivå – de aller fleste yrkene i disse elitene har et krav om formelle høye kvalifikasjoner. Det samme gjelder for de økonomiske fraksjonene, hvor inntekt er et av kriteriene for plassering. Disse kategoriene skiller seg altså vesentlig fra hverandre med hensyn til inntekt og utdanning.

Avhengige variabler

Den sentrale variabelen i oppgavens analyser er *Klasseposisjon*, og verdien *Kulturelite*, men også andre variabler benyttes som avhengige og vil presenteres under.

Bosted - storbyregion

Det første kriteriet for eventuell standsformasjon som skal undersøkes i denne oppgaven er *bosted*.

I dataene er det informasjon om personenes bokommune. Til tross for nyere informasjon om bokommuner har jeg igjen valgt bokommunen i 2005. Ved å velge dette året blir informasjon om fraksjonsplasseringsgrunnlaget og bokommune hentet fra samme tid og problemet med personer som kan ha byttet bosted på grunn av nytt yrke og dermed potensiell fått en ny fraksjonsplassering unngås. Totalt finnes det opplysninger om bostedskommune for 78 prosent av utvalget, de resterende 22 prosentene er de samme det mangler "klasseinformasjon" på og påvirker således ikke analysene.

Ut fra ideene om standsformasjon og elitebosetting som ble presentert i forrige kapittel er det av spesiell interesse hvor "urban" kultureliten og de andre elitene er. Dette ses nærmere på i neste kapittel.

Med "storbyregion" menes her regionene rundt Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Tromsø, Kristiansand og Bodø, i tillegg har jeg konstruert og inkludert en region som kalles *Østlandet*, dette er ikke en storbyregion, men inkluderer hele det sentrale østlandsområdet med unntak av stor-Oslo.

Tabell 1. Frekvensfordeling storbyregioner

	Storbyregion	
	N	andel
Oslo	156 893	0,244
Bergen	45 010	0,07
Trondheim	32 150	0,05
Stavanger	37 294	0,058
Tromsø	9 002	0,014
Kristiansand	19 290	0,03
Bodø	7 073	0,011
Østlandet	113 812	0,177
Utenfor storbyregion	222 480	0,346
Total klassifisert	643 005	1
Missing	185 554	
Total	828 559	

Disse byregionene er valgt ut fra *Storbymeldingen* fra 2003 (St. meld. Nr. 31 (2002-2003)), hvor det defineres totalt seksten byregioner, hvorav åtte er på Østlandet. Hovedprinsippet for regionsinndelingen er at én bykommune blir senter og at enkelte kommuner i nærheten velges ut som tilhørende dette senteret.

Ut fra en vurdering om folketall og geografisk spredning er analysene konsentrert på de største byregionene, de åtte som er nevnt over, og en dikotom variabel er konstruert ut fra disse byregionene med verdiene "bosatt i storbyregion" og "ikke bosatt i storbyregion". Området rundt Stor-Oslo er i *Storbymeldingen* delt opp i seks delregioner med tre i en indre ring og tre i en ytre ring, samtlige av disse regionene er inkludert i Stor-Osloregionen i analysene her.

I bostedsvariabelen finnes det informasjon helt ned på individenes grunnkrets. Grunnkretser er små og stabile geografiske områder, hvor ett av hovedkriteriene for inndelingen er at de også "bør være mest mulig ensartet når det gjelder natur og næringsgrunnlag, kommunikasjonsforhold og bygningsmessig struktur (Statistisk sentralbyrå, 2010)". Det finnes om lag 14 000 grunnkretser i Norge, 558 i Oslo.

Ut fra de teoretiske perspektivene om elitebosetting som ble presentert i forrige kapittel er Oslo valgt ut som område for nærmere undersøkelse. For å undersøke bosettingsmønsteret, segregering og en eventuell standsformasjon, gjøres analysene på tre nivåer²¹:

²¹ Figurer over inndelingene vises sammen med analysene i neste kapittel.

- Den groveste inndelingen er basert på en tradisjonell forståelse av byens delelinjer og består av Østkant og Vestkant. I tillegg er disse supplert med en sentrumskategori, som naturlig nok ligger mellom de to andre kategoriene. Tanken er at denne inndelingen vil gi et grovbilde av byens bosettingsmønstre og eventuell segregering.

Tabell 2. Frekvensfordeling Oslo nivå 1

Oslo tredelt + Marka		
	N	Andel
Sentrum	14 401	,181
Vest	34 197	,430
Øst	30 597	,385
Marka	372	,005
Total klassifisert	79 567	1
Missing	3 508	
Total	83 075	

- En noe finere inndeling er gjort på bydelsnivå. Totalt er det 17 bydeler i Oslo, inkludert Marka og Sentrum (Oslo Kommune, 2004). En bosettingsanalyse av bydeler vil avdekke om det finnes enkelte områder som har en større andel av kultureliten, og eliten generelt, bosatt og vise om det finnes segregering etter bydeler.

Tabell 3. Frekvensfordeling Oslo nivå 2

	Bydeler Oslo	
	N	Andel
Gamle Oslo	4 827	,061
Grünerløkka	5 065	,064
Sagene	3 904	,049
St. Hanshaugen	3 839	,048
Frogner	6 427	,081
Ullern	4 191	,053
Vestre Aker	6 277	,079
Nordre Aker	6 526	,082
Bjerke	3 517	,044
Grorud	3 822	,048
Stovner	4 077	,051
Alna	6 468	,081
Østensjø	6 723	,084
Nordstrand	6 937	,087
Søndre Nordstrand	5 990	,075
Sentrum	605	,008
Marka	372	,005
Total klassifisert	79 567	1
Missing	3 508	
Total	83 075	

- Den fineste inndelingen som benyttes i denne oppgaven er i 60 soner, hvor hver sone inneholder mellom 1 og 23 grunnkretser (Oslo Kommune, 2010). De samme analysene foretas også her²².

Kultureliteposisjon

I undersøkelsen av det andre kriteriet for standsformasjon, reproduksjon av posisjon, er den avhengige variabelen dikotomisert til *kulturelite* eller *ikke kulturelite*. I en oversiktsfigur i neste kapittel fremkommer det at kultureliten skiller seg vesentlig fra de andre klassefraksjonene på flere områder, i tillegg til klassifiseringskriteriene. Kulturelitens andel av den aldersbestemte kohorten er 0,9 prosent, eller 5705 personer, noe som gjør dette til den minste klassefraksjonen i ORDC-inndelingen.

²² Av plasshensyn er denne tabellen utelatt, men informasjon om utvalgte soner presenteres i neste kapittel. Fullstendig oversikt sendes ved forespørsel.

Partnervalg

Det tredje kriteriet som potensielt kan vise til standsformasjon er i hvilken grad kultureliten velger seg partnere som er like seg selv med hensyn til sosial bakgrunn og/eller oppnådd klasseposisjon. Det er derfor av sentral interesse å undersøke ekteskaps- og partnervalgene til kultureliten.

Variabelen som benyttes til dette er "partner". Det vil si ektefelle eller samboer med felles barn. Individene kan altså være i forhold uten at det dukker opp her, noe som kan være et problem dersom det er slik at kategorien er større eller mindre i kultureliten enn i andre fraksjoner. Det ville derfor vært fordelaktig å hatt opplysninger også om slike forhold. Generelt antas det imidlertid at ekteskap og samboere med felles barn er et bedre mål på varige forhold og eventuell standsformasjon. Begrepene som benyttes vil veksle mellom ektefelle og partner, men definisjonen er den samme. Partnerne har sine egne løpenumre, og datasettet inneholder også informasjon om blant annet partners utdanning, sosiale bakgrunn og klasseposisjon i dag.

I kultureliten er 74 prosent registrert med partner, den samme andelen som i populasjonen. Fraksjonen med den høyeste andelen er den økonomiske overklassen hvor 85 prosent har registrert partner. I profesjonseliten er andelen 77 prosent. Individuer uten partner er utelatt fra analysene.

Til analysene av partnermessig standsformasjon vil det legges frem krysstabeller som viser antall og andel endogame par i kultureliten. Å være endogam vil her si å at begge partnere har lik sosial bakgrunn. Til dette er det benyttet en forenklet versjon av Hansens klasseskjema fra 1995.

Til sammenligning presenteres det krysstabeller som viser antall og andel homogame par blant alle klassefraksjonene. Homogame vil her si at partnere er like med hensyn til oppnådd klasseposisjon.

I tillegg er en dikotom variabel konstruert for hvorvidt partneren er kulturelite eller ikke. Dette gjør det mulig å undersøke hvilke grupper som har høyest sannsynlighet for å ha en partner med kultureliteposisjon, både blant sosial bakgrunnskategoriene, egen klasseposisjon og utdanning.

Uavhengige variabler

Sosial bakgrunn

Variabelen *Sosial bakgrunn* er sentral for oppgavens spørsmål og er ett av de tre kriteriene som kan tenkes å vise til standsformasjon. I tillegg viser denne variabelen generelt til eventuell sosial reproduksjon/sosial mobilitet. Variabelen er hentet fra Hansens klassifiseringskjema (1995), og som nevnt sammenfaller ikke dette helt med ORDC-skjemaet. Verdiene på denne variabelen er gitt etter fars yrke, eller mors der hvor fars yrke mangler. Det finnes ingen kategori i Hansens skjema som direkte sammenfaller med kultureliten i ORDC, og det er derfor ikke mulig å studere intern rekruttering direkte. Det finnes imidlertid en klassekategori som i vesentlig grad overlapper med

både kultur- og profesjonseliten: *Akademikere og profesjon (Høyere nivå)*, her omtalt som *Kultur- og profesjonseliten*. Selv om dette er en mer heterogen gruppe enn ORDCs kulturelite, er den likevel basert på de samme premisser, altså at det er en kategori bestående av topposisjoner som har mer kulturell- enn økonomisk kapital. Oversikt over de ulike klassekategoriene og hele populasjonens fordeling på disse er vist i tabellen under (18,4 % er missing).

Tabell 4. Frekvensfordeling Sosial bakgrunn

Sosial bakgrunn		
	N	Andel
Bedriftsledere, etc.	52 856	,078
Kultur- og profesjonselite	30 032	,044
Siv.ing/Ledere	51 968	,076
Priv:Middels nivå	42 193	,063
Off:Middels nivå	26 680	,039
Småbed./Kjøpmenn o.l.	17 613	,026
Lavere nivå	52 472	,078
Bonde/Fisker	59 401	,087
Fagarbeider	99 102	,146
Ufaglært arbeider	244 035	,361
Total klassifisert	670 352	1,000
Missing	152 207	
Total	828 559	

For alle verdiene har jeg konstruert såkalte dummy-variabler som inkluderes i regresjonsanalysene. En dummy-variabel er en variabel som kun har to verdier. De enhetene som har den kvalitative egenskapen, f.eks. Fagarbeider, er kodet som 1, mens alle andre får verdien 0 (Skog 2004, p. 313-314).

Inntekt

Inntektsinformasjon er inkludert i fraksjonsoversikten kun for å illustrere forskjeller mellom fraksjonene og vil ikke benyttes videre i analysene. Variabelen inkluderer imidlertid lønns-, nærings- og kapitalinntekter²³. For å unngå eventuelle svingninger fra år til år er dette gjennomsnittsinntekten regnet ut fra treårsperioden 2002-2004.

²³ Det er relativt høye standardavvik for fraksjonenes gjennomsnitt og dermed stor spredning innad, men signifikanttest med enveis variansanalyse (ANOVA) viser at alle forskjellene mellom fraksjonenes gjennomsnitt

Utdanningsnivå

Utdanningsnivå er som vist en vanlig benyttet indikator på kulturell kapital. Det dermed rimelig å forvente at den gruppen som antas å ha mest kulturell kapital også har det høyeste utdanningsnivået.

Utdanningsnivået er stadfestet ved hjelp av Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS). NUS-standarden er et sekssifret kodesystem, som gir informasjon om nivå, fagfelt, faggruppe, utdanningsgruppe og enkeltutdanninger. Variabelen for utdanningsnivå er her konstruert ut fra første siffer i NUS og inneholder dermed ikke informasjon om annet enn nivå. Nivåene strekker seg fra 0 til 8 og inndelingen er gjengitt i tabellen under (Statistisk sentralbyrå, 2001, s. 7).

Tabell 5. Frekvensfordeling utdanningsnivå

	Utdanningsnivå	
	N	Andel
0 – Ingen utd. eller skole	1 708	,002
1 – Barneskole	2 043	,003
2 – Ungdomsskole	75 533	,102
3 – Videregående grunntud.	210 623	,284
4 – Videregående avsluttende utd.	196 527	,265
5 – Påbygging til videregående	29 366	,04
6 – Univ.-/høyskole lavere nivå	173 444	,234
7 – Univ.-/høyskole høyere nivå	45 902	,062
8 – Forskerutdanning	6 042	,008
Total klassifisert	741 188	1
Missing	87 371	
Total	828 559	

Jeg har igjen valgt å benytte informasjon registrert i 2005 selv om datasettet også inneholder oppdatert informasjon fra 2006. Det er lite trolig at mange personer i den aktuelle aldersgruppen endrer utdanning, men ved å velge 2005 ser vi den høyeste utdanningen personene er registrert med det samme året som yrkeskoden, og dermed klassifiseringsgrunnlaget, er hentet fra.

Variabelen er videre delt inn i fire kategorier ut fra høyeste fullførte utdanning: Grunnskole (nivå 0-2); videregående skole (nivå 3-5); kort universitetsutdanning (nivå 6), og lang universitetsutdanning (nivå 7-8). Disse danner igjen grunnlag for dummyvariabler som benyttes i regresjonsanalysene. Det er viktig å kontrollere for dette fordi mye av effekten av sosial bakgrunn tenkes å kunne gå gjennom

er signifikante på 0,000-nivå, med unntak av Nedre middelklasse – Profesjon og Faglærte arbeidere (Skog, 2004, s. 196-207).

utdanning, en såkalt indirekte effekt. Ved å holde utdanningsnivået konstant kan det potensielt identifiseres en mer "direkte" bakgrunnseffekt.

Utdanningsnivået i kultureliten henger som sagt imidlertid tett sammen med selve posisjonen – yrkene som er klassifisert som kultureliteyrker krever i utstrakt grad formell høyere utdanning, dette gir ytterligere en grunn for å kontrollere for dette i analysene.

Utdanningsfelt

At utdanningsfelt er nært forbundet med yrke gir seg selv, spesielt for profesjonsutdannelsene. Det kan likevel være at noen utdanningsfelt gir høyere sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon, og da utover det vi ofte tenker på som typiske kulturutdannelse. Flere av yrkene i kultureliten er høytstående posisjoner hvor det kan tenkes at også andre typer utdannelse gir kvalifikasjoner som etterspørres.

Utdanningsfelt er også hentet fra NUS-kode fra 2005. Her er det gruppert ut fra andre siffer i koden som angir fagfelt. Dette er en grovinndeling og det skiller ikke mellom ulike utdanningsnivåer, men grupperer sammen utdannelse som er mest mulig faglig like. Dette innebærer for eksempel at kategorien *Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag* inneholder håndverkerutdannelse fra bygg og anlegg til sivilingeniør og arkitekt (Statistisk sentralbyrå, 2001, s. 9). Fagfeltene og hele utvalgets fordeling på disse er gjengitt i tabellen under. Enkelte av utdanningsfeltene er mer nivå-homogene enn andre. For eksempel er kategorien "allmenne fag" i hovedsak en kategori for de med grunnskole og videregående som høyest fullførte utdanning.

Ut fra disse kategoriene har jeg konstruert dummyvariabler for hvert enkelt fagfelt som benyttes i regresjonsanalysene.

Tabell 6. Frekvensfordeling utdanningsfelt

	Utdanningsfelt	
	N	Andel
Allmenne fag	151 474	,204
Humanistiske og estetiske fag	37 808	,051
Lærer/pedagogikk	42 231	,057
Samfunnsfag/juss	16 906	,023
Økonomiske og adm. fag	117 899	,159
Nat.vit., håndverk og tekniske fag	203 206	,274
Helse-, sosial- og idrettsfag	113 869	,154
Primærnæringsfag	16 660	,022
Samferdsel, sikkerhet, service	31 072	,042
Uoppgitt fagfelt	10 063	,014
Total Klassifisert	741 188	1,000
Missing	87 371	
Total	828 559	

Kontrollvariabler

For å forsøke å isolere effekten av de uavhengige variablene, vil det i tillegg til de allerede nevnte variablene kontrolleres for andre faktorer som kan tenkes å ha en innvirkning på sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon. Dette kalles for *kontrollvariabelmetoden*, og er et forsøk på å gjøre gruppene som sammenliknes så like som mulig for å kunne isolere effekten av for eksempel sosial bakgrunn (Skog, 2004, s. 41-45).

Kjønn

Som vist i oversiktsfiguren har kulturfraksjonene gjennomgående den laveste mannsandelen i de øverste tre klassene. Dette utfallet skyldes delvis et kjønnssegregert arbeidsmarked – det horisontale skillet sammenfaller som sagt i noen grad med skillet mellom offentlig- og privat sektor, og andelen menn er konsekvent høyere i profesjonsfraksjonene enn i kulturfraksjonene, men høyest i økonomifraksjonene.

Denne variabelen er inkludert for å undersøke om kjønn har betydning for sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon. Kjønn benyttes imidlertid ikke som kontrollvariabel i ordets rette forstand. Regresjonsanalysene vil foretas separat for menn og kvinner da det er mer trolig at kjønn virker *sammen* med, heller enn separat fra, andre faktorer, såkalt interseksjonalitet (Fekjær, 2010, s. 89). Dette kunne vært dekket inn ved å inkludere samspillsledd i analysene, men dette betyr en lang rekke ekstra variabler, og en ekstra komplisering av regresjonsmodellen. Analysene kjøres derfor separat for menn og kvinner.

Alder

Utvalget består som tidligere nevnt av kohorten født mellom 1955 og 1965, og at personene således var mellom 40 og 50 år gamle på klassifiseringstidspunktet i 2005. Det kan tenkes at alder spiller en rolle i sannsynligheten for å ha oppnådd kultureliteposisjon siden de eldste har ti års "forsprang" på de yngste, og det ses derfor som viktig å holde alder konstant i analysene.

Tabell 7. Frekvensfordeling fødselsår

	Fødselsår	
	N	Andel
1955	72446	0,087
1956	73590	0,088
1957	72480	0,087
1958	73330	0,088
1959	73793	0,089
1960	73878	0,089
1961	75156	0,090
1962	75848	0,091
1963	77367	0,093
1964	80112	0,096
1965	80559	0,097
Total	828559	1,000

Jeg har benyttet fødselsår til å lage en variabel som går fra 0 til 10, hvor de født i 1965 har verdien 0, mens de som er født i 1955 har verdien 10. Denne betraktes som delvis kontinuerlig og inkluderes i sannsynlighetsanalysene. For å fange opp en eventuell kurvelinær sammenheng mellom alder og kultureliteposisjon har jeg konstruert et annengradsledd, dvs. at alder opphøyes i andre potens og at parameterne for begge disse variablene tolkes sammen (Skog, 2004, s. 283-285).

4.3 Statistiske metoder

For å undersøke oppgavens ulike spørsmål vil jeg først foreta en rekke såkalt deskriptive analyser. Disse utføres ved hjelp av relativt enkle statistiske redskap: frekvensfordelinger, krysstabeller og sammenlikninger av gjennomsnitt, hvor målsetningen, i tillegg til å belyse kulturelitens standsformasjon, er å generelt se på hvordan kultureliten skiller seg fra populasjonen for øvrig. Men disse analysene forteller ikke noe om effekten av ulike faktorer for å oppnå kultureliteposisjon. For å kunne si noe om ulike gruppers sannsynlighet for å oppnå denne posisjonen er regresjonsanalyser et bedre egnet verktøy. ORDC-klassifiseringen ligger som grunnlag i samtlige analyser.

Deskriptive analyser: sammenlikning av andeler og gjennomsnitt

De deskriptive analysenes benyttes i hovedsak for å undersøke oppgavens første hovedspørsmål: Om den norske kultureliten kan sies å være preget av standsformasjon. Som vist i kapittel to er det hovedsakelig tre kriterier ved dette som er mulig å undersøke ved hjelp av de tilgjengelige data.

I tillegg til å besvare disse delspørsmålene vil informasjonen i analysene kunne bidra til en bedre forståelse av den norske kultureliten. Fremgangsmåten vil være å identifisere kulturelitens andeler på de ulike kvalitative forklaringsvariablenes verdier, for deretter å sammenlikne disse andelene med andre klassefraksjoners andeler på de samme variablene. Sammenlikningen vil hovedsakelig foretas mellom kultureliten og de to andre elitefraksjonene definert gjennom ORDC-inndelingen, samt mot populasjonen som helhet. Ved å velge ut de to andre elitefraksjonene, fremfor for eksempel arbeiderklassen, vil det klarere tydeliggjøres om kultureliten "fortjener" å være en egen elitekategori eller om de er så like at distinksjonen blir meningsløs. For bostedsspørsmålet sammenlignes kulturelitens andeler mot den økonomiske eliten og arbeiderklassen, mer om dette i neste avsnitt.

Segregeringsmål

For å undersøke en eventuell bostedsmessig segregering vil ulikhetsindeksen D benyttes. Denne finnes ved først å regne ut hvor store andeler av gruppene som skal sammenlignes som bor i et konkret område. Deretter finnes differansen mellom disse gruppene i hvert enkelt område før disse summeres. Til slutt deles denne summen på to.

$$D = \sum p_{Xi} - p_{Yi} / 2$$

D forteller oss dermed i hvilken grad personer fra de ulike kategoriene bor i samme område, og kan fortolkes som at den måler andelen av personene i de to gruppene som er sammenliknet som måtte flyttet for at fordelingen skulle vært lik (Hansen, 2007, s. 345). Sammenlikningen gjøres her mellom kultureliten og den økonomiske eliten, samt mot en arbeiderklassekategori som her består av både ufaglærte, delvis faglærte og faglærte arbeidere, og bønder. Kultureliten deles her i to grupper – de som er "første generasjon" og de som er "annen generasjon", dvs. de som har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten. Tanken er at dersom disse to gruppene er ulike så betyr det at bakgrunn også har betydning for bosetting.

Ekstern validitet/statistisk usikkerhet

Ekstern validitet handler om problemer med å generalisere fra en situasjon til en annen og er et mye omtalt problem ved utvalgsanalyser, for ikke å nevne kvalitative analyser. Med disse dataene er det imidlertid ingen problemer knyttet til å generalisere til den aktuelle kohorten – analysene foretas på hele befolkningen, og i den forstand er ikke dette snakk om utvalgsanalyser, men om populasjonsanalyser. Selv om de observerte forskjellene og sammenhengene er slik i den aktuelle

kohorten, kan det likevel knyttes usikkerhet til om de kan skyldes tilfeldigheter, såkalt slumpvariasjon (Skog, 2004, s. 121). For å undersøke dette benyttes samme metoder som ved utvalgsundersøkelser.

Når det skal generaliseres til befolkningen for øvrig dukker de samme utfordringene knyttet til ekstern validitet opp som i andre studier. Den kan tenkes en rekke faktorer som virker annerledes på andre aldersgrupper – utdanningssystemet har endret seg (også i perioden mellom yngste og eldste aldersgruppe i kohorten), urbaniseringsgrad og lignende. Det er altså mange ting som kan tenkes å påvirke generaliseringskraften, og det kunne vært foretatt analyser som ser på en aldersmessig bredere kohort. Men som nevnt er denne kohorten valgt ut fordi individene befinner seg i en alder hvor det er mer sannsynlig at man har oppnådd sin øverste posisjon enn for eksempel i tredveårsalderen. Regresjonsanalysene viser også at alder har et signifikant bidrag på sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon – at de eldste har høyere sannsynlighet enn de yngste. Det er derfor all grunn til å ekskludere de yngre årskullene.

Test av gjennomsnitts- og andelsforskjeller

Fordi det hele tiden er snakk om flere enn to gruppers andeler eller gjennomsnitt kan ikke T-test benyttes her. Jeg har derfor valgt å signifikanteste forskjellen mellom andeler og gjennomsnitt ved hjelp av F-test, også kjent som ANOVA. Dette er en variansanalyse som sammenligner variasjon mellom og innenfor grupper, og det er variasjonen innenfor gruppene som danner grunnlaget for de statistiske feilmarginene (Skog, 2004, s. 196-197). Nullhypotesen her er at det ikke er forskjeller mellom gruppenes andeler eller gjennomsnitt. Siden dette er populasjonsdata, vet vi med sikkerhet at forskjellene er reelle. Spørsmålet er imidlertid om forskjellene mellom dem er så store at vi kan utelukke slumpvariasjon, dette vil være den alternative hypotesen. Er variansen mellom grupper større enn variansen innenfor grupper, og forskjellen stor nok, blir F-verdien større enn kritisk F-verdi og nullhypotesen forkastes (Ringdal, 2001, s. 383).

Ved å bruke ANOVA i PASW (SPSS) får vi rapportert både en testobservator for hele modellen (F), men også parvise sammenlikninger av de ulike gjennomsnittene eller andelene med tilhørende signifikanssannsynlighet. Dette gir svært store tabeller som ikke vil gjengis her. Jeg vil i stedet rapportere hvilke andeler eller gjennomsnitt som ikke er signifikant forskjellige.

Logistisk regresjon

For å undersøke de to første underspørsmålene om standsformasjon i kultureliten er det nødvendig å benytte andre statistiske verktøy enn sammenlikninger av gjennomsnitt og andeler i form av krysstabeller. Multivariat regresjonsanalyse gjør det mulig å trekke inn flere forskjellige uavhengige variabler i analysen samtidig. Regresjonsanalyse er på grunn av dens brede bruksområde den kanskje mest benyttede kvantitative analysemetoden innen samfunnsvitenskapene (Midtbø, 2007, s. 11).

Mer nyanserte modeller kan med denne metoden konstrueres slik at også styrke og retning på eventuelle sammenhenger kan avdekkes, og for styrken, kvantifiseres. Andre fortrinn ved regresjonsanalyser er at man ved å kontrollere for andre variabler kan avdekke sammenhenger som er spuriøse eller konfunderte, samt skille mellom direkte og indirekte sammenhenger²⁴.

Også samspillsledd kan implementeres i regresjonsanalysen for å undersøke om det er statistisk interaksjon mellom to eller flere av de uavhengige variablene, det vil si at effekten av én uavhengig variabel er avhengig av hvilken verdi individene har på en annen uavhengig variabel, også kalt kontekstavhengige variabler (Skog, 2004, s. 214-215).

Siden den avhengige variabelen i dette tilfellet er dikotom: *kulturelite* (1), eller *ikke kulturelite* (0) er en av forutsetningene for ordinær lineær regresjonsanalyse brutt – den avhengige variabelen er ikke kontinuerlig, men på nominalnivå og slik sett brytes flere av forutsetningene for å utføre lineær regresjon. Variabelen er kvalitativ heller enn kvantitativ og det gir derfor ingen mening i å rangere verdiene. Det vil derfor benyttes logistisk regresjonsanalyse i disse analysene.

Logistisk regresjon dreier seg også om å sammenlikne andeler, men når den avhengige variabelen er dikotom vil en utregning av gjennomsnittet tilsvare andelen som har denne egenskapen (verdi 1). Vi kan ikke her, som ved lineær regresjon, forutsette at sammenhengen mellom de ulike uavhengige variablene og den avhengige er en rett linje. Andeler kan per definisjon ikke være lavere enn null eller høyere enn én og sammenhengen vil derfor ofte ta form av en S-kurve, og for å håndtere dette gjøres en logit-omkodning av andelene. Etter omkodningen har vi fått et alternativt mål på hvor ofte fenomenet forekommer med en logit-skala som går fra minus uendelig til pluss uendelig. Forskjellene går også fra å være absolutte til å være relative (Skog, 2004: 354-357).

Selve logitomkodningen gjøres i to trinn, via utregning av odds og deretter en logaritmisk omkodning av oddsen. Oddsen finnes ved å regne ut forholdstallet mellom andelene som har og som ikke har egenskapen ($Odds = \check{Y}/1-\check{Y}$). Deretter omkodes denne oddsen logaritmisk for å få en tilnærmet lineær sammenheng mellom uavhengig variabel og den nå omkodete avhengige variabelen. Logit-

²⁴ Logistisk regresjon er en diskutert og problematisert statistisk teknikk (Mood, 2010), men det er samtidig et av de mest benyttede analyseverktøyene i norsk sosiologi og jeg vil derfor ikke her gå nærmere inn på eventuelle metodiske svakheter med teknikken. En annen metodisk innvending gjelder å benytte regresjon i Bourdieu-inspirerte studier, slik denne kan sies å være. Dette er samme kritikk som er rettet mot Chan og Goldthorpe, slik jeg har vist i de foregående kapitlene. Et av poengene sier at siden Bourdieus teori er relasjonell, bør det også benyttes en metode som er relasjonell, slik korrespondanseanalysen er (Wuggenig, 2007). Jeg vil imidlertid ikke her foreta noen drøfting av hvilken analyseteknikk som generelt er den best egnede til å utføre Bourdieu-inspirerte studier, men igjen forholde meg til logistisk regresjon som et standard analyseverktøy, et verktøy som virker egnet til å svare på flere av oppgavens hypoteser.

omkodningen innebærer at vi ser på relative fremfor absolutte forskjeller. Hele logit-omkodningen blir som følger: $\text{Logit}(\tilde{Y}) = \log(\tilde{Y}/1-\tilde{Y})$ (Skog, 2004, s. 355).

Resultatene fra de binære logistiske regresjonsanalysene gjengis altså i *logits*, som angir hvor mye logaritmen av oddsen stiger når den aktuelle uavhengige variabelen øker med én. Et positivt fortegn på logiten angir at høyere verdi på den uavhengige variabelen gir en økning for logaritmen av oddsen for den avhengige variabelen. Et negativt fortegn angir det motsatte (Tuftes, 2000, s. 26-27). For dummyvariablene innebærer dette at et positivt fortegn angir en positiv effekt for de som har egenskapen (altså verdi 1).

Logits er imidlertid ikke enkle å fortolke utover fortegnet. Jeg vil derfor presentere funnene også som *predikerte sannsynligheter*, eller *estimerte andeler*. Disse beregnes ut fra logitene for gitte kombinasjoner på de uavhengige variablene, deretter tas antilogaritmen av minus logiten. Til slutt adderes 1 til dette tallet og settes inn i nevneren i en brøk hvor telleren er 1 (Tuftes, 2000, s. 29).

Likningen er som følger:

$$p = 1 / (1 + e^{-(b_0 + B_1x_1 + B_nx_n)})$$

De predikerte sannsynlighetene forteller hva sannsynligheten for å ha verdien 1 på den avhengige variabelen er for individene som har den bestemte kombinasjonen av verdier på de uavhengige variablene. En predikert sannsynlighet på for eksempel 0,025 betyr med andre ord at 2,5 prosent av individene med de gitte kjennetegnene har verdien 1 på avhengig variabel.

4.4 Metodiske utfordringer: analyser av partnervalg

I analyser av partnervalg eksisterer det en rekke problemer i valg av design. Kalmijn (1998, s. 404) peker på at homogami kan studeres ved å se på alle ekteskap i en gitt periode, eller på folk som gifter seg i en gitt tidsperiode, og mener det sistnevnte er å foretrekke, spesielt hvis man vil se på trender, men også fordi en rekke egenskaper kan endre seg etter ekteskapet er inngått – partnerne kan bli likere på flere områder. Dette kan åpenbart være tilfelle i partneranalysene som foretas i denne oppgaven siden det benyttes informasjon om alle ekteskap/samboere med barn i 2005.

Andre utfordringer er at det ikke i denne analysen ses nærmere på om dette er første ekteskap eller om personene har vært gift tidligere – dette kan tenkes å påvirke valget av ny partner (Birkelund og Heldal, 2003, s. 5). Det må også foretas valg av analytisk teknikk og fremstilling, hvor alle har fordeler og ulemper. Blant annet vil vi ved å benytte krysstabeller og se på sammenfall mellom kategorier få absolutt informasjon om partnervalgene, men denne informasjonen er samtidig sterkt påvirket av størrelsen på kategoriene og gjør det vanskelig å sammenligne homogami/endogami på tvers av grupper (Kalmijn, 1998, s. 417). På den annen side kan partnervalgene presenteres som oddsrater

eller predikert sannsynlighet, men da løper man samtidig en risiko for å fremstille resultatene slik at de absolutte tallene overses, altså at en gruppe som har veldig høy sannsynlighet for å gifte seg med en annen gruppe egentlig kan være svært liten i størrelse. I kapitlet som tar for seg partnervalg har jeg søkt å bøte på noen av disse problemene ved å presentere både krysstabeller, med absolutte tall, og predikerte sannsynligheter avledet av de logistiske regresjonsanalysene. For selv om kultureliten er en relativt liten kategori, er fokuset likevel på hvilken sannsynlighet de har for å gifte seg innenfor klassefraksjonen.

5. Kulturelitens egenart og bosetting

I dette kapitlet presenteres for det første hvordan kultureliten skiller seg fra de andre klassefraksjonene og for det andre undersøkes det første kriteriet for standsformasjon, *bosted*. De to andre kriteriene, bakgrunnsmessig- og ekteskapsmessig standsformasjon er gjenstand for analyser i de neste to kapitlene.

For å undersøke bostedsmessig standsformasjon sammenlignes bosettingsandeler og det regnes ut et mål på segregering. Til dette er det valgt ut et avgrenset geografisk område, Oslo. Det ses som hensiktsmessig å sammenligne andeler av kultureliten som er bosatt i enkelte områder med andeler av populasjonen og de andre elitefraksjonene. For segregeringsmålet er det valgt ut to klassefraksjoner: den økonomiske eliten, som er en del av den dominerende klassen, men som har en annen kapitalsammensetning enn kultureliten, og arbeiderklassen som har en lav mengde total kapital. Det er med andre ord ikke sannsynligheten for å bo et sted som undersøkes, men hvor kultureliten er bosatt.

5.1 Kultureliten og de andre

Gjennom kapittel to og tre er det vist til teoretiske og empiriske redegjørelser for hvordan kultureliten skiller seg fra andre klasser (fraksjoner). I figuren under forsøkes det å tegne et bilde av kulturelitens ved å se på dens verdier langs sentrale variabler og hvordan den skiller seg fra de andre klassefraksjonene i ORDC-skjemaet, samt populasjonen.

Befolkningens gjennomsnittlige utdanningsnivå er 4,2. Kultureliten har, som forventet ut fra klassifiseringen, det klart høyeste utdanningsnivået med 6,8, fulgt av Profesjonseliten med 6,3. Den økonomiske eliten har imidlertid kun 5,3²⁵. Av oversiktsfiguren ser vi også at dette mønsteret er likt på de to middelklassekategoriene: kulturfraksjonene har det høyeste utdanningsnivået og de økonomiske fraksjonene det laveste, med profesjonsfraksjonene i midten. Dersom vi ser på fraksjonsandelene med utdanning over videregående skole er disse 91,2 prosent for kultureliten; 81,4 prosent av profesjonseliten og 60,1 prosent av den økonomiske eliten. For populasjonen som helhet er andelen 30,4 prosent. Ved siden av å ha det høyeste utdanningsnivået utmerker kultureliten seg også ved å være den mest urbane av alle fraksjonene. I figuren fremkommer det også at av elitefraksjonene har de den laveste gjennomsnittsinntekten og den laveste mannsandelen.

²⁵ Også her viser signifikantest med ANOVA at det er signifikante forskjeller mellom gjennomsnittlig utdanningsnivå for alle fraksjonene unntatt mellom Øvre middelklasse-økonomi og Nedre middelklasse-kultur og mellom Delvis faglærte og ufaglærte arbeidere og Bønder, jordbrukere og fiskere

Figur 4. Fraksjonsvis oversikt over populasjonen

Populasjonsinformasjon – fraksjonsvis		
Elite		
Kultureliten (0,9%)	Profesjonseliten (2,4%)	Økonomisk elite (1,8%)
Inntekt: 442 000 Utdanningsnivå: 6,82 Andel i storbyregion: 0,76 Andel menn: 0,55	Inntekt: 611 000 Utdanningsnivå: 6,34 Andel i storbyregion: 0,66 Andel menn: 0,71	Inntekt: 3 034 000 Utdanningsnivå: 5,32 Andel i storbyregion: 0,69 Andel menn: 0,87
Middelklasse		
Øvre kultur (4,2%)	Øvre profesjon (12,5%)	Øvre økonomi (5,6%)
Inntekt: 346 000 Utdanningsnivå: 5,8 Andel i storbyregion: 0,51 Andel menn: 0,33	Inntekt: 415 000 Utdanningsnivå: 5,4 Andel i storbyregion: 0,56 Andel menn: 0,53	Inntekt: 726 000 Utdanningsnivå: 4,9 Andel i storbyregion: 0,61 Andel menn: 0,81
Nedre kultur (3,2%)	Nedre profesjon (9,3%)	Nedre økonomi (11,2%)
Inntekt: 259 000 Utdanningsnivå: 4,97 Andel i storbyregion: 0,44 Andel menn: 0,16	Inntekt: 298 000 Utdanningsnivå: 4,41 Andel i storbyregion: 0,50 Andel menn: 0,23	Inntekt: 337 000 Utdanningsnivå: 4,08 Andel i storbyregion: 0,48 Andel menn: 0,61
Arbeiderklasse		
Faglærte arbeidere (13,9%)		
Inntekt: 299 000 - Utdanningsnivå: 3,64 - Andel i storbyregion: 0,37 – Andel menn: 0,54		
Ufaglærte og delvis kvalifiserte arbeidere (19,8%)		
Inntekt: 269 000 – Utdanningsnivå: 3,34 – Andel i storbyregion: 0,42 – Andel menn: 0,53		
Bønder, skogsarbeidere, fiskere (1,5%)		
Inntekt: 287 000 – Utdanningsnivå: 3,32 – Andel i storbyregion: 0,17 – Andel menn: 0,80		
Overføringer (13,7%)		
Inntekt: 17 000 – Utdanningsnivå: 3,44 – Andel i storbyregion: 0,47 – Andel menn: 0,41		
Utvalget totalt (100%, N= 643 005)		
Inntekt: 356 000 – Utdanningsnivå: 4,23 – Andel i storbyregion: 0,48 – Andel menn: 0,51		

5.2 Storbyregionene

Det ble i kapittel to og tre gjort forventninger om at kultureliten skulle være urbant bosatt, og som vist i fraksjonsoversikten ovenfor, er kultureliten den mest urbant bosatte av alle klassefraksjonene, med 76 prosent bosatt i en storbyregion. Dette tyder på at kultureliten har samme preferanser for bostedsområder hva gjelder urbanitet og henger antagelig tett sammen med hvor yrkene som inngår i kultureliten er lokalisert, slik det var forventet ut fra redegjørelsen om *sosial kapital* (Bourdieu, 2006, s. 16). Tre av fire i kultureliten er med andre ord urbane etter denne klassifiseringen, mens det samme bare gjelder for hver annen person i befolkningen. Det ble imidlertid også dannet forventninger om at kultureliten i stor grad ville være bosatt i landets største by:

I tabellen under er elitefraksjonenes og populasjonens bosettingsandeler gjengitt. Inndelingen av storbyregionene er redegjort for i kapittel 4.

Tabell 8. Elitefraksjoners bosettingsandeler i storbyregionene.

Elitefraksjon	Storbyregion									Total
	Oslo	Utenfor storbyreg	Bergen	Tr.heim	Øst-landet	Tromsø	Stavanger	Kristiansand	Bodø	
Kul.-eliten	0,389	0,150	0,131	0,111	0,091	0,051	0,037	0,024	0,017	1,00
										N= 5 633
Prof.-eliten	0,380	0,194	0,078	0,074	0,146	0,021	0,064	0,028	0,013	1,00
										N= 15 351
Øk. elite	0,459	0,176	0,078	0,035	0,139	0,006	0,079	0,028	0,010	1,00
										N= 11 703
Populasjon	0,244	0,346	0,070	0,050	0,177	0,014	0,058	0,030	0,011	1,00
										N= 643 005

Av tabellen ser vi at Osloregionen²⁶ er stedet hvor de største andelene av elitene er bosatt, også kultureliten. Kultureliten skiller seg videre ut ved å ha høyere andeler enn de andre elitene bosatt i alle storbyregionene med unntak av Oslo, Stavanger og Kristiansand. Sammenlignet med populasjonen er kultureliten overrepresentert i alle storbyregionene unntatt Stavanger og Kristiansand. I kapittel to ble det formulert to hypoteser om bostedsmessig standsformasjon. Den første omhandler faktisk bosetting – de skal være konsentrert innenfor avgrensede geografiske

²⁶ Av de 32 kommunene i Osloregionen som har personer fra kultureliten bosatt er hele 85 prosent av dem fordelt på fem kommuner: Oslo er den største med 63,1 prosent, Bærum har 10,4 prosent, Ås har 4,1 prosent, mens Asker og Nesodden har henholdsvis 3,7 og 3,5 prosent.

områder og deres andeler skal videre avvike fra populasjonens andeler i samme område for å ikke bare gjenspeile et generelt høyt befolkningstall:

H1: Kultureliten er konsentrert innenfor et mindre geografisk område, og deres andel der er høyere enn populasjonens andel i samme område.

Den andre hypotesen handler om kulturelitens forskjell fra de andre elitene slik det forventes blant annet på grunnlag av kapitalteorien. Det kan være at den første hypotesen støttes, altså at kultureliten er konsentrert innenfor et område og i tillegg har en høyere andel enn befolkningen, men dersom dette ikke avviker fra de andre elitenes andeler kan dette indikere en mer generell elitemessig bostedssegregering enn standsformasjon for kultureliten. Hypotesen ble derfor:

H2: Kulturelitens bosettingsandeler avviker fra de andre elitenes bosettingsandeler.

At kultureliten skiller seg nevneverdig fra populasjonen og den økonomiske eliten ved oftere å være bosatt i en storbyregion ses imidlertid ikke tilstrekkelig for å konkludere med at det forekommer bostedsmessig standsformasjon. For å undersøke hypotesene nærmere vil jeg derfor ta utgangspunkt i Oslo, ikke som storbyregion, men som *by*. Det er lettere å finne mønstre innenfor bygrensen enn å skulle benytte seg av et stort antall kommuner. Oslo er videre byen med det største innbyggertallet og det største antallet individer med kultureliteposisjon. Totalt er det ca. 80 000 personer fra alderskohorten født mellom 1955 og 1965 som er bosatt i Oslo, hvorav 1400 har kultureliteposisjon.

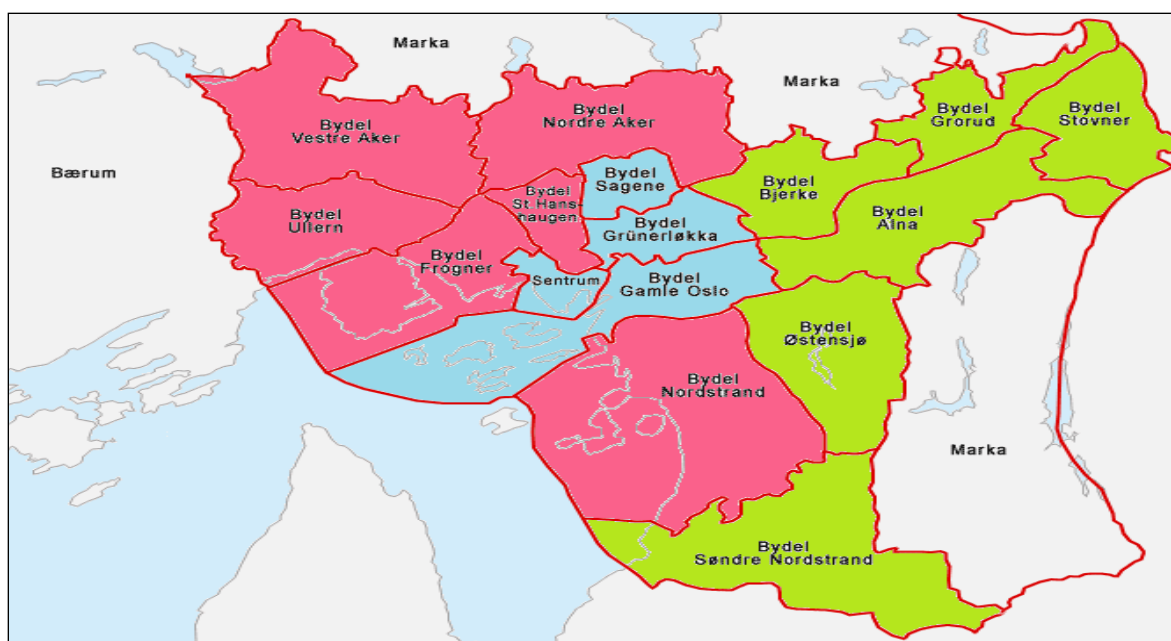
For å undersøke hypotesene anlegges det en analysestrategi på tre nivåer. På første nivå gjøres det en tradisjonell og grov geografisk inndeling av byen – totalt tre områder. På andre nivå benyttes de offisielle bydelene – totalt 17 områder. På det tredje nivået benyttes en soneinndeling som totalt gir 60 områder. De samme to hypotesene forsøkes testet på hvert nivå og tanken er at nivå tre gir mer støtte for å forkaste eller beholde hypotesene enn nivå én.

5.3 Oslo: nivå 1

Oslo oppfattes ofte som en sosialt delt by. Tradisjonelt har skillet som deler byen i øst og vest gått langs Uelandsgate, som går parallelt med Akerselva. Bydelene som ligger rett øst for Akerselva er tradisjonelt sett på som østkantbydeler, men i lys av nyere bosettingsmønstre virker det også hensiktsmessig å sette inn en midtdel her slik at byen dermed deles inn i vest, øst og sentrum.. Bydel Nordstrand er til tross for at den ligger øst for sentrum, plassert i vestkantdelen. Den er ”østkantens vestkant”²⁷. Inndelingen er illustrert i figuren under.

²⁷ Bydelene er i utgangspunktet konstruert som administrative enheter, men gjennom en rekke forsøksvise analyser, helt ned på grunnkrets nivå, viser det seg at de også virker rimelige å benytte som analytiske enheter.

Figur 5. Oslo nivå 1

Resultatet av denne inndelingen er gjengitt i tabell 2. Av denne ser vi at vi for det første har fått støtte for den første bostedshypotesen med nivå 1-inndelingen: nesten syv av ti med kultureliteposisjon bor på Oslos vestkant – dette er også en vesentlig høyere andel enn populasjonens. Det fremkommer også at kultureliten er underrepresentert på østkanten mens andelen i sentrum er ganske lik populasjonens.

Tabell 9. Elitene og populasjonens bosettingsandeler. Nivå 1-inndeling²⁸

Elitefraksjon	Oslo nivå 1			Total
	Sentrum	Vest	Øst	
Kultureliten	0,162	0,667	0,162	0,992
				N= 1 343
Profesjonseliten	0,117	0,684	0,195	0,995
				N= 2 862
Økonomisk elite	0,03	0,863	0,098	0,992
				N= 2 607
Populasjon	0,178	0,427	0,39	0,995
				N= 70 218

Når det gjelder den andre bostedshypotesen, finner vi foreløpig støtte også for den. Kulturelitens andeler skiller seg fra de andre elitenes, og særlig fra den økonomiske eliten, hvor hele 86 prosent er bosatt på Oslos vestkant. Fra kapitalteorien er det også forventet at det de største forskjellene skal finnes mellom nettopp kultureliten og den økonomiske eliten, mens profesjonseliten bør være

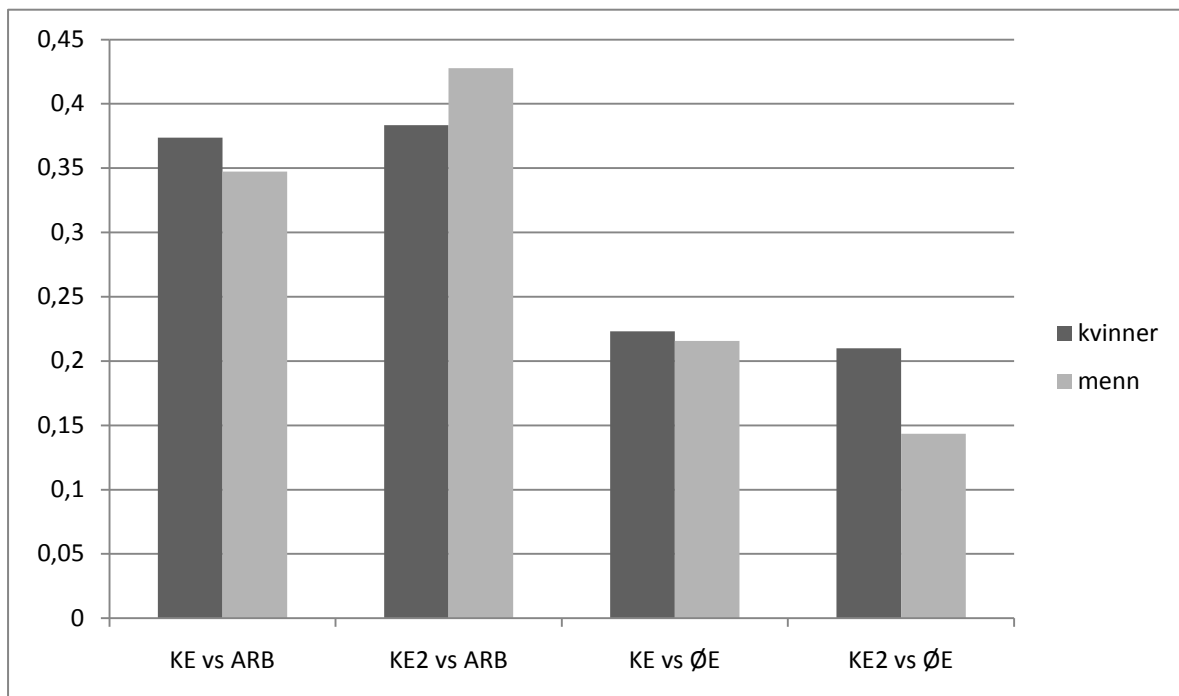
²⁸ Andelene summerer seg ikke til 1 fordi "marka" er utelatt. Totalt bor 0,5 prosent av populasjonen der.

plassert mellom disse. Det er imidlertid nesten ikke forskjell mellom kultureliten og profesjonselitens andeler på vestkanten, mens kultureliten har høyere andel i sentrum og profesjonseliten høyere på østkanten. Trenden er likevel at alle elitene i stor grad er bosatt på vestkanten.

Segregering

Et annet mål på bosetting kan gjøres gjennom å se på hvor segregert kultureliten er i forhold til andre kategorier. I hvilken *grad* bor kultureliten i samme område som arbeiderklassen og den økonomiske eliten? For å se om det kan være forskjeller etter bakgrunn skilles det her mellom første- og annengenerasjons kulturelite. Segregeringen måles ved ulikhetsindeksen *D*. *D* måler andelen av personene i de ulike kategoriene som måttet flytte for at det skulle vært en lik fordeling. I motsetning til de tidligere bostedsanalysene skilles det her mellom menn og kvinner. I analysene her sammenliknes først kultureliten (KE) med arbeiderklassen (ARB), for henholdsvis menn og kvinner. Deretter foretas sammenlikningen en gang til, men denne gangen mellom "annengenerasjons" kulturelite (KE2), dvs. de som er i kultureliten og som i tillegg har sosial bakgrunn fra *kultur- og profesjonseliten*. Den tredje sammenlikningen foretas mellom kultureliten og den økonomiske eliten (ØE), mens den fjerde ser på annengenerasjons kulturelite mot den økonomiske eliten.

Figur 6. Segregeringsmål for første- og annengenerasjonkulturelite mot arbeiderklassen og den økonomiske eliten. Nivå 1. N= 23481 for kvinner, 24136 for menn

Det er allerede vist at det ikke er særlig stor forskjell mellom kultureliten og den økonomiske eliten, og fra illustrasjonen på segregeringsmålet over ser vi at det er langt større forskjeller til arbeiderklassen. Dette kan tyde på at forskjeller i den totale mengden kapital betyr mer enn kapitalsammensetningen for de som har mye kapital totalt, men også at det er en vesensforskjell

mellom de to elitefraksjonene (kapitaltypene). Vi får imidlertid også illustrert at for menn spiller bakgrunn en rolle. Menn som er annengenerasjons kulturelite er mer segregerte fra arbeiderklassen og mindre segregerte fra den økonomiske eliten. Kvinnene er også mer segregert fra arbeiderklassen når de er annengenerasjon, men mens de var mer segregerte enn menn blant førstegenerasjon er de mindre i andregenerasjon. Det er verdt å merke seg at det er små segregeringsforskjeller mellom første og annengenerasjons kvinnelige kulturelite både mot arbeiderklassen og mot den økonomiske eliten. Konklusjonen er at begge hypotesene er støttet på nivå-1, men begrenset for H2 da forskjellen til profesjonselitene er så liten.

5.4 Oslo: nivå 2

Nivå 2-inndelingen benytter de offisielle bydelene i Oslo. I figur 1 vises den geografiske beliggenheten, hvilke som er vestkant-, sentrums- og østkantbydeler. Bosettingsandelene ut fra nivå 2-inndelingen er gjengitt i tabell 3.

Tabell 10. Elitene og populasjonens bosettingsandsandeler etter nivå 2-inndeling

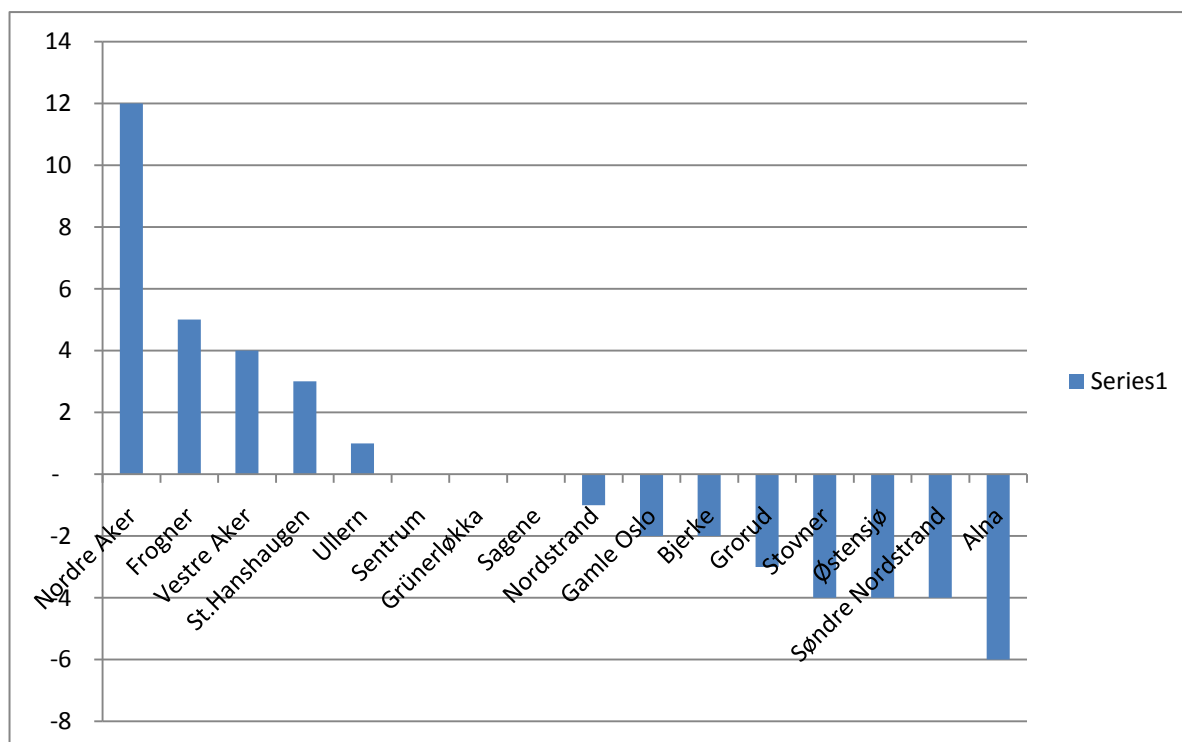
Bydel	Elitefraksjon			Populasjon
	Kulturelitene	Profesjonselitene	Økonomisk elite	
Gamle Oslo	0,044	0,029	0,009	0,06
Grünerløkka	0,062	0,045	0,011	0,062
Sagene	0,049	0,037	0,007	0,049
St. Hanshaugen	0,081	0,059	0,027	0,046
Frogner	0,126	0,13	0,137	0,078
Ullern	0,064	0,098	0,138	0,052
Vestre Aker	0,116	0,143	0,3	0,079
Nordre Aker	0,202	0,16	0,113	0,083
Bjerke	0,025	0,026	0,014	0,045
Grorud	0,023	0,017	0,006	0,049
Stovner	0,01	0,022	0,013	0,052
Alna	0,018	0,034	0,012	0,082
Østensjø	0,046	0,056	0,029	0,086
Nordstrand	0,078	0,094	0,147	0,088
Søndre Nordstrand	0,04	0,04	0,024	0,076
Sentrum	0,007	0,005	0,003	0,007
Marka	0,008	0,005	0,008	0,005
Total	1	1	1	1
N	1 354	2 862	2 629	70 552

I tabellen over fremkommer det at det særlig er vestkantbydelene Frogner, Ullern, Vestre Aker og Nordre Aker som utmerker seg ved at alle elitefraksjonene har høye andeler bosatt der. Bydelen hvor den høyeste andelen av kulturelitene er bosatt er *Nordre Aker* – hvert femte individ i kulturelitene er

bosatt der. Dette er samtidig bydelen med høyest andel av profesjonseliten bosatt, 16 prosent. Den økonomiske eliten skiller seg fra de andre elitene ved å ha hele 30 prosent bosatt i *Vestre Aker*.

Kulturelitens over- eller underrepresentasjon er forsøkt enklere fremstilt i figuren under ved å sammenlikne kulturelitens andeler i de enkelte bydeler med populasjonens andeler. Forskjellene er oppgitt i prosentpoeng.

Figur 7. Kulturelitens over-/underrepresentasjon sammenliknet med populasjonen. Nivå 2-inndeling.

Mønsteret fra nivå 1-inndelingen holder seg i stor grad også på dette nivået – Kultureliten er overrepresentert i alle vestkantbydelene, med unntak av *Nordstrand*, hvor den er svakt underrepresentert, og den er underrepresentert i alle østkantbydelene. I sentrumsbydelene har kultureliten samme andel bosatt som populasjonen.

I tilfellet Nordre Aker er bosettingen relativt klar, med en stor overrepresentasjon av kultureliten. Populasjonen har åtte prosent bosatt i denne bydelen, en forskjell på 12 prosentpoeng fra kultureliten. Dette gir støtte til den andre bostedshypotesen – flere mindre områder hvor det er store forskjeller mellom kulturelitens og populasjonens bosettingsandeler er identifisert.

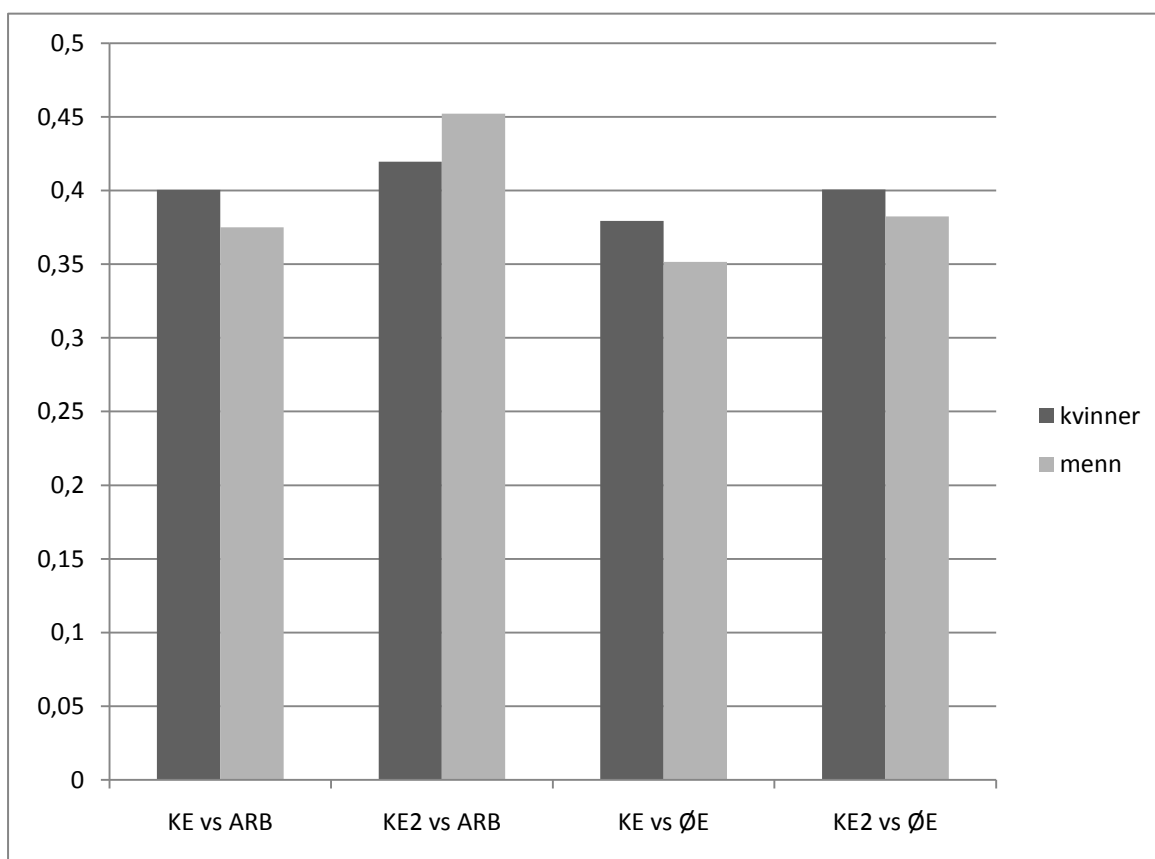
Den andre bostedshypotesen får mer støtte her enn ved nivå 1-inndelingen, men igjen er det som forventet av kapitalteorien større forskjeller mellom kultureliten og den økonomiske eliten enn mellom førstnevnte og profesjonseliten.

Det er fortsatt slik at elitene har høye bosettingsandeler i de samme vestkantbydelene. I bydel Frogner har de nesten identiske andeler, mens i bydel Ullern skiller det fire prosentpoeng mellom kultureliten og profesjonseliten, og åtte prosentpoeng mellom kultureliten og den økonomiske eliten. I Vestre Aker skiller det bare to prosentpoeng mellom kultureliten og profesjonseliten, mens den økonomiske eliten her skiller seg kraftig fra de to førstnevnte. Også i sentrumsbydelene er det den økonomiske eliten som skiller seg fra de to andre fraksjonene. Kultureliten har der samme andel bosatt som populasjonen i alle bydelene unntatt Gamle Oslo, hvor de er underrepresentert med to prosentpoeng. Både profesjonseliten og den økonomiske eliten er underrepresentert i sentrumsbydelene, men den økonomiske eliten i mye større grad enn profesjonseliten.

Segregering

Ved å igjen benytte ulikhetsindeksen D , får vi følgende resultater for nivå 2-inndelingen:

Figur 8. Segregeringsmål for første- og annengenerasjonkulturelite mot arbeiderklassen og den økonomiske eliten. Nivå 2. N= 23841 for kvinner, 24136 for menn

Resultatet fra undersøkelsen her viser at kulturelitens segregering mot arbeiderklassen er relativt lik som på nivå 1, både for første- og annengenerasjon, og med hensyn til kjønnsmonsteret.

Bydelsinndelingen avdekker imidlertid at kultureliten og den økonomiske eliten er vesentlig mer

segregerte enn hva vi fant på nivå 1. Igjen er det slik at annengenerasjon bor mer segregert enn første generasjon. Både H1 og H2 er styrket gjennom nivå-2 inndelingen.

5.5 Oslo: nivå 3

Den fineste geografiske inndelingen som benyttes her er såkalt Standard soneinndeling, noe som gir totalt seksti områder. Totalt er det ti av disse sonene som utmerker seg som generelle elitesoner, hvor det er satt som kriterium at minst tre prosent av den samlede eliten skal være bosatt der og at den samtidig ikke skal være underrepresentert i forhold til befolkningsandelen. Totalt bor 48 prosent av eliten i disse sonene. Dersom vi legger til sonene hvor én eller to av elitene har over tre prosent bosatt ender vi totalt opp med 14 soner. I to av sonene, Ljansbyen og Østensjø, er det imidlertid kun profesjonseliten som har over tre prosent bosatt, men befolkningens andel i disse er likevel høyere, og selv profesjonseliten er underrepresentert. Disse to sonene ekskluderes som elitesoner. Totalt ender vi dermed opp med 12 elitesoner. Totalt sett bor 52,5 prosent av eliten i disse sonene, populasjonens prosentandel er på 25,7. Elitesonene og andelene er gjengitt i tabell 11.

Tabell 11. Elitenes og populasjonens bosettingsandeler i elitesonene. Nivå 3-inndeling

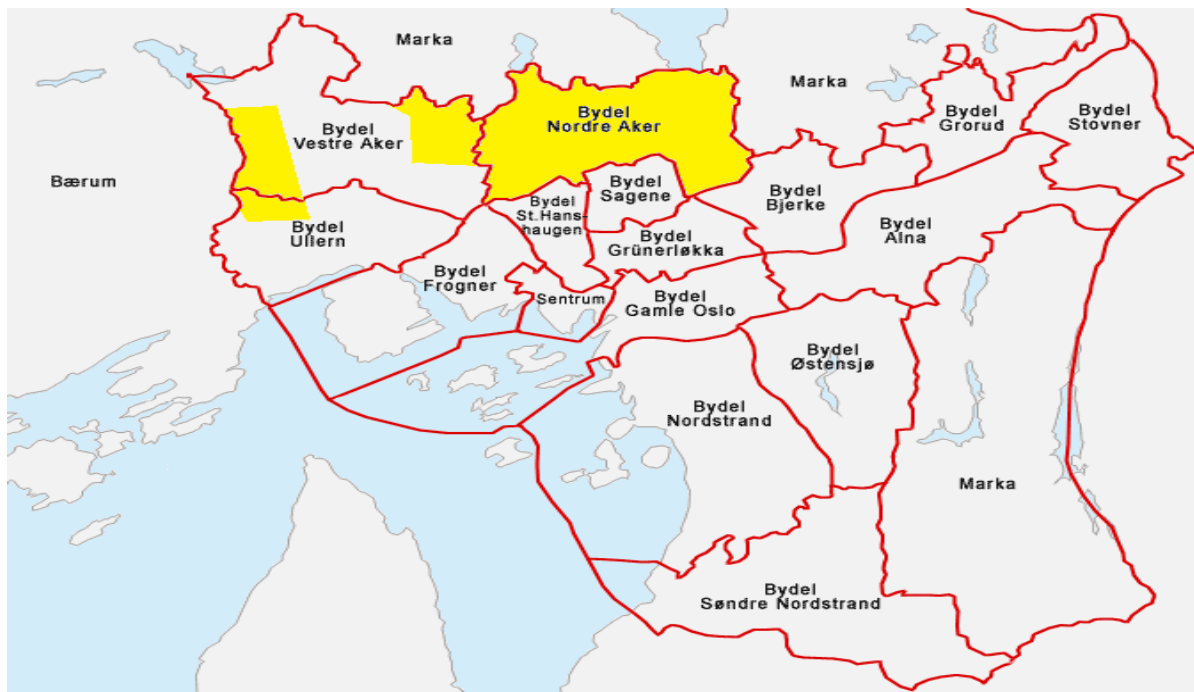
Sone	Elitefraksjon				Populasjon
	Elite samlet	Kultureliten	Profesjonseliten	Økonomisk elite	
Frogner	0,038	0,029	0,038	0,042	0,019
Majorstua	0,023	0,035	0,023	0,015	0,015
Bekkelaget	0,041	0,021	0,031	0,062	0,023
Nordstrandbyen	0,033	0,027	0,027	0,044	0,021
Grefsenlia	0,057	0,071	0,058	0,049	0,041
Tåsen	0,075	0,101	0,083	0,052	0,034
Ris	0,059	0,049	0,038	0,088	0,02
Borgen	0,036	0,02	0,024	0,057	0,012
Huseby	0,022	0,009	0,021	0,031	0,01
Holmenbyen	0,049	0,029	0,042	0,067	0,023
Holmenkollen	0,04	0,015	0,027	0,068	0,016
Røahagen	0,052	0,041	0,045	0,066	0,024
Total	0,525	0,446	0,457	0,641	0,257
N	3 530	595	1 334	1 702	18 510

Naturlig nok ser vi at alle elitesonene er lokalisert på Oslos vestkant. Vi ser også at elitefraksjonene i stor grad er bosatt i de samme områdene. Det er likevel noen soner som utmerker seg ved at én elitefraksjon har høyere eller lavere andel bosatt. For eksempel har Bekkelaget, Huseby og Holmenkollen alle en overrepresentasjon av profesjonseliten og den økonomiske eliten, mens kultureliten er underrepresentert. Det er kun 5 soner hvor mer enn 3 prosent av kultureliten er bosatt og av disse er det tre soner hvor de har høyere andeler bosatt enn de andre elitene. På

Majorstua har ingen av de andre elitene over tre prosent. Profesjonseliten har høyere prosentandeler bosatt i syv soner (ni med Ljansbyen og Østensjø), men har ikke i noen av disse høyere andeler enn begge de andre elitene. Den økonomiske eliten har på sin side mer enn tre prosent bosatt i hele elleve av tolv soner, og i ni av sonene har de den høyeste andelen.

Dersom grensen for å karakterisere en sone som elitesone økes til at minst fem prosent av den totale eliten er bosatt der er vi nede i fire soner: Tåsen, Ris, Grefsenlia og Røahagen. Dette er samtidig de sonene hvor kultureliten har sine høyeste bosettingsandeler. Samlet sett bor 24,3 prosent eller nesten hver fjerde person i Oslos elite i disse sonene, mens det tilsvarende tallet for kultureliten er 26,3 prosent. Disse sonene er markert ut på kartet i figuren under:

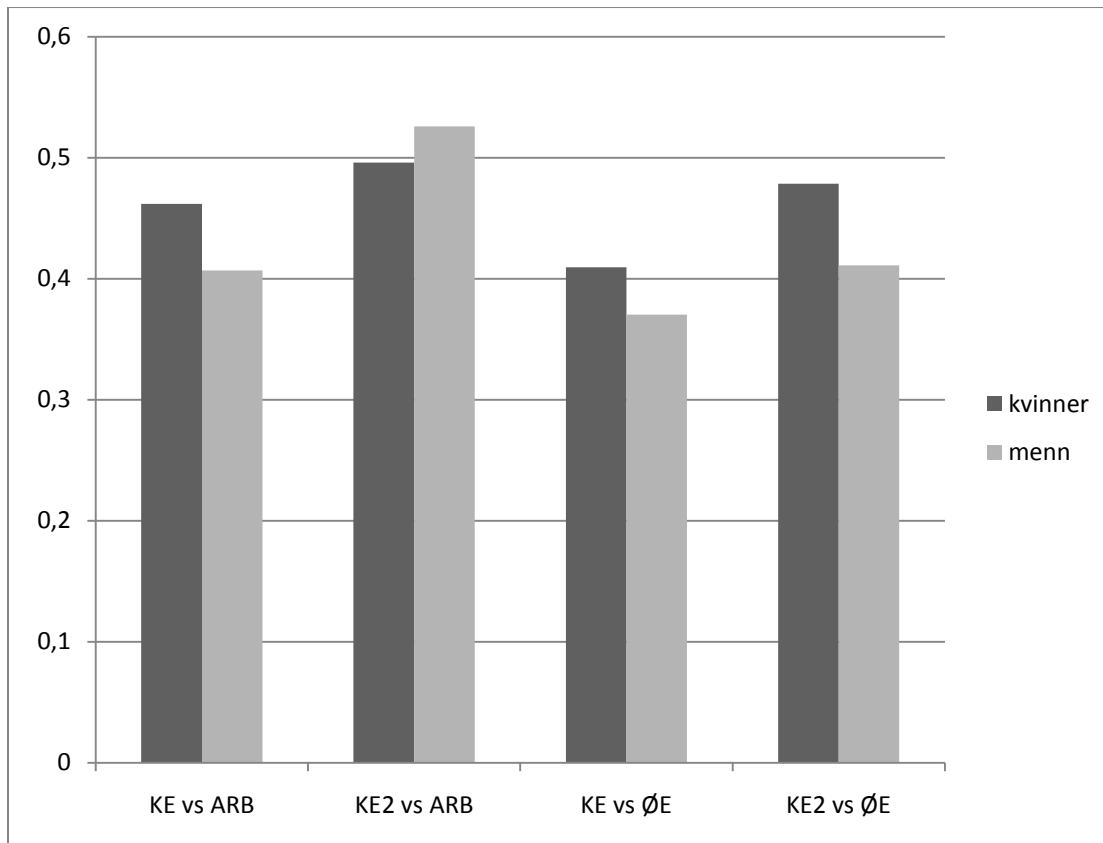
Figur 9. Fire elitesoner etter nivå 3-inndeling.

Segregering

Ved å foreta en undersøkelse av segregeringsgraden også på den detaljerte inndelingen får vi resultatene som er gjengitt i figur 6.

Figur 10. Segregeringsmål for første- og annengenerasjonkulturelite mot arbeiderklassen og den økonomiske eliten. Nivå 3. N= 23886 for kvinner, 24674 for menn.

Her ser vi at segregeringsgraden er enda høyere mellom kultureliten og arbeiderklassen, for både første- og annengenerasjon og for begge kjønn. Kjønnforskjellene holder seg også her ved at det er kvinnene som er førstegenerasjons kulturelite som er de mest segregert fra arbeiderklassen, for annengenerasjon er det menn. Segregeringen målt mot den økonomiske overklassen har også økt ytterligere. Ut fra denne inndelingen er kvinner som er annengenerasjons kulturelite neste like segregert fra den økonomiske overklassen som de er fra arbeiderklassen.

Også ved å benytte denne inndelingen finner vi støtte til den første bosettingshypotesen – av de tolv elitesonene som ble identifisert er kultureliten overrepresentert i totalt ni av disse sammenliknet med populasjonens andeler. Vi har også sett at mer enn hver fjerde person i kultureliten er bosatt i de fire fremste elitesonene, mens bare 11,9 prosent av populasjonen er bosatt der.

Den andre bosettingshypotesen har ved de to andre nivåinndelingene også fått støtte, men da hovedsakelig ved forskjeller mellom kultureliten og den økonomiske elitens bosettingsandeler. For

de tolv elitesonene samlet skiller det hele 19,5 prosentpoeng mellom kultureliten og den økonomiske eliten, mens forskjellen mellom kultureliten og profesjonseliten er minimal – under ett prosentpoeng. Det er forskjellen mellom kapitaltypene – økonomi og kultur – som kommer klart frem. I de fire elitesonene, hvor kultureliten har sine høyeste bosettingsandeler, er det heller ikke store forskjeller mellom profesjonseliten og kultureliten. Konklusjonen må dermed være at den tredje bosettingshypotesen har støtte ved at den økonomiske eliten skiller seg kraftig fra kultureliten, men også fra profesjonseliten.

5.6 Oppsummering

Kultureliten har vist seg som en fraksjon som i svært stor grad er urbant bosatt, den andelsmessig største gruppen er bosatt i Oslo.

Ut fra resultatene over virker det rimelig å si at kultureliten i stor grad er konsentrert innenfor det samme området. På Oslos vestkant er 67 prosent av byens kulturelite bosatt. Ved en ytterligere oppdeling av byen står mønsteret fast. Den første bosettingshypotesen har dermed fått støtte, men når det gjelder andelsforskjeller *mellom* elitene – den andre bosettingshypotesen – er det den økonomiske eliten som skiller seg fra både kultureliten og profesjonseliten. Forskjellen mellom de to sistnevnte finnes, men er svært liten, og den tredje hypotesen får dermed bare begrenset støtte. Dette bildet understøttes av segregeringsmålene – jo finere inndeling som er benyttet jo mer segregerte er kultureliten fra både arbeiderklassen og den økonomiske eliten. Vi har også sett at sosial bakgrunn spiller inn som en viktig faktor for kultureliten – de som også har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten er ytterligere segregerte.

En foreløpig konklusjon er at kulturelitens bosettingsmønstre i Oslo skiller seg både fra populasjonens bosetting, den økonomiske elitens og arbeiderklassens, men at dette ikke er tilstrekkelig for å konkludere med standsformasjon. Det totale bildet kan indikere at kultureliten har "a sense of one's place", også geografisk, slik Rosenlund (2001) og Ottosen (2009) viser til i sine funn og at det er et overlapp mellom sosiale og geografiske skillelinjer. Diskusjonen tas opp i siste kapittel.

6. Sosial bakgrunn og kultureliteposisjon

”De små jordlapper var med græs, med potet og byg, buskapen gikk om sommeren i utmarken og stod om vinteren på bås, det var så evig og uforanderlig. Børn lærte det samme som deres foreldre kunde, intet mindre og intet mer, og dagene gikk, livet gikk.” (Hamsun, 1998, s. 35).

I dette kapitlet undersøkes det andre kriteriet for standsformasjon i den norske kultureliten, om reproduksjon av posisjon på tvers av generasjoner. Er det slik at sosial bakgrunn har en stor effekt på sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon betyr dette at kultureliten kan betraktes som mer lukket for andre, som ikke har ”rett” bakgrunn. Ut fra kapitalteorien som ble presentert i kapittel to er det dannet forventninger om at sosial bakgrunn skal ha en klar effekt for å oppnå kultureliteposisjon (Bourdieu, 2006, s. 24). I kapittel tre ble det vist til norsk empiri som understøtter dette (Hansen, 1995), men også til studier som sår tvil om kulturell kapital er så virksom i Norge som teorien antyder (Danielsen, 1998; Skarpenes, 2007).

6.1 Kultureliten og sosial bakgrunn

Forventningene fra redegjørelsen i kapittel to og tre er ikke like sterke som Hamsuns, men er likevel at sosial bakgrunn skal ha en betydelig effekt på egen oppnådd posisjon og at kultureliten i større grad enn de andre elitefraksjonene er preget av medlemmer med elitebakgrunn generelt og høy kulturbakgrunn spesielt. I tillegg forventes det også at de har en mindre andel som har arbeiderbakgrunn enn de andre elitefraksjonene. Ut fra dette ble følgende hypoteser formulert:

H3: Kultureliten har en større andel individer med høy kulturbakgrunn enn de andre elitefraksjonene.

H4: Kultureliten har en mindre andel individer med arbeiderklassebakgrunn enn de andre elitefraksjonene.

For å undersøke de to første bakgrunnsypotesene er det benyttet en krysstabell, prosentuert ut fra klassefraksjon for å kunne sammenligne bakgrunnsandeler innenfor hver av disse. Tabellen er gjengitt under.

Tabell 12 Sosial bakgrunn for elitefraksjoner og populasjon.

Sosial bakgrunn	Klassefraksjon			
	Kulturelite	Profesjons-elite	Økonomisk elite	Populasjon
Bedriftsledere, etc.	0,113	0,116	0,247	0,077
Kultur- og profesjonselite	0,203	0,162	0,087	0,043
Siv.ing/Ledere	0,166	0,174	0,116	0,076
Priv:Middels nivå	0,064	0,074	0,074	0,062
Off:Middels nivå	0,071	0,059	0,037	0,039
Småbed./Kjøpmenn	0,028	0,022	0,070	0,026
Lavere nivå	0,067	0,062	0,062	0,076
Bonde/Fisker	0,056	0,053	0,063	0,091
Fagarbeider	0,087	0,101	0,085	0,147
Ufaglært arbeider	0,145	0,176	0,158	0,363
Total	1,000 N= 4 883	1,000 N= 13 644	1,000 N= 11 235	1,000 N= 580 751

Som det fremkommer i tabellen over er den andelsmessig største bakgrunns-kategorien i kultureliten, med ca. 20 prosent, *kultur- og profesjonselite*. Tabellen er av plasshensyn begrenset til kun elitefraksjonene og populasjonen, men det er ingen fraksjoner, bortsett fra profesjonseliten som har noe i nærheten av en like høy andel med denne bakgrunnen som kultureliten. Til sammenligning er det 4,3 prosent av populasjonen som har denne bakgrunnen. Ut fra dette kan vi si at det, ikke overraskende er støtte for H3. Dette skyldes i all hovedsak at hypotesen er formulert til å gjelde andeler. Hadde det i stedet dreid seg om absolutte tall, er det profesjonseliten som har den største gruppen av individer med denne bakgrunnen med 2217 personer mot kulturelitens 993.

Videre ser vi at også de to andre elitebakgrunnene er godt representert i kultureliten. Ved å summere de tre bakgrunnsmessige toppkategoriene finner vi at totalt 48,2 prosent av kultureliten har elitebakgrunn. Også de to andre elitefraksjonene har imidlertid høye andeler med elitebakgrunn. Profesjonseliten har 45,2 prosent, mens den økonomiske eliten har 45 prosent. For øvrig er det 19,6 prosent i populasjonen som har elitebakgrunn. Når det gjelder H4 og andelene med bakgrunn fra arbeiderklassen, er de tre nederste bakgrunns-kategoriene – Bonde/fisker, Fagarbeider og ufaglært arbeider – slått sammen. Av elitefraksjonene er den største andelen å finne i den profesjonseliten,

hvor 33 prosent har en slik bakgrunn. I den økonomiske eliten er andelen 30,6 prosent, mens den laveste andelen på 28,8 prosent er å finne i kultureliten. Det er dermed funnet støtte også for H4, men bare i begrenset grad siden forskjellene mellom elitene er svært små. I populasjonen er det til sammenligning hele 60,1 prosent som har arbeiderklassebakgrunn.

Det kan her være verdt å nevne at siden andeler og sannsynligheter er nært forbundet, kunne vi ved å prosentuerer tabellen den andre veien – ut fra sosial bakgrunn, fått en indikator på sannsynligheten for at et tilfeldig uttrukket individ fra en verdi på bakgrunnsvariabelen skulle ha for å oppnå kultureliteposisjon. Denne sannsynligheten er imidlertid ubetinget, og det kan derfor ikke ut fra denne sies noe om andre faktorer som påvirker sannsynligheten, for å gjøre dette er det derfor benyttet logistiske regresjonsanalyser.

6.2 Sosial bakgrunn, utdanning og kultureliteposisjon

Selv om de to første bakgrunnshypotesene har fått støtte er det nødvendig å gjøre ytterligere analyser for å undersøke en eventuell bakgrunnsmessig standsformasjon. Vi har sett at sosial bakgrunn spiller en vesentlig rolle i sammensetningen av kultureliten, men foreløpig vet vi lite om hvilken effekt dette har på å oppnå kultureliteposisjon, kontrollert for andre viktige faktorer. Ut fra kapittel to er det dannet forventninger om at standsformasjon også kan undersøkes ved å sammenligne sannsynligheter for å oppnå kultureliteposisjon. En indikator på standsformasjon kan være at individene med høyere kulturbakgrunn har større sannsynlighet enn andre, også når de har samme utdanningsnivå, -felt og alder. Ut fra dette ble det formulert ytterligere to hypoteser:

H5: Individer med høy kulturbakgrunn har vesentlig større sannsynlighet enn andre for å oppnå kultureliteposisjon.

H6: Individer med høy kultur-utdanning har vesentlig større sannsynlighet enn andre for å oppnå kultureliteposisjon.

Disse er forsøkt testet ved å benytte separate logistiske regresjonsanalyser for hvert av kjønnene. Resultatene er gjengitt i tabellene under.

Tabell 13. Logistisk regresjon: Kultureliteposisjon etter sosial bakgrunn, alder, utdanningsnivå og utdanningsfelt. Kvinner.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstantledd	-5,946***	,067	-7,700***	,242	-7,560***	,351
Sosial bakgrunn						
Bedriftsleder	1,450***	,082	0,361***	,086	0,367***	,086
Kultur/profesjon	2,504***	,074	0,692***	,079	0,627***	,080
Siv. Ing/ledere	1,733***	,077	0,389***	,081	0,379***	,081
Funksjonær middels nivå, priv. sektor	0,974***	,101	0,226*	,104	0,200	,105
Funksjonær middels nivå, off. sektor	1,405***	,102	0,367***	,106	0,326**	,107
Småbedrifter/kjøpmenn	0,965***	,142	0,237	,146	0,218	,147
Lavere funksjonær	0,820***	,099	0,345***	,102	0,306**	,102
Primærnæringsyrker	0,564***	,102	0,080	,105	0,085	,106
Faglært arbeider	0,371***	,092	0,156	,094	0,153	,095
Ufaglært arbeider	(ref)					
Alder	0,031***	,007	0,056***	,007	0,047	,007
Utdanningsnivå						
Videregående skole			0,25	,250	0,962***	,270
Universitet kort			2,364***	,240	3,061***	,294
Universitet lang			4,923***	,240	5,708***	,294
Grunnskole			(ref)			
Utdanningsfelt						
Allmennfag					-0,073	,257
Humanistiske og estetiske fag					0,709***	,078
Pedagogikk og lærer					-0,705***	,206
Samfunnsfag og juss					-1,108***	,208
Økonomiske og administrative fag					-1,486***	,225
Naturvitenskapelige, tekniske og h.verk					-1,200***	,209
Helse, sosial og idrettsfag					-0,957***	,202
Primærnæringsfag					-0,946***	,252
Samferdsel, sikkerhet og service					-3,679***	1,021
Fagfelt ikke oppgitt					(ref)	
-2 Log likelihood	24569,902		19226,75		18774,941	
Nagelkerke R2	0,058		0,269		0,287	

*P < 0,05; ** P < 0,01; *** P < 0,001

N= 285 937

Tabell 14. Logistisk regresjon: Kultureliteposisjon etter sosial bakgrunn, alder, utdanningsnivå og utdanningsfelt. Menn.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstantledd	-5,834***	,061	-7,369***	,199	-7,525***	,284
Sosial bakgrunn						
Bedriftsleder	1,182***	,080	0,141	,082	0,097	,083
Kultur/profesjon	2,521***	,067	0,804***	,071	0,618***	,072
Siv. Ing/ledere	1,720***	,070	0,404***	,073	0,339***	,073
Funksjonær middels nivå, priv. sektor	0,983***	,092	0,271**	,094	0,218*	,095
Funksjonær middels nivå, off. sektor	1,632***	,087	0,574***	,089	0,546***	,091
Småbedrifter/kjøpmenn	0,999***	,126	0,423***	,129	0,310*	,131
Lavere funksjonær	0,774***	,091	0,302***	,093	0,228*	,094
Primærnæringsyrker	0,294**	,100	0,076	,102	0,020	,105
Faglært arbeider	0,425***	,082	0,192*	,084	0,169*	,085
Ufaglært arbeider	(ref)					
Alder	0,045***	,006	0,037***	,006	0,032***	,006
Utdanningsnivå						
Videregående skole			,319	,204	1,638***	,215
Universitet kort			2,325***	,198	3,666***	,241
Universitet lang			4,300***	,196	5,905***	,238
Grunnskole			(ref)			
Utdanningsfelt						
Allmennfag					0,220	,206
Humanistiske og estetiske fag					0,836***	,099
Pedagogikk og lærer					-0,783***	,184
Samfunnsfag og juss					-1,176***	,170
Økonomiske og administrative fag					-1,542***	,178
Naturvitenskapelige, tekniske og h.verk					-1,685***	,166
Helse, sosial og idrettsfag					-1,529***	,175
Primærnæringsfag					-1,245***	,195
Samferdsel, sikkerhet og service					-4,443***	,389
Fagfelt ikke oppgitt					(ref)	
-2 Log likelihood	28501,842		23082,194		21726,194	
Nagelkerke R2	0,063		0,248		0,294	

*P < 0,05; ** P < 0,01; *** P < 0,001

N= 291 832

Resultater for begge kjønn

Resultatene viser at sosial bakgrunn²⁹ har en relativt stor effekt på å oppnå kultureliteposisjon for både kvinner og menn, også i modell 2-4, hvor det er kontrollert for andre faktorer.

Modell 1 viser de såkalte ubetingete effektene av sosial bakgrunn og alder. Referansekategoriene er henholdsvis *ufaglært* arbeider og de som var 40 år i 2005. Her er alle koeffisientene signifikante på 0,001-nivå eller 0,01-nivå for både kvinner og menn og det er bakgrunn fra kultur- og profesjonselite som har den største effekten. Alder har en liten, men ikke ubetydelig, effekt³⁰. Dette tolkes som å bekrefte antagelsen om at de eldste i kohorten har et "forsprang" på de yngre, i kraft av å ha vært lengre i yrkeslivet. Dette forteller oss samtidig at individene i kultureliten har en høyere gjennomsnittsalder enn i populasjonen. Dette aspektet forfølges imidlertid ikke videre i analysene.

I modell 2 inkluderes utdanningsnivå ved å benytte fire dummyvariabler, en for hvert nivå. Dette fører til at bakgrunnseffektene blir betraktelig redusert. Noe av bakgrunnsforskjellene skyldes derfor at de er ulik sammensatt med hensyn til utdanningsnivå.

I modell 3 inkluderes i tillegg ulike fagfelt. Referansekategorien er her *ikke oppgitt fagfelt*³¹. Dette fører til bakgrunnseffekten for de fleste verdiene blir ytterligere noe redusert, men ikke alle. Type utdanningsfelt spiller altså også en rolle. Det er kun *humanistisk/estetisk utdanning* som gir positiv effekt for begge kjønn, mens menn i tillegg har en positiv effekt av *allmenne fag*. Flere fagfelt, blant dem *økonomiske og administrative fag* gir klare negative effekter. Dette er som forventet av kapitalteorien.

Kvinner og menn har et nesten identisk konstantledd. Dette betyr at når vi sammenlikner referansegruppene, som i begge tilfeller er individer født i 1965 med bakgrunn fra *ufaglært arbeiderklasse*, som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning, og ikke oppgitt fagfelt, så har menn en marginalt større sannsynlighet enn kvinner for å oppnå kultureliteposisjon.

²⁹ I Kausalmodellen er "foreldres inntekt" inkludert som mulig faktor. I analysene med en slik variabel ble imidlertid resultatet svært små og i hovedsak ikke signifikante effekter, heller ikke med en kvadrert versjon. De er derfor utelatt av analysene som presenteres her (Nagelkerke R^2 endret seg heller ikke ved å utelate variabelen). Variabelen som ble benyttet var foreldrenes plassering i inntektsdesil basert på gjennomsnittsinntekt når barna var mellom 12-16 år. At foreldreinntekt ikke hadde påvirkning på bakgrunnseffekten er imidlertid også interessant, men av plasshensyn forfølges ikke dette videre her.

³⁰ Det har også vært forsøkt analyser som inkluderer et annengradsledd for alder. Dette var imidlertid ikke signifikant, noe som tyder på at sammenhengen er lineær. Alder-kvadrert er derfor tatt ut av analysene.

³¹ Dette er en forholdsvis liten kategori og består av ca 10 000 personer, eller 1,5 prosent av utvalget.

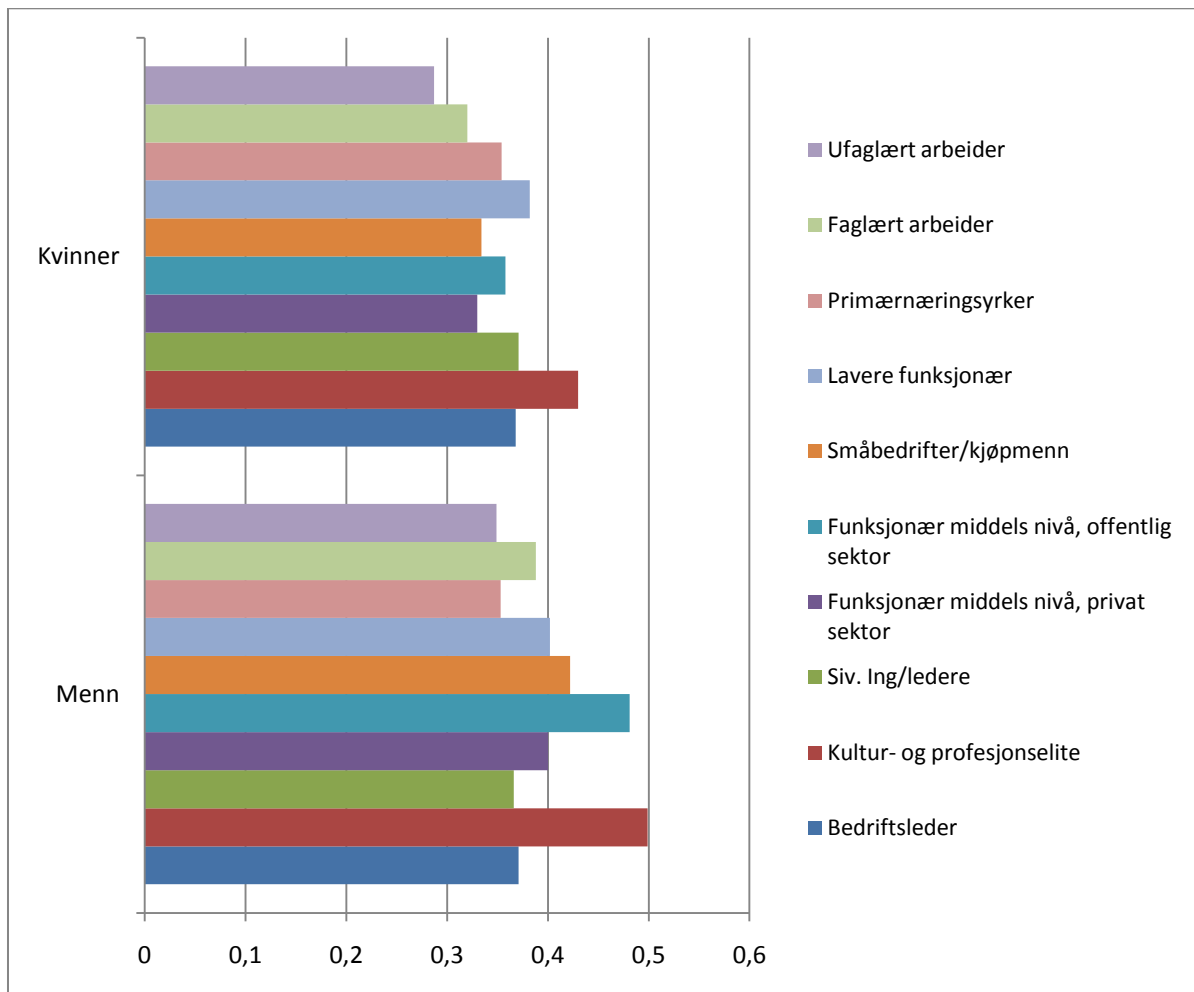
Forskjeller mellom kvinner og menn

Analysene avdekket også en rekke forskjeller mellom kjønnene. Jeg vil her konsentrere meg om modell 3. Bakgrunnseffektene er for de fleste verdiene av ganske lik styrke for kjønnene, men kvinner har en vesentlig høyere effekt av bedriftslederbakgrunn enn menn, mens det motsatte gjelder for offentlig funksjonærbakgrunn.

For samtlige utdanningsfelt er det menn som har de største effektene, både for de positive og de negative. *Allmennfag* skiller seg ut ved at menn har en positiv effekt, mens kvinner har en negativ effekt, disse effektene er imidlertid ikke signifikante i motsetning til samtlige av de andre utdanningsfeltene.

Som nevnt i metodekapittelet er ikke logit-koeffisientene som her er gjengitt spesielt lette å fortolke. Jeg vil derfor gjengi resultatene fra modell 3 som predikerte sannsynligheter for å oppnå kultureliteposisjon. I figuren under vises et stolpediagram for individer født i 1960 med lang høyere humanistisk/estetisk utdanning. Dette fagfeltet og nivået er valgt fordi det for begge kjønn gir den høyeste sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon. Det skal imidlertid sies at dette, på grunn av kulturelitens i utgangspunktet lave antall individer, ikke er snakk om noen stor gruppe mennesker. Forskjellene i sosial bakgrunn er imidlertid med nødvendighet de samme for alle utdanningsfeltene, det vil si at uansett hvilket fagfelt vi ser på er det de med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten som har den høyeste sannsynligheten.

Figur 11: Predikert sannsynlighet for kultureliteposisjon etter sosial bakgrunn og kjønn. Personer født i 1960 med lang høyere humanistisk/estetisk utdanning. Modell 3.

I figuren fremkommer det at det finnes noen kjønnsforskjeller i sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon. Menn har jevnt over en noe høyere sannsynlighet enn kvinner, men innenfor flere fagfelt er forskjellene svært små.

Gjennom analysene, og som illustrert i figuren, har vi fått støtte for hypotese 5: for begge kjønn er det de med kultur- og profesjonsbakgrunn som har de høyeste sannsynlighetene for å oppnå kultureliteposisjon, uavhengig av hvilket felt de har tatt utdanning innenfor.

Hypotese 6 har også fått støtte: det er utdanningsfeltet *humanistiske og estetiske fag* som gir den største sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon, uavhengig av sosial bakgrunn. Vi har også sett at utdanninger som er knyttet til økonomi gir en negativ effekt.

6.3 Oppsummering

Hvorvidt det foregår bakgrunnsmessig standsformasjon i den norske kultureliten er blitt undersøkt gjennom fire hypoteser.

Den første av disse handlet om kulturelitens sammensetning og forventningen var at dette er den klassefraksjonen som har størst andel med individer som har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten. Dette stemmer, ingen annen klassefraksjon har en like høy andel med folk som har denne bakgrunnen og H3 fikk støtte. Spørsmålet kan imidlertid stilles om dette egentlig er en god indikator på standsformasjon all den tid det faktisk er mer enn dobbelt så mange individer med denne bakgrunnen i profesjonseliten. Det er altså vanligere for de med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten å havne i profesjonseliten enn i kultureliten. En mulig forklaring på dette er antydning i selve navnet på bakgrunnskategoriene – siden denne består av hva som i ORDC-skjemaet er blitt til to kategorier er det ingenting som tilsier at en eventuell reproduksjon skulle foregå oftere til kultureliten enn til profesjonseliten, og ved å ta de to elitefraksjonenes størrelse, i antall, i betraktning er konklusjonen at det foregår en ganske lik fordeling mellom de for de med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten.

Den andre bakgrunnsypotesen ble formulert ut fra forventningen om at ved sosial mobilitet fra arbeiderklassen så ville kultureliten være den vanskeligste å komme inn i, den burde med andre ord ha den minste andelen individer med arbeiderbakgrunn blant elitene. Denne fikk også støtte, men i begrenset grad siden forskjellene mellom elitefraksjonene var små. Ved å se på de absolutte tallene blir imidlertid bildet tydeligere på grunn av kulturelitens relativt få medlemmer.

De to siste hypotesene var formulert for å ta høyde for klassefraksjonenes ulike størrelse og omhandlet sannsynlighet for å havne i kultureliten. Det ble forventet og bekreftet at både høy kulturbakgrunn og høy kulturutdannelse gir store effekter og følgelig høyere sannsynlighet sammenliknet med andre bakgrunnsgrupper og utdannelse. Dette er på linje med resultatene til Hansen (1995). Sannsynligheten er imidlertid, gitt alt annet likt, vesentlig høyere for menn enn for kvinner.

Det er dermed gjennom analysene funnet støtte for alle hypotesene, og den foreløpige konklusjonen er at det kan sies å forekomme bakgrunnsmessig standsformasjon i den norske kultureliten gjennom at de med bakgrunn fra kultureliten har vesentlig høyere sannsynlighet for å oppnå en slik posisjon selv, men dette vil diskuteres mer i oppgavens siste kapittel.

7. Partnervalg

Det tredje kriteriet på standsformasjon som benyttes er connubium – ekteskaps- og partnervalg. I kapittel to og tre ble det dannet forventninger om at både sosial bakgrunn og egen oppnådd klasseposisjon skal ha en sammenheng med partnerens klasseposisjon. En slik sammenheng forsøkes undersøkt på to måter. For det første vil jeg se på hvordan kulturelitens absolutte partnersammensetning er med hensyn til sosial bakgrunn og oppnådd klasseposisjon, dvs. gjennom å benytte krysstabeller og sammenligne andeler. For det andre vil jeg undersøke om de med bakgrunn kultur- og profesjonseliten og de som selv tilhører kultureliten har større sannsynlighet enn andre for å ha en partner med kultureliteposisjon. Individene i populasjonen som ikke har partner er utelatt fra analysene³².

7.1 Partnervalg i kultureliten

I dette avsnittet undersøkes det hvor store andeler av individene i kultureliten som er i endogame forhold. Et endogamt par er som sagt tidligere et par hvor begge partnere har den samme sosiale bakgrunnen. Dette betyr at selv om det her er snakk om individene innad i kultureliten, vil par som har den samme bakgrunnen, uansett om dette måtte være fra arbeiderklassen, være klassifisert som endogame. Her er fokuset imidlertid på de som kan sies å være annengenerasjons kulturelite, og at de i stor grad vil velge partner som også har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten. Dette er formulert gjennom hypotese 7:

H7: av partnerkategoriene i kultureliten, er kultur- og profesjonsbakgrunn den største for de som selv har denne bakgrunnen (endogami i kultureliten).

Videre ble det forventet at det er de som ha bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten som vil være de mest attraktive partnerne for individene i kultureliten, uansett hvilken bakgrunn de måtte ha selv:

H8: Individene i kultureliten har, uansett egen bakgrunnskategori, i stor grad partnere som har bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten.

Dersom individene i kultureliten på den annen side har en partner som også har kultureliteposisjon er dette et såkalt *homogamt* par. For kultureliten undersøkes dette ved hypotesen:

³² Disse to gruppene i kultureliten skiller seg ikke fra hverandre i særlig grad når det gjelder sosial bakgrunn. For å undersøke dette er det foretatt en kji-kvadrattest (Skog, 2004, s. 193) på hver av gruppens andeler i de ulike sosiale bakgrunnene. Kji-kvadratet ble 12,33, og med ni frihetsgrader blir signifikanssannsynligheten 0,196.

H9: Å ha en partner med kultureliteposisjon er vanligst blant dem som selv har kultureliteposisjon.

Ut fra tidligere empiriske undersøkelser (Hansen, 1995; Kalmijn, 1994) er det også dannet forventninger om at homogami vil være vanligere enn endogami i kultureliten.

For å undersøke sammenfall mellom egen og partners sosiale bakgrunn i kultureliten er det foretatt krysstabellanalyse (tabell 15 og 16). Til dette er det benyttet et noe grovere skjema for sosial bakgrunn hentet fra Hansen (1995, s. 224-226) og som tenkes å fortsatt ivareta, dog i mindre grad, både de vertikale og de horisontale skillene i klasseskjemaet. De klasse-endogame parene er uthevet i diagonalen.

Tabell 15 sammenheng mellom partnervalg og sosial bakgrunn. Kvinner.

Sosial bakgrunn	Partners sosiale bakgrunn						Total	
	Bedriftsledere	Kult. og prof. elite	privat sektor mellomnivå	Off. sektor mellomnivå	Bønder etc.	Arbeidere		
Bedriftsledere	N	27	64	19	11	10	56	187
	andel	0,144	0,342	0,102	0,059	0,053	0,299	1,0
Kult. og prof. elite	N	71	199	47	36	14	186	553
	andel	0,128	0,360	0,085	0,065	0,025	0,336	1,0
privat sektor mellomnivå	N	13	41	9	7	9	57	136
	andel	0,096	0,301	0,066	0,051	0,066	0,419	1,0
Off. sektor mellomnivå	N	8	29	8	6	5	36	92
	andel	0,087	0,315	0,087	0,065	0,054	0,391	1,0
Bønder etc.	N	7	18	3	6	13	39	86
	andel	0,081	0,209	0,035	0,070	0,151	0,453	1,0
Arbeidere	N	47	101	50	23	27	169	417
	andel	0,113	0,242	0,120	0,055	0,065	0,405	1,0
Total	N	173	452	136	89	78	543	1471
	andel	0,118	0,307	0,092	0,061	0,053	0,369	1,0

Tabell 16 sammenheng mellom partnervalg og sosial bakgrunn. Menn

Sosial bakgrunn		Partners sosiale bakgrunn						Total
		Bedrifts- ledere	Kult. og prof. elite	privat sektor mellomnivå	Off. sektor mellomnivå	Bønder etc.	Arbeidere	
Bedriftsledere	N	27	59	13	13	7	59	178
	andel	0,152	0,331	0,073	0,073	0,039	0,331	1,0
Kult. og prof. elite	N	85	246	60	54	28	199	672
	andel	0,126	0,336	0,089	0,080	0,042	0,296	1,0
privat sektor mellomnivå	N	17	53	16	17	8	50	161
	andel	0,106	0,329	0,099	0,106	0,050	0,311	1,0
Off. sektor mellomnivå	N	11	45	14	10	11	46	137
	andel	0,080	0,328	0,102	0,073	0,080	0,336	1,0
Bønder etc.	N	6	21	10	14	9	31	91
	andel	0,066	0,231	0,110	0,154	0,099	0,341	1,0
Arbeidere	N	46	156	62	34	42	198	538
	andel	0,086	0,290	0,115	0,063	0,078	0,368	1,0
Total	N	192	580	175	142	105	583	1777
	andel	0,108	0,326	0,098	0,080	0,059	0,328	1,0

I tabellene ser vi at H7 får støtte, men at denne er svært liten – det er ingen andre bakgrunns-kategorier som har en større andel partnere med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten, enn de som selv har denne bakgrunnen, men forskjellen til ”bedriftslederne” er ikke stor. Men som forventet gjennom H8 er det ikke store forskjeller her, spesielt for menn. Også H8 får dermed støtte – for samtlige bakgrunns-kategorier er det høye andeler som har en partner med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten. For kvinner er dette den andelsmessig største partnerkategorien også for de som har bedriftslederbakgrunn, og for de resterende bakgrunns-kategoriene er det er den nest største partnerkategorien, etter arbeiderklasse. De mest endogame parene i kultureliten har imidlertid bakgrunn fra arbeiderklassen³³. For menn finnes det samme mønsteret, men her er bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten enda mer fremtredende blant partnerne enn hos kvinnene.

³³ Dette tyder på interne opposisjoner i kultureliten – det er en vesentlig gruppe som ikke har ”arvet kulturell kapital”, noe vi har sett spilte en klar rolle i bosettingsanalysene. Det er med andre ord behov for ytterligere analyser her selv om dette ikke får plass i denne oppgaven.

Tabell 17. sammenheng mellom partnervalg og klasseposisjon. Kvinner

Egen klasseposisjon		Partners klasseposisjon												Overføringer	Total
		Kultur- eliten	Profesjons- eliten	Økonomisk elite	Ø. middelkl. - Kultur	Ø. middelkl. - Profesjon	Ø. middelkl. - Økonomi	N. middelkl. - Kultur	N. middelkl. - Profesjon	N. middelkl. - Økonomi	Arb.kl - Faglært	Arb.kl. - Delvis og ufaglært	Arb.kl.- Bønder, jordbr. og fiskere		
Kultureliten	N	292	158	104	189	322	206	49	61	138	68	62	10	58	1717
	andel	0,170	0,092	0,061	0,110	0,188	0,120	0,029	0,036	0,080	0,040	0,036	0,006	0,034	1,000
Profesjonseliten	N	225	609	276	176	615	388	56	118	225	124	112	21	93	3038
	andel	0,074	0,200	0,091	0,058	0,202	0,128	0,018	0,039	0,074	0,041	0,037	0,007	0,031	1,000
Økonomisk elite	N	29	69	346	34	133	221	10	31	117	34	58	7	31	1120
	andel	0,026	0,062	0,309	0,030	0,119	0,197	0,009	0,028	0,104	0,030	0,052	0,006	0,028	1,000
Ø. middelkl. - Kultur	N	463	708	645	1442	2545	1541	678	634	1398	1225	1008	268	592	13147
	andel	0,035	0,054	0,049	0,110	0,194	0,117	0,052	0,048	0,106	0,093	0,077	0,020	0,045	1,000
Ø. middelkl. - Profesjon	N	642	1770	1415	1134	5967	3576	558	1538	2992	2867	2542	380	1238	26619
	andel	0,024	0,066	0,053	0,043	0,224	0,134	0,021	0,058	0,112	0,108	0,095	0,014	0,047	1,000
Ø. middelkl. - Økonomi	N	96	290	719	130	738	1148	57	177	613	309	333	45	205	4860
	andel	0,020	0,060	0,148	0,027	0,152	0,236	0,012	0,036	0,126	0,064	0,069	0,009	0,042	1,000
N. middelkl. - Kultur	N	167	449	417	624	2074	1392	463	704	1649	2083	1848	318	849	13037
	andel	0,013	0,034	0,032	0,048	0,159	0,107	0,036	0,054	0,126	0,160	0,142	0,024	0,065	1,000
N. middelkl. - Profesjon	N	273	1249	1592	836	4922	4521	545	2170	4482	5200	4967	606	1897	33260
	andel	0,008	0,038	0,048	0,025	0,148	0,136	0,016	0,065	0,135	0,156	0,149	0,018	0,057	1,000
N. middelkl. - Økonomi	N	190	625	1286	393	2587	3380	284	938	3758	2626	2735	412	1190	20404
	andel	0,009	0,031	0,063	0,019	0,127	0,166	0,014	0,046	0,184	0,129	0,134	0,020	0,058	1,000
Arb.kl - Faglært	N	118	581	536	520	3237	2485	421	1647	4013	6830	5802	802	2852	29844
	andel	0,004	0,019	0,018	0,017	0,108	0,083	0,014	0,055	0,134	0,229	0,194	0,027	0,096	1,000
Arb.kl. - Delvis og ufaglært	N	128	579	751	486	3852	3325	418	1995	5778	10010	10148	1102	4739	43311
	andel	0,003	0,013	0,017	0,011	0,089	0,077	0,010	0,046	0,133	0,231	0,234	0,025	0,109	1,000
Arb.kl.- Bønder, jordbr. og fiskere	N	5	7	18	19	73	64	14	21	230	142	152	983	44	1772
	andel	0,003	0,004	0,010	0,011	0,041	0,036	0,008	0,012	0,130	0,080	0,086	0,555	0,025	1,000
Overføringer	N	229	787	1217	491	3092	2392	405	1237	3563	5395	6267	570	7224	32869
	andel	0,007	0,024	0,037	0,015	0,094	0,073	0,012	0,038	0,108	0,164	0,191	0,017	0,220	1,000
Total	N	2857	7881	9322	6474	30157	24639	3958	11271	28956	36913	36034	5524	21012	224998
	andel	0,013	0,035	0,041	0,029	0,134	0,110	0,018	0,050	0,129	0,164	0,160	0,025	0,093	1,000

Tabell 18. sammenheng mellom partnervalg og klasseposisjon. Menn.

Egen klasseposisjon		Partners klasseposisjon													
		Kultur- eliten	Profesjons- eliten	Økonomisk elite	Ø. middelkl. - Kultur	Ø. middelkl. - Profesjon	Ø. middelkl. - Økonomi	N. middelkl. - Kultur	N. middelkl. - Profesjon	N. middelkl. - Økonomi	Arb.kl - Faglært	Arb.kl. - Delvis og ufaglært	Arb.kl.- Bønder, jordbr. og fiskere	Overføringer	Total
Kultureliten	N	221	129	20	398	447	75	155	205	120	114	70	1	152	2107
	andel	0,105	0,061	0,009	0,189	0,212	0,036	0,074	0,097	0,057	0,054	0,033	0,000	0,072	1,000
Profesjonseliten	N	235	656	77	639	1699	310	547	1181	671	669	455	8	715	7862
	andel	0,030	0,083	0,010	0,081	0,216	0,039	0,070	0,150	0,085	0,085	0,058	0,001	0,091	1,000
Økonomisk elite	N	103	218	294	401	1118	598	361	1298	1114	571	556	19	1031	7682
	andel	0,013	0,028	0,038	0,052	0,146	0,078	0,047	0,169	0,145	0,074	0,072	0,002	0,134	1,000
Ø. middelkl. - Kultur	N	135	131	20	977	1061	143	860	864	444	645	417	16	480	6193
	andel	0,022	0,021	0,003	0,158	0,171	0,023	0,139	0,140	0,072	0,104	0,067	0,003	0,078	1,000
Ø. middelkl. - Profesjon	N	340	624	149	1829	5895	827	1867	5020	2542	4052	3065	63	2912	29185
	andel	0,012	0,021	0,005	0,063	0,202	0,028	0,064	0,172	0,087	0,139	0,105	0,002	0,100	1,000
Ø. middelkl. - Økonomi	N	193	417	247	1115	3338	1247	1149	4040	3131	2745	2360	59	2028	22069
	andel	0,009	0,019	0,011	0,051	0,151	0,057	0,052	0,183	0,142	0,124	0,107	0,003	0,092	1,000
N. middelkl. - Kultur	N	22	31	11	214	300	42	297	325	150	354	253	8	251	2258
	andel	0,010	0,014	0,005	0,095	0,133	0,019	0,132	0,144	0,066	0,157	0,112	0,004	0,111	1,000
N. middelkl. - Profesjon	N	51	79	24	358	1321	164	480	1831	762	1597	1298	23	952	8940
	andel	0,006	0,009	0,003	0,040	0,148	0,018	0,054	0,205	0,085	0,179	0,145	0,003	0,106	1,000
N. middelkl. - Økonomi	N	130	219	119	1005	3089	688	1306	4741	3774	5061	5102	233	3473	28940
	andel	0,004	0,008	0,004	0,035	0,107	0,024	0,045	0,164	0,130	0,175	0,176	0,008	0,120	1,000
Arb.kl - Faglært	N	53	81	35	778	2476	318	1232	4776	2286	7000	7303	114	4461	30913
	andel	0,002	0,003	0,001	0,025	0,080	0,010	0,040	0,154	0,074	0,226	0,236	0,004	0,144	1,000
Arb.kl. - Delvis og ufaglært	N	84	142	62	852	3085	468	1449	6064	3231	8773	10498	153	7072	41933
	andel	0,002	0,003	0,001	0,020	0,074	0,011	0,035	0,145	0,077	0,209	0,250	0,004	0,169	1,000
Arb.kl.- Bønder, jordbr. og fiskere	N	14	12	9	175	383	43	274	617	353	956	891	822	449	4998
	andel	0,003	0,002	0,002	0,035	0,077	0,009	0,055	0,123	0,071	0,191	0,178	0,164	0,090	1,000
Overføringer	N	33	67	29	329	929	146	463	1455	840	2655	3101	42	6003	16092
	andel	0,002	0,004	0,002	0,020	0,058	0,009	0,029	0,090	0,052	0,165	0,193	0,003	0,373	1,000
Total	N	1614	2806	1096	9070	25141	5069	10440	32417	19418	35192	35369	1561	29979	209172
	andel	0,008	0,013	0,005	0,043	0,120	0,024	0,050	0,155	0,093	0,168	0,169	0,007	0,143	1,000

Den samme fremgangsmåten er benyttet for å undersøke H9. Denne er foretatt for hele ORDC-inndelingen og her er det de *homogame* parene som er uthevet i diagonalen. Som tidligere nevnt var det ut fra tidligere lignende undersøkelser (Hansen, 1995, s. 244) forventet at det skulle være en sterkere tendens til homogami enn endogami. Dette stemmer imidlertid ikke for kultureliten. I tabellene fremkommer det at H9 støttes – det er ingen av de andre fraksjonene som har høyere partnerandel i kultureliten enn individene som selv tilhører kultureliten. Andelen er vesentlig høyere for kvinner enn for menn (0,17 mot 0,105). Men den største partnerkategorien for begge kjønn i kultureliten er *øvre middelklasse profesjon*. Dette kan delvis forklares med at det er, i antall, en svært stor kategori og alle fraksjonene i elitene og middelklassene har høye andeler med en partner i denne fraksjonen. Tabellene kan ikke benyttes i den omfang de hadde fortjent i denne oppgaven, men det skal nevnes at i alle elitene er kvinner oftere i homogame forhold enn menn. Dette skyldes antagelig at menn er kraftig overrepresentert i elitene. De er imidlertid mindre overrepresentert i kultureliten enn i de to andre elitefraksjonene³⁴.

Hvis vi ser på eliten som en samlet kategori³⁵ er det for begge kjønnene sett under ett kultureliten som oftest har en partner med eliteposisjon, med 24 prosent. Dette gjelder for 19 prosent av profesjonseliten og for bare 12 prosent av den økonomiske eliten. Bak dette vet vi allerede at det skjuler seg store kjønnsforskjeller. Ved å først se på kvinnene finner vi et helt motsatt mønster: her er det den økonomiske eliten som i størst grad har en elitepartner med 39,6 prosent, mens dette gjelder for 36,5 prosent av profesjonselitens kvinner og for 32,3 prosent av kvinnene i kultureliten. For mennene er naturlig nok mønsteret likt totalen siden de utgjør hele 75 prosent av eliten. For mennene er prosentandelene 17,6 for kultureliten; 12,3 for profesjonseliten og 8 for den økonomiske eliten.

³⁴ Mannsandelene er 0,55, 0,71 og 0,87 for hhv. Kultureliten, profesjonseliten og den økonomiske eliten. Sett under ett har elitene en mannsandel på 0,75.

³⁵ Dette er også undersøkt ved å benytte logistisk regresjon hvor den avhengige variabelen er "partner med elitebakgrunn og oppnådd eliteposisjon, uavhengig av fraksjon", altså de som er elite i minst andre generasjon. Av de ubetingede effektene er det bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten som er den største for begge kjønn. Dette gjelder også når utdanning og egen posisjon trekkes inn. Den sterkeste effekten for utdanningsfelt er samfunnsfag og juss for kvinner og humanistiske og estetiske fag for menn og dette står seg når egen posisjon inkluderes. Av egen klasseposisjon er det kulturelite som har den sterkeste effekten for menn, mens profesjonseliten gir sterkest effekt for kvinner. For begge kjønn er det imidlertid små forskjeller i effekten mellom disse. Denne avhengige variabelen forfølges ikke videre i denne oppgaven.

7.2 Bakgrunns-, utdannings- og klasseposisjonseffekter på sannsynlighet for partner i kultureliten

I analysene over er det sett på absolutte fordelinger – for hvordan kulturelitens partnersammensetning faktisk er med hensyn til sosial bakgrunn og oppnådd klasseposisjon. Ut fra disse kan vi ikke konkludere at parene i kultureliten er endogame. Det er noe sammenheng mellom partnerens egen posisjon, men heller ikke her er den spesielt sterk. Ut fra klassenes marginalfordeling er ikke dette særlig overraskende. For å kunne undersøke dette ytterligere er det derfor mer hensiktsmessig å analysere mønstrene uavhengig av størrelsen på klassefraksjonene. Det benyttes derfor også her logistisk regresjonsanalyse for å se hva som, gitt at individet har en partner, påvirker sannsynligheten for at denne har kultureliteposisjon. Disse analysene er foretatt på hele populasjonen og fremgangsmåten er spesielt gunstig fordi det i en og samme analyse kan avdekkes om partnervalgene er påvirket av sosial bakgrunn og/eller lik oppnådd posisjon (homogami). I tillegg trekkes også utdanningsnivå og -type inn. Hypotesene som kan tenkes å bekrefte ekteskapsmessig standsformasjon er som følger:

H10: Individene med høy kulturbakgrunn har høyere sannsynlighet enn de med annen bakgrunn for å ha en partner i kultureliten.

H11: Individene med høy kultur-utdannelse har høyere sannsynlighet enn de med annen utdannelse for å ha en partner i kultureliten.

H12: Individene med oppnådd kultureliteposisjon har høyere sannsynligheter enn de med annen klasseposisjon for å ha en partner i kultureliten.

Igjen gjøres analysene separat for kvinner og menn. Resultatene er gjengitt i tabellene under.

Tabell 19. Logistisk regresjon: Partner i kulturelite etter sosial bakgrunn, utdanningsnivå, utdanningsfelt og egen oppnådd klasseposisjon. Kvinner.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstantledd	-5,074***	,047	-6,348***	,298	-6,724***	,310
Sosial bakgrunn						
Bedriftsleder	1,200***	,074	0,464***	,076	0,442***	,077
Akdemiker/profesjon	2,050***	,069	0,736***	,074	0,667***	,075
Siv. Ing/ledere	1,361***	,071	0,426***	,074	0,391***	,075
Funksjonær middels nivå, privat sektor	0,884***	,087	0,373***	,089	0,357***	,089
Funksjonær middels nivå, offentlig sektor	1,219***	,092	0,470***	,094	0,441***	,095
Småbedrifter/kjøpmenn	0,903***	,122	0,418***	,124	0,414***	,124
Lavere funksjonær	0,460***	,095	0,124	,096	0,106	,096
Primærnæringsyrker	0,349***	,093	0,059	,094	0,053	,094
Faglært arbeider	0,165*	,082	0,005	,083	0,000	,083
Ufaglært arbeider	(ref)					
Utdanningsnivå						
Videregående skole			1,283***	,224	1,179***	,226
Universitet kort			2,939***	,236	2,577***	,243
Universitet lang			4,152***	,239	3,467***	,249
Grunnskole			(ref)			
Utdanningsfelt						
Allmennfag			-0,335	,217	-0,240	,220
Humanistiske og estetiske fag			0,604***	,075	0,666	,078
Pedagogikk og lærer			-0,717***	,195	-0,711	,198
Samfunnsfag og juss			-0,389	,201	-0,206	,203
Økonomiske og administrative fag			-1,053***	,201	-0,895	,204
Naturvitenskapelige, tekniske og h.verk			-0,392*	,199	-0,222	,201
Helse, sosial og idrettsfag			-0,849***	,192	-0,692	,195
Primærnæringsfag			-0,851**	,279	-0,582	,282
Samferdsel, sikkerhet og service			-1,520***	,358	-1,334	,360
Fagfelt ikke oppgitt			(ref)			
Egen klasseposisjon						
Kulturelite					1,919***	,139
Profesjonselite					0,954***	,143
Økonomisk elite					0,523*	,229
Øvre middelklasse - kultur					0,975***	,126
Øvre middelklasse - profesjon					0,736***	,120
Øvre middelklasse - økonomi					0,504***	,157
Nedre middelklasse - kultur					0,536***	,140
Nedre middelklasse - profesjon					0,397**	,125
Nedre middelklasse - økonomi					0,503***	,132
Faglært arbeider					0,293*	,142
Primærnærings					-0,223	,462
Overføringer					0,438***	,129
Ufaglært arbeider					(ref)	
-2 Log likelihood		25821,575		23048,788		22762,397
Nagelkerke R2		0,044		0,153		0,164

*P < 0,05; ** P < 0,01; *** P < 0,001. N= 201 795

Tabell 20. Logistisk regresjon: Partner i kulturelite etter sosial bakgrunn, utdanningsnivå, utdanningsfelt og egen oppnådd klasseposisjon. Menn.

	Modell 1		Modell 2		Modell 3	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstantledd	-5,650***	,066	-6,928***	,380	-7,101***	,396
Sosial bakgrunn						
Bedriftsleder	1,290***	,098	0,496***	,101	0,498***	,077
Akdemiker/profesjon	2,105***	,093	0,708***	,099	0,641***	,075
Siv. Ing/ledere	1,564***	,092	0,554***	,096	0,521***	,075
Funksjonær middels nivå, priv. sektor	0,768***	,126	0,224	,128	0,206	,089
Funksjonær middels nivå, off. sektor	1,240***	,126	0,445***	,129	0,391**	,095
Småbedrifter/kjøpmenn	0,702***	,182	0,224	,184	0,186	,124
Lavere funksjonær	0,698***	,121	0,326**	,122	0,304*	,096
Primærnæringsyrker	0,198	,134	0,010	,138	0,009	,094
Faglært arbeider	0,337**	,109	0,158	,110	0,144	,083
Ufaglært arbeider	(ref)					
Utdanningsnivå						
Videregående skole			1,092***	,229	0,862***	,232
Universitet kort			2,591***	,250	2,092***	,262
Universitet lang			3,847***	,248	3,083***	,264
Grunnskole			(ref)			
Utdanningsfelt						
Allmennfag			0,291	,325	0,352	,332
Humanistiske og estetiske fag			0,637***	,150	0,665***	,155
Pedagogikk og lærer			-0,503	,321	-0,552	,329
Samfunnsfag og juss			-0,321	,307	-0,120	,311
Økonomiske og administrative fag			-0,542	,306	-0,304	,312
Naturvitenskapelige, tekniske og h.verk			-0,575	,298	-0,333	,304
Helse, sosial og idrettsfag			-0,435	,307	-0,224	,312
Primærnæringsfag			-0,259	,329	-0,024	,335
Samferdsel, sikkerhet og service			-1,630***	,349	-1,292***	,356
Fagfelt ikke oppgitt			(ref)			
Egen klasseposisjon						
Kulturelite					1,883***	,163
Profesjonselite					0,754***	,160
Økonomisk elite					0,497**	,171
Øvre middelklasse - kultur					0,989***	,172
Øvre middelklasse - profesjon					0,553***	,147
Øvre middelklasse - økonomi					0,377*	,153
Nedre middelklasse - kultur					0,535	,284
Nedre middelklasse - profesjon					0,513**	,198
Nedre middelklasse - økonomi					0,329*	,156
Faglært arbeider					-0,184	,197
Primærnærings					0,247	,313
Overføringer					-0,290	,251
Ufaglært arbeider					(ref)	
-2 Log likelihood	16055,983		14453,497		14211,61	
Nagelkerke R2	0,044		0,143		0,158	

*P < 0,05; ** P < 0,01; *** P < 0,001. N= 187 024

I alle modellene er det av bakgrunnene *kultur- og profesjonselite* som gir størst effekt for både menn og kvinner i forhold til referansekategori som er *ufaglært arbeider*. Dette kan ikke tolkes som en endogamieffekt siden den avhengige variabelen kun måler partners oppnådde posisjon og ikke sosial bakgrunn, men vi kan konkludere med at den nevnte bakgrunnen har stor effekt på å ha partner i kultureliten³⁶.

I modell 2, når utdanningsnivå og -type inkluderes reduseres alle bakgrunnseffektene for begge kjønn. Lang universitetsutdanning har den største effekten i modell 2 for begge kjønn. Referansekategori er *grunnskole*. Utdanningsfeltene har også en effekt – for begge kjønn er det bare *humanistiske og estetiske fag* som har både en positiv og signifikant effekt i forhold til referansekategori som er *ikke oppgitt fagfelt*. Det er videre sterke negative, og signifikante, effekter for begge kjønn på fagfeltene *samferdsel, sikkerhet og service*, og for kvinnene også for flere av de andre fagfeltene.

I modell 3 inkluderes i tillegg egen oppnådd klasseposisjon, dette fører til en ytterligere, men denne gangen, svakere, reduksjon i bakgrunnseffektene. Referansekategori er også her *ufaglært arbeider*. Effekten av utdanningsnivå svekkes også for begge kjønn. Effektene for utdanningsfelt svekkes, men i liten grad. Ingen av fagfeltene er lenger signifikante for kvinner, mens kun *humanistiske og estetiske fag* og *Samferdsel, sikkerhet og service* er signifikante for menn.

Ikke uventet er den sterkeste effekten for begge kjønn i modell tre egen kultureliteposisjon. De to andre elitefraksjonene gir også sterke signifikante effekter, men for begge kjønn er det sterkere effekt av å tilhøre kulturfraksjonen i den øvre middelklassen, enn å tilhøre profesjonseliten eller den økonomiske eliten. For begge kjønn er også effekten av å tilhøre nedre kulturelle middelklasse sterkere enn økonomisk elite. Dette styrker tanken om skillet mellom økonomisk og kulturell kapital, og vi ser også at det nesten ikke er forskjell mellom *profesjonseliten* og *øvre middelklasse kultur* for kvinner. En mulig forklaring på dette kan være at de har liknende mengde kulturell kapital.

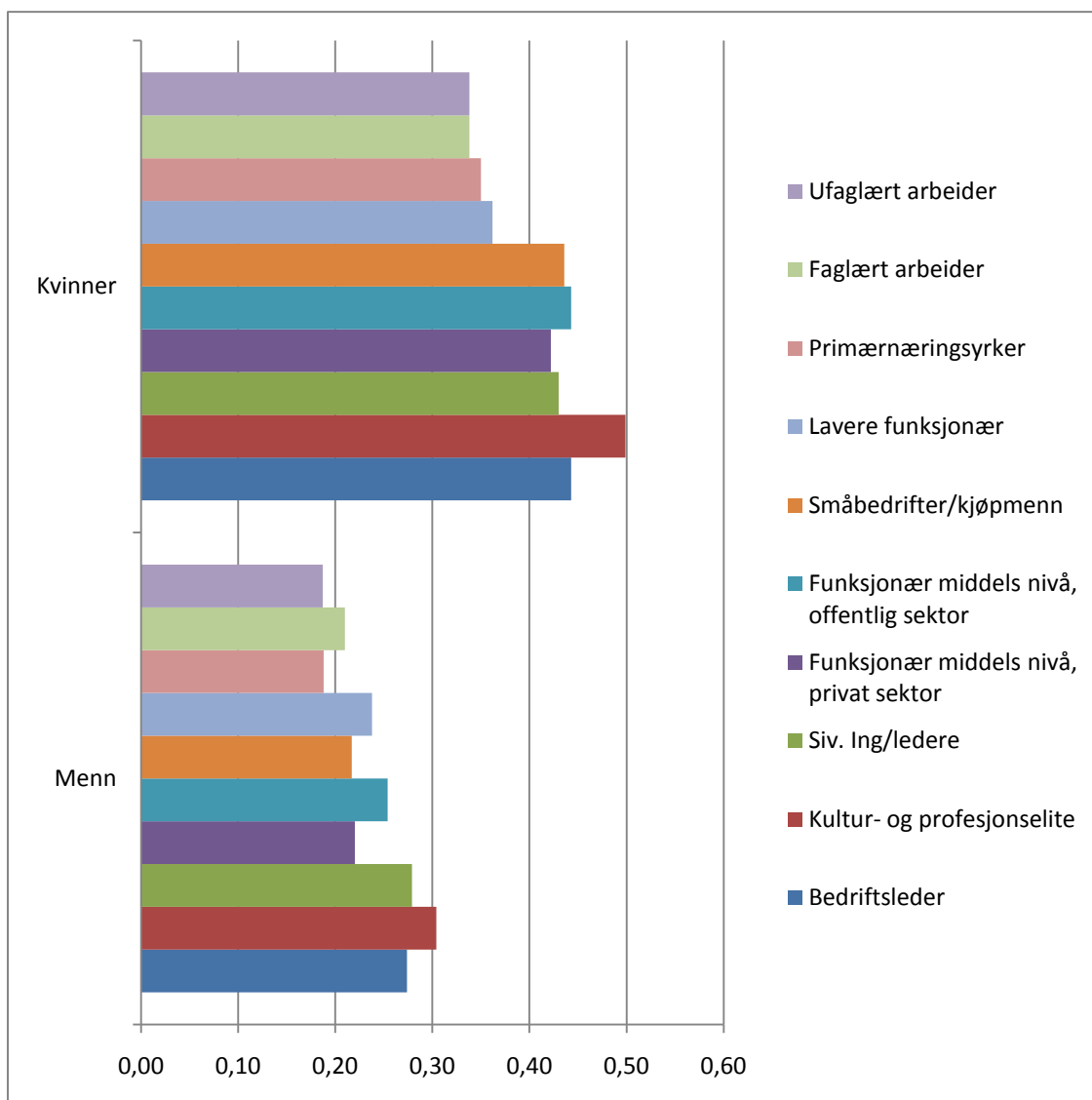
For å tydeliggjøre effekten av de ulike faktorene er det igjen regnet ut predikerte sannsynligheter for å ha en partner i kultureliten for kvinner og menn. Disse er gjengitt i figuren under. For begge kjønn gjelder dette individer med lang universitetsutdanning innefor fagfeltet humanistiske og estetiske

³⁶ Jeg har også foretatt en logistisk regresjonsanalyse med en snevrere avhengig variabel: ”partner i kultureliten med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten”, altså minst andre generasjons kulturelite. Mønsteret i effektene er akkurat de samme som analysene som er vist over for begge kjønn. Siden gruppene er så små er resultatet få signifikante effekter, og ekstremt høye oddsrat, når utdanning og oppnådd klasseposisjon inkluderes.

fag, altså for de gruppene som har høyest effekt på de to utdanningsvariablene. Dette tenkes å bedre synliggjøre de forskjeller som finnes i sosial bakgrunn og egen klasseposisjon.

Mens det i forrige kapittel ble vist at menn har høyere sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon enn kvinner – gitt alt annet likt, er det kvinnene som har den høyeste sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten. Som tidligere nevnt er det flere menn enn kvinner i kultureliten, men mandsandelen i kultureliten er ikke på mer enn 55 prosent. Forskjellene skulle med andre ord ikke nødvendigvis være så store.

Figur 12. Predikert sannsynlighet for å ha partner i kultureliten etter sosial bakgrunn og kjønn. Individuer i kultureliten med humanistisk/estetisk utdanning ut over videregående. Modell 3.

For begge kjønn ser vi at det er bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten som gir den høyeste sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten. Dette mønsteret er naturlig nok det samme i alle klassefraksjonene – kultureliten og humanistisk/estetisk-utdannelse er her valgt ut fordi disse gir den høyeste sannsynligheten. Det er dermed funnet støtte for alle hypotesene (H10-H12) om sannsynlighet for å oppnå partner med kultureliteposisjon. For kvinner gir den ”rette” kombinasjonen av bakgrunn, utdanning og klasseposisjon en sannsynlighet på 50 prosent for å ha en partner som også er i kultureliten. For mennene gir den samme kombinasjonen en sannsynlighet på 31 prosent.

7.3 Oppsummering

Standformsasjon gjennom partnervalg er forsøkt undersøkt gjennom seks hypoteser.

De tre første omhandlet den partnermessige sammensetningen i kultureliten. Ved disse analysene blir hypotesene noe kompliserte av den grunn at det forsøkes å samtidig gripe mange elementer. Forventningene var at når det ses på den sosiale bakgrunnen til kultureliten og på dens partnere så ville kultur- og profesjonselitebakgrunn være den andelsmessige største partnergruppen for de som selv har denne bakgrunnen, et mål på endogami. Videre var det forventet at denne bakgrunns-kategorien ville være fremtredende blant partnerne selv om individene selv ikke hadde denne bakgrunnen, og til sist ble det forventet at det er de som selv har oppnådd kultureliteposisjon som vanligst har en partner i kultureliten.

Forventningene til sosial bakgrunn stemte og de to første hypotesene fikk støtte – det er ingen andre bakgrunns-kategorier som har større partnerandel i kultur- og profesjonseliten enn de som selv har denne bakgrunnen, og denne partnerbakgrunnen er også fremtredende for alle bakgrunns-kategoriene. Den siste forventningen, som handlet om homogami i kultureliten, stemte imidlertid ikke. Riktignok er det blant kulturelitens individer det er vanligst å ha en kulturelitepartner og hypotesen ble støttet, men det er samtidig den øvre middelklassens profesjonsfraksjon som er den andelsmessig største partnergruppen for begge kjønn i kultureliten. Også dette er rimelig å forklare med størrelsesforskjellene på fraksjonene, og det ble formulert tre hypoteser som tar høyde for dette.

De tre siste hypotesene omhandler sannsynligheten for å ha en partner i kultureliten, og forventningene var at både høy kulturbakgrunn, høy kulturutdannelse og egen oppnådd kultureliteposisjon ville øke sannsynligheten for å finne seg en partner i kultureliten. Alle disse forventningene ble innfridd og hypotesene ble støttet. Sannsynligheten er videre høyere for kvinner enn for menn, gitt alt annet likt. Noe av denne forskjellen kan forklares med at menn er i flertall i

kultureliten, men de er ikke så mange flere at dette kan forklare hele forskjellen. Bildet er relativt likt det Hansen (1995, kap. 6) fant i sine analyser.

Samtlige hypoteser om ekteskapsmessig standsformasjon er støttet gjennom analysene, og gjennom dette må det foreløpig konkluderes med at det også foregår ekteskapsmessig standsformasjon i den norske kultureliten. En ytterligere diskusjon rundt hypotesene og funn er imidlertid nødvendig og dette gjøres i oppgavens siste kapittel.

8. Standsformasjon i den norske kultureliten? Oppsummering, diskusjon og konklusjon

Denne oppgaven har hatt den norske kultureliten som tema. Gjennom kapitlene er det diskutert om det er fruktbart å benytte seg av Bourdieus teorier for å identifisere en norsk kulturelite og det er mer konkret undersøkt om denne kan sies å utvise indikasjoner på gruppedannelse eller standsformasjon. I dette avsluttende kapitlet forsøkes det å konkludere på forskningsspørsmålet ved å samle trådene gjennom en oppsummering og diskusjon av funnene.

Gjennom kapittel to og tre ble oppgavens første spørsmål besvart positivt: det virker fruktbart å benytte seg av Bourdieus teorier for å identifisere en norsk kulturelite. Dette forstås imidlertid ikke som å flytte Bourdieus teorier direkte over på dagens norske samfunn uten endringer, men som at hovedtrekk fra kapitalteorien har vist seg å fungere godt klassifiseringsmessig, og som vi har sett passer analyseresultatene også godt overens med forventningene fra kapitalteorien. I tilknytning til dette er det også et annet aspekt som har vært viktig. Bourdieus forsøk på å "rethink" skillet mellom klasse og stand ligger til grunn for alle analysene som her er foretatt. Kultureliten er ikke studert som en klasse i Marx' forstand eller som en klassisk stand, adskilt fra klasse, men som en *klassefraksjon* gjennom bruk av ORDC-skjemaet. For å undersøke om kultureliten er mer enn en teoretisk definert kategori er den forsøkt studert gjennom tre kriterier for standsformasjon og følgelig tre underspørsmål: Er den preget av bosettingsmessig-, bakgrunnsmessig- og ekteskapsmessig standsformasjon? Disse spørsmålene dannet igjen grunnlag for en rekke hypoteser som er forsøkt besvart i analysene.

8.1 Bostedsmessig standsformasjon

Det første kriteriet for standsformasjon som ble undersøkt var kulturelitens bosetting, og Oslo ble benyttet som "case". Gjennom analyser på tre nivåer ble det vist at en stor andel av kultureliten er bosatt på Oslo-vest og slik sett klart skiller seg fra for eksempel arbeiderklassen, men på dette analysenivået gjelder det samme også for de to andre elitekategoriene. Ved en finere oppdeling ble resultatet at kultureliten skiller seg klart fra den økonomiske eliten, men samtidig at det er små forskjeller mellom kultureliten og profesjonseliten – de skiller seg dermed ikke ut som forskjellige fraksjoner med tanke på bosetting. I segregeringsanalysene ble det funnet en klar forskjell mellom første- og annengenerasjons kulturelite, hvor den sistnevnte kategorien er mer segregert fra både

arbeiderklassen og den økonomiske eliten. Det er finnes klare trekk på at de geografiske og sosiale skillene overlapper i Oslo.

Hvorfor finnes denne segregeringen? Dataene gir ikke grunnlag for å konkludere den ene eller andre veien, men resultatene er i tråd med flere forklaringer. For det første viste analysene at sosial bakgrunn har en effekt gjennom forskjellene mellom første og andre generasjons kulturelite. En forklaring på denne forskjellen kan være det mye omtalte "a sense of one's place" – at de "vet hvor de hører til", slik Ottosen (2009) og Rosenlund (2001) skriver om, og at denne tilhørigheten naturlig nok er sterkere for andre generasjon. Et annet aspekt i tilknytning til dette er knyttet til begrepet om sosial kapital, at det er viktig å "produsere anledninger og steder", at det eksisterer et ønske om å være omgitt av de som er seg selv lik på sentrale indikatorer. At det finnes forskjeller mellom fraksjonene i bosetting kan også forklares med utgangspunkt i forskjeller i kapitalmengde og - sammensetning. For eksempel er det nødvendig med mer enn en lang utdanning for å bosette seg i et villastrøk på Grefsen (vestkanten i Oslo), det trengs også økonomisk kapital. De svært små forskjellene i bosettingsmønstre mellom profesjonseleiten og kulturelite kunne vært sett på som å svekke konklusjonen om at kulturelite viser trekk på bostedsmessig standsformasjon noe. Likevel står resultatene seg i den forstand at det er nettopp denne fraksjonen som har et likt bosettingsmønster. Kapitalmessig er det profesjonseleiten som er likest kulturelite og det er videre en klar forskjell mellom kulturelite og den økonomiske eliten. På den annen side kan dette også bety at kulturelite rett og slett har mindre økonomisk kapital. Bosettingsmessig standsformasjon bør ikke ses på som en total segregering, hvor hver fraksjon bor innenfor sine avlåste områder, men som ulike nivåer. At annengenerasjons kulturelite er ytterligere segregert kan også tenkes å stamme fra at de besitter større mengder kulturell kapital (gjennom arv).

Ytterligere analyser på grunnkrets nivå som sammenliknes med like analyser fra andre byer i Norge vil kunne gi bedre informasjon om fraksjonenes eventuelle bosettingsmessige standsformasjon.

8.2 Bakgrunnsmessig standsformasjon

Resultatene for disse analysene viste at bakgrunn hadde stor innvirkning på sannsynligheten for å oppnå kultureliteposisjon og det samme hadde utdanningslengde og -felt. Alt i alt er dette konsistent med en bourdieusk forklaring om at den kulturelle kapitalen reprodukeres gjennom både kroppsliggjort og institusjonell form, og at selv om det imidlertid ikke snakk om noen total sosial lukning, eller monopolisering av visse utdanningstyper, så er dette et uttrykk for standsformasjon siden andre grupper, med mindre kulturell kapital, har vesentlig mindre sannsynlighet for å oppnå denne posisjonen.

Standformsjon blir heller ikke her et spørsmål om enten/eller, men om i hvilken grad det forekommer. Siden dataene ikke sier noe om hvordan dette har utviklet seg over tid, kan det tenkes at effekten av kulturell kapital (bakgrunn og utdanning) på å oppnå kultureliteposisjon både kan være sterkere og svakere enn tidligere. Flere studier er nødvendig for å svare på dette.

Videre kan man stilles spørsmål om dette uttrykket for standsformsjon kan skyldes noe annet enn reproduksjon av kulturell kapital, slik det bourdieuske perspektivet legger opp til. Når vi ser på de absolutte tallene er det jo ikke på langt nær slik at alle med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten havner i kultureliten. Av de 25 000 individene i populasjonen som har denne bakgrunnen er det bare 3210 som har oppnådd enten kulturelite- eller profesjonseliteposisjon, det er knappe 13 prosent. Og når det ble prosentuert ut fra kultureliteposisjon så vi også at samtlige bakgrunnskategoriene var representert. Dette resultatet kan dermed tolkes inn teorien om funksjonelle eliter (Hartmann, 2007) og gi samme konklusjon som maktutredningens eliteundersøkelse (Gulbrandsen, m.fl., 2002), altså at det ikke er snakk om sosial lukning, men om en "innsnevret rekruttering", og at denne foregår gjennom utdanningssystemet og gjenspeiler evner og prestasjoner.

Det hadde vært interessant å se studier av standsmessig reproduksjon slik Chan og Goldthorpe (2007a) har definert det, men meg bekjent er det ikke foretatt slike analyser. Det finnes en lang rekke studier som undersøker sosial (klassemessig) mobilitet med Goldthorpes klasseperspektiv, men dette skiller som sagt ikke mellom ulike klassefraksjoner og forklaringen blir følgelig også endimensjonal, ute av stand til å forklare de forskjellene som analysene her har avdekket mellom for eksempel kultureliten og den økonomiske eliten.

Når det gjelder posisjonen som mener at det ikke finnes noen norsk kulturelite tilbyr den naturlig nok heller ingen forklaring på de empiriske funnene, men som Danielsen (1998) påpekte kan det være at den lave absolutte mobiliteten skyldes at den kulturelle kapitalen ikke har et solid nok fundament i det norske samfunnet, men resultatene sier som sagt ingenting om hvordan denne sammenhengen var tidligere, og han åpner selv for en mulighet for at praksiser som gir den mer effekt er under anmarsj (s. 84).

Det absolutte bildet kan altså tolkes som at sosial reproduksjon ikke er noe fremtredende trekk ved den norske kultureliten, men vi har også sett at det er store forskjeller mellom de ulike bakgrunnskategoriens sannsynligheter for å oppnå kultureliteposisjon, og at selv med lik utdanningslengde og -felt har de med bakgrunn fra kultur- og profesjonseliten vesentlig høyere sannsynlighet, så om ikke standsformsjonen gjør at kultureliten er en "lukket" elite for de med annen bakgrunn, så har i minste de med "rett" bakgrunn et stort fortrinn.

8.3 Ekteskapsmessig standsformasjon

Akkurat som for bakgrunnsanalysene gav også analysene av partnervalg støtte for hypotesene for standsformasjon, om enn ikke like sterk støtte for alle hypotesene. Den absolutte sammensetningen av parene viste at det er to endogame kategorier som skiller seg ut, de med felles opphav i kultur- og profesjonseliten, og de med opphav i arbeiderklassen. De andre endogame parene i kultureliten var vesentlig færre, men disse tallene er sterkt påvirket av størrelsen på klassene. Når det gjaldt homogame par i kultureliten, altså at begge har oppnådd kultureliteposisjon, så er ikke dette den andelsmessige største gruppen, den vanligste klasseposisjonen for kulturelitens partnere er kulturfraksjonen i øvre middelklasse. Dette har etter alt å dømme å gjøre med størrelsen på fraksjonene. Ved å gjøre logistisk regresjonsanalyse og predikere sannsynligheten for å oppnå en partner med kultureliteposisjon ble problemet med ulik størrelse på fraksjonene omgått, og igjen var det variablene som tenkes å uttrykke kulturell kapital som gav størst effekt. Dette tolkes som at det foregår ekteskapsmessig standsformasjon i kultureliten, ved at de med annen bakgrunn, utdanning og oppnådd posisjon har vesentlig mindre sannsynlighet for å ende opp med en partner i kultureliten.

De store forskjellene mellom økonomisk og kulturell kapital når det gjelder sannsynlighet for å oppnå en partner med kultureliteposisjon er i tråd med Bourdieus kapitalteori, samt med Kalmijns (1994) resultater fra USA, hvor han tolket funnene som støttende for ideen om stender som kulturelle heller enn økonomiske enheter. I tråd med Hansens studie (1995, s. 234-249) er det også slik at det å tilhøre kulturfraksjonen i øvre middelklasse gir høyere sannsynlighet for å oppnå partner med kultureliteposisjon enn tilhørighet i den økonomiske eliten. De horisontale skillene mellom kapitaltyper er med andre ord fremtredende, noe som tenkes å kan bidra til en sterkere standsdannelse.

Det ble i analysene også avdekket kjønnsforskjeller. Mens det er menn som har størst sannsynlighet for å oppnå kultureliteposisjon er det kvinner som har størst sannsynlighet for å oppnå en partner i kultureliten. Noe av dette skyldes antagelig at det er flere menn enn kvinner i kultureliten, men forskjellen er likevel ikke så stor at dette kan forklare alt. Liknende resultater finnes også i maktutredningens eliteanalyser hvor tre av fire kvinner i eliten har en partner med overklasse/høyere middelklasseposisjon, mens dette bare gjelder for fire av ti menn (Gulbrandsen, m.fl., 2002, s. 71-73). Det kan være slik at den relativt høye kvinneandelen i kultureliten kan bidra til ytterligere "lukning" i den forstand at resultatene viser at det er vanligere for menn å oppnå en partner med lavere klasseposisjon og/eller sosial bakgrunn, enn det er for kvinner, noe som betyr at jo større andel kvinner desto mindre åpenhet. Det er imidlertid ikke rom i denne oppgaven for å

behandle kjønnsforskjellene i partnervalg tilstrekkelig. Jeg håper å kunne se nærmere på blant annet egen og partners kapitalsammensetning og hvordan dette slår ut for menn og kvinner ved en annen anledning. Samtidig kan ikke disse analysene si noe om utvikling over tid, slik blant annet Birkelund og Heldals studie (2003) gjør, også dette er ønskelig å studere ytterligere.

8.4 Utviser den norske kultureliten indikasjoner på standsformasjon?

Analysene for de tre ulike kriteriene for standsformasjon gir altså hver for seg indikasjoner på at dette forekommer i den norske kultureliten. Av dette skulle det således ikke være vanskelig å konkludere med at dette også gjelder totalt. Dette er også hovedkonklusjonen i denne oppgaven, gjennom analysene fremstår kultureliten som noe vesentlig mer enn bare en løst kategori.

Jeg har gjennom oppgaven frembrakt ny empirisk basert kunnskap om den norske kultureliten. Som vist er det slik at begrepene standsformasjon, gruppedannelse og sosial lukning delvis skli over i hverandre og jeg har hevdet at dette bør betraktes som "grader av", heller enn "enten eller". En innvending til dette perspektivet er at enten så foregår det standsformasjon eller så gjør det ikke, på samme måte som det ikke går å være bare litt gravid. Et svar på dette er, som Rosenlund skriver om de romlige og geografiske skillelinjene i Stavanger (2001, s. 338), at dette er et stillbilde av en pågående prosess. Selv om alle kriteriene ofte er relativt varige fenomener (at folk ikke flytter, bytter jobb eller partner hele tiden), så er dette likevel hele tiden under endring. I innledningskapitlet ble det vist til Haarr og Krogstads diskursanalyser (2010) av kulturelitebegrepet og hvordan bruken av dette hadde økt svært mye i de senere år. Ytterligere analyser på registerdata kan avdekke om dette samsvarer i tid med en antallsmessig økning i yrkene som er definert som kulturelite her. Kanskje er det slik som Danielsen (1998) er inne på at dette er en gruppe som har vært fraværende i Norge over lang tid, men som nå kan ha fått et sterkere institusjonelt grunnlag og vokser. Prosessene som er involvert i gruppedannelse er komplekse, men gjennom analysene ser det ut til at skillet mellom kultur og økonomi er reelt og viktig, og at det er kulturell kapital, her forstått som utdanning og bakgrunn som er kulturelitens viktigste fundament.

Litteratur

- Aasen Weider, A. (2009). Kultureliten mot Frp. Hentet 24.05, 2010, fra <http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/politikk/valg09/kultureliten-mot-frp-2802004.html>
- Aftenposten. (2010). Tilhører du kultureliten? Hentet 25.05, 2010, fra <http://tjenester.aftenposten.no/quiz/quiz.htm?id=4573&cid=18805>
- Andersen, P. (2009). *Sosial ulikhet i enhetsskolen. Betydningen av klasse og kulturell kapital for skoleprestasjoner. Masteroppgave*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Birkelund, G. E. og Heldal, J. (2003). Who Marries Whom? Educational Homogamy in Norway. *Demographic Research*, 8.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1987a). Ch. 7: A Reply to Some Objections *In Other Words. Essays Towards a Reflexive Sociology* (s. 106-119).
- Bourdieu, P. (1987b). What Makes a Social Class. On The Theoretical and Practical Existence of Groups. *Berkeley Journal of Sociology*, 32.
- Bourdieu, P. (1991a). First Lecture. Social Space and Symbolic Space: Introduction to a Japanese Reading of *Distinction*. *Poetics today*, 12(4).
- Bourdieu, P. (1991b). *The Love of Art*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1991c). Social Space and the Genesis of 'Classes' *Language and Symbolic Power* (s. 229-251). Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolsk makt: artikler i utvalg*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (2006). Kapitalens former. *Agora*, 24(1-2).
- Bourdieu, P. og Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage.
- Breuer, M. G. (2008). Comment on John Goldthorpe & others/4. *Sociologica*, 2(1).
- Chan, T. W., Birkelund, G. E., Aas, A. K., og Wiborg, Ø. (2010). Social status in Norway.
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2004). Is there a status order in contemporary British society? Evidence from the occupational structure of friendship. *European Sociological Review*, 20(5).
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2005). The social stratification of theatre, dance and cinema attendance. *Cultural Trends*, 14(3).

- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2007a). Class and status: The conceptual distinction and its empirical relevance. *American Sociological Review*, 72(4).
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2007b). Data, methods and interpretation in analysis of cultural consumption: A reply to Peterson and Wuggenig. *Poetics*, 35.
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2007c). Social status and newspaper readership. *American Journal of Sociology*, 112(4).
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2007d). Social stratification and cultural consumption: Music in England. *European Sociological Review*, 23(1).
- Chan, T. W. og Goldthorpe, J. H. (2007e). Social stratification and cultural consumption: the visual arts in England. *Poetics*, 35(2/3).
- Crompton, R. (2008). *Class & Stratification* (3 ed.). Cambridge: Polity Press.
- Danielsen, A. (1998). Kulturell kapital i Norge *Sosiologisk tidsskrift*, 6(1-2).
- Danielsen, A. (2006). *Behaget i kulturen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- De Graaf, P. M. (2007). Comment on John Goldthorpe/1. *Sociologica*, 1(2). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:2>
- de Graaf, P. M., og Kalmijn, M. (2001). Trends in the intergenerational transmission of cultural and economic status. *Acta Sociologica*, 44(1).
- DiMaggio, P. (2007). Comment on John Goldthorpe/2. *Sociologica*, 1(2). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:2>
- DiMaggio, P., og Mohr, J. (1985). Cultural Capital, Educational Attainment, and Marital Selection. *American Journal of Sociology*, 90(6).
- Drammens tidende. (2007). Refset kultureliten. Hentet 25.05, 2010, fra <http://dt.no/nyheter/refset-kultureliten-1.3335395>
- Elster, J. (1981). Snobs. *London Review of Books*, 3(20).
- Esmark, K. (2006). Bourdieus uddannelsessociologi. I: A. Prieur og C. Sestoft (red.), *Pierre Bourdieu. En introduktion* (s. 71-114). København: Hans Reitzels forlag.
- Fekjær, S. (2010). Klasse og innvandrerbakgrunn: To sider av samme sak? I: K. Dahlgren og J. Ljunggren (red.), *Klassebilder. Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. (s. 84-97). Oslo.
- Flemmen, M. (2008). *Den økonomiske overklassen: fra teoretiske til praktiske perspektiv*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Goldthorpe, J. H. (2007a). "Cultural Capital": A Response to the Comments. *Sociologica*, 1(2). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:2>

- Goldthorpe, J. H. (2007b). "Cultural Capital": Some Critical Observations. *Sociologica*, 1(2). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:2>
- Goldthorpe, J. H. (2008). Three Cheers for Unoriginality - but Who will be Cheering? A comment on Breuer and Lizardo. *Sociologica*, 2(1). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:4>
- Gripsrud, J., og Hovden, J. F. (2000). *(Re)producing a cultural elite? A report on the social backgrounds and cultural tastes of university students in Bergen, Norway*. Hentet fra [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfyqM25wf_cJ:janfredrikhovden.files.wordpress.com/2010/02/reproducing-a-cultural-elite.doc+%22\(Re\)producing+a+cultural+elite%3F%22&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=no](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:WfyqM25wf_cJ:janfredrikhovden.files.wordpress.com/2010/02/reproducing-a-cultural-elite.doc+%22(Re)producing+a+cultural+elite%3F%22&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=no)
- Gulbrandsen, T., Engelstad, F., Klausen, T. B., Skjeie, H., Teigen, M. og Østerud, Ø. (2002). *Norske Makteliter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haarr, T. K. (2009). *Caffelattedrikkende åndssnobber med urbane adresser. En analyse av bruken av begrepet "kulturelite" i norske aviser*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Haarr, T. K., og Krogstad, A. (2010). Myten om kultureliten. Upublisert artikkel.
- Hamsun, K. (1998). *Landstrykere*. Oslo: Gyldendal.
- Hansen, M. N. (1995). *Class and inequality in Norway*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Hansen, M. N. (2007). Valgfrihet og styring i skolen - hvordan fungerer den offentlige fellesskolen i Oslo? *Søkelys på arbeidslivet*, 24(3).
- Hansen, M. N., Flemmen, M., og Andersen, P. (2009). *Constructing Classes in Official Statistics: The Oslo Register Data Class Scheme*. Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.
- Hartmann, M. (2007). *The Sociology of Elites*. Abingdon: Routledge.
- Higley, J. (2008). *Elite Theory in Political Sociology*. Paper presented at the IPSA 2008. Hentet fra <http://paperroom.ipsa.org/papers/view/4036>
- Hjellbrekke, J., og Korsnes, O. (2005). Sosial kapital-struktur i norske elitar. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46(4).
- Kalmijn, M. (1994). Assortative Mating by Cultural and Economic Occupational Status. *American Journal of Sociology*, 100(2).
- Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and homogamy: Causes, patterns, trends. [Article]. *Annual Review of Sociology*, 24.
- Korsnes, O., Hjellbrekke, J. og Hansen, M. N. (2009). *Elites in an Egalitarian Society: Recruitment, Reproduction and Circulation*. Hentet fra <http://www.uib.no/fg/akeku/prosjekter/elites-in-an-egalitarian-society>

- Lamont, M. (1992). *Money, Morals and Manners*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Le Roux, B., Rouanet, H., Savage, M. og Warde, A. (2008). Class and Cultural Division in the UK. *Sociology*, 42(6).
- Lyngstad, T. H. (2009). Fri flyt av kapital? En kommentar til begrepsbruk i sosiologi og annen samfunnsvitenskap. *Sosiologisk tidsskrift*, 17(3).
- Marx, K. (1992). Det kommunistiske partis manifest. I: Å. Birkeland (red.), *Karl Marx. Arbeid, kapital, fremmedgjøring* (s. 13-24). Oslo: Falken forlag.
- Midtbø, T. (2007). *Regresjonsanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mood, C. (2010). Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review*, 26(1).
- Møen, A. (2008). Webers klasse, stand og parti i ein universalhistorisk samanheng. *Sosiologisk tidsskrift*, 16(1).
- Oslo Kommune. (2004). Bydelsinndelingen 2004. Hentet 05.05.2010 fra http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/geografiske_inndelinger/bydelsinndelingen/bydelsinndelingen_2004/
- Oslo Kommune. (2010). Standard soneinndeling. Hentet 05.05, 2010 fra http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/geografiske_inndelinger/standard_soneinndeling/
- Ottosen, M. H. (2009). A Sense of One's Place. Residentale erfaringer i arbejder- og overklassen. *Sosiologisk tidsskrift*, 17(1).
- Priour, A. (2006). En teori om praksis. I: A. Priour og C. Sestoft (red.), *Pierre Bourdieu. En Introduktion* (s. 23-71). København: Hans Reitzels Forlag.
- Priour, A. og Rosenlund, L. (2010). Danske distinksjoner. I: K. Dahlgren og J. Ljunggren (red.), *Klassebilder*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Priour, A., Rosenlund, L. og Skjøtt-Larsen, J. (2008). Cultural capital today - A case study from Denmark. *Poetics*, 36(1).
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rosenlund, L. (2001). *Social Structures and Change: Applying Pierre Bourdieu's Approach and Analytic Framework*. Universitetet i Bergen, Bergen.
- Savage, M., Warde, A. og Devine, F. (2007). Comment on John Goldthorpe/3. *Sociologica*, 1(2). Hentet fra <http://www.sociologica.mulino.it/journal/issue/index/Issue/Journal:ISSUE:2>
- Scott, J. (1996). *Stratification and Power. Structures of Class, Status and Command*. Cambridge: Polity Press.

- Skarpenes, O. (2007). Den "legitime kulturens" moralske forankring *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 48(4).
- Skarpenes, O. og Saksli, R. (2008). Kulturforskning og empirisk analyse : svar til Skogen m.fl. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(2).
- Skog, O.-J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skogen, K. og Krage, O. (2010). Middelklasse-makt? Nei takk! I: K. Dahlgren og J. Ljunggren (red.), *Klassebilder - Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skogen, K., Stefansen, K., Krage, O. og Strandbu, Å. (2008a). En pussig utlegning av middelklassens selvforståelse : en kommentar til Ove Skarp[e]nes *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(1).
- Skogen, K., Stefansen, K., Krage, O. og Strandbu, Å. (2008b). Sluttreplikk til Skarpenes og Saksli *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(3).
- Smits, J. (2003). Social closure among the higher educated: trends in educational homogamy in 55 countries. *Social Science Research*, 32.
- Statistisk sentralbyrå. (1998). *Standard for yrkesklassifisering*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå. (2001). *Norsk standard for utdanningsgruppering, Revidert 2000*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå. (2010). *Standard for delområde- og grunnkretsinnndeling*. Hentet 05.05.2010 fra <http://www3.ssb.no/stabas/ClassificationFrames.asp?ID=1498751&Language=nb>
- Tufte, P. A. (2000). *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Oslo: SIFO.
- Turner, B. S. (1988). *Status*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. Los Angeles: University of California Press.
- Weber, M. (2000). *Makt og byråkrati*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Wright Mills, C. (1956). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Wuggenig, U. (2007). Comments on Chan and Goldthorpe: Pitfalls in testing Bourdieu's homology assumptions using mainstream social science methodology. *Social stratification and cultural consumption: The visual arts in England*. *Poetics*, 35.
- Østerberg, D. (1998). *Arkitektur og sosiologi i Oslo*. Oslo: Pax.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven: 38 416

Appendiks: Yrkesoversikt kultureliten.

- 1237 Forskningsdirektører
- 2141 Sivilarkitekter, by og trafikk planlegge
- 2310 Universitets og høyskolelektorer/ lærere
- 2351 Spesialister i utdanningsmetodikk
- 2542 Sosiologer, sosialantropologer, samfunns
- 2543 Historikere, arkeologer og filosofer
- 2544 Språkforskere, oversettere og tolker
- 2551 Forfattere og andre skribenter
- 2552 Skulptører, kunstmalere og andre billedk
- 2554 Koreografer og dansere
- 2555 Skuespillere og regissører
- 10049 AVDELINGSARKITEKT II
- 10141 AVDELINGSARKITEKT I
- 10292 SPESIALARKITEKT
- 10296 OVERARKITEKT
- 10382 SANGER
- 11477 REDAKTØR
- 11853 FILMSJEF
- 12141 AVDELINGSARKITEKT
- 13289 FORSKER I
- 13290 FORSKER II
- 13320 ARKITEKT
- 15103 SANGER
- 15104 FORSKER I
- 15105 FORSKER II
- 15106 FORSKER III
- 16039 AVDELINGSARKITEKT

16082 BYANTIKVAR
16108 DIRIGENT
16151 FYLKESARKITEKT
16163 FYLKESKOLESJEF
16250 ARKITEKT
16481 BYARKITEKT
16484 FORSKER
16596 AVD.LANDSK.ARKITEKT
16812 OVERARKITEKT
16935 FYLKESKULTURSJEF
17005 ARKITEKT I
17156 SJEFARKITEKT
17463 SJEFLANDSKAPSARKITEKT
17526 LANDSKAPSARKITEKT
17535 ARKITEKT
17650 LANDSKAPSARKITEKT I
18535 ARKITEKT
19535 ARKITEKT
20351 RIKSTEATERSJEF
20473 RIKSANTIKVAR
21008 HØGSKOLELEKTOR
21009 UNIVERSITETSLEKTOR
21010 AMANUENSIS
21011 FØRSTEAMANUENSIS
21012 HØGSKOLEDOSENT
21013 PROFESSOR
21092 ARKITEKT
21093 AVDELINGSARKITEKT
21094 OVERARKITEKT

21095 SJEFARKITEKT
21108 FORSKER
21109 FORSKER
21110 FORSKER
21170 BISKOP
21182 SENIORARKITEKT
21183 FORSKER
21352 POST DOKTOR
21404 PROFESSOR
21474 DEKAN
21475 INSTITUTTLEDER
23289 FORSKER I
23290 FORSKER II
23320 ARKITEKT
29111 HØGSKOLEDIREKTØR
29126 SKOLESJEF
29131 UNIVERSITETSDIREKTØR
29148 FORSKNINGSDIREKTØR
29219 RIKSANTIKVAR
29232 UNIVERSITETSDIREKTØR